MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

JURGITA RAIŠIENĖ
MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDŲ TAIKYMO VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ SRITYJE GALIMYBĖS IR PERSPEKTYVOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Agnė Tvaronavičienė

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS 3
SANTRUMPŲ IR SĄVOKŲ SĄRAŠAS 8
1. VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO TVARKOS YPATUMAI 10
1.1. Viešųjų pirkimų sistema 10
1.2. Viešųjų pirkimų teisinio santykio išskirtinumas 13
1.3. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos raida Lietuvoje 16
1.4. Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka ir jos trūkumai 25
2. ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDŲ TAIKYMO GALIMYBĖS, VYKDANT PERKANČIŲJŲ ORGANIZACIJŲ SPRENDIMŲ PERŽIŪROS PROCEDŪRAS 31
2.1. Alternatyvaus ginčų sprendimo sampratos problematika 31
2.2. Taikos sutarties institutas 33
2.3. Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės viešųjų pirkimų srityje 40
2.3.1. Derybos 44
2.3.2. Mediacija 47
2.3.3. Arbitražas 52
3. ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDŲ TAIKYMAS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIME LIETUVOJE 60
3.1.Viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo, sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsiėmus ieškinį, Lietuvoje kiekybinis tyrimas 60
3.2. Platesnio alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, galimybės Lietuvoje 76
IŠVADOS 80
PASIŪLYMAI 82
LITERATŪRA 83
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 94
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 95
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 96
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 97

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas ir problema. Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo skatinimas pastaraisiais metais gali būti laikomas vienu iš svarbiausių Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės politinių prioritetų, skatinant ne tik teisinės, bet ir socialinės taikos tarp ginčo šalių atkūrimą. Poreikis ieškoti paprastesnių, greitesnių ir ekonomiškesnių ginčų, kilusių iš įvairių sričių teisinių santykių, sprendimo būdų matomas ir iš gausėjančių Lietuvos mokslininkų tyrimų bei publikacijų, kuriuose siekiama atskleisti alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrų taikymo privalumus ir trūkumus, lyginant su ginčų sprendimu teisme. Daugelio autorių nurodomi alternatyvaus ginčų sprendimo būdų privalumai, tokie kaip operatyvumas, ekonomiškumas, santykių išsaugojimas, yra svarbūs ir iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusių ginčų sprendime.

Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis 2014 metais Lietuvoje bendra viešųjų pirkimų vertė viršijo 15 mlrd. litų (15 644,6 mln. Lt)[1], o tai sudarė apie 13 % bendrojo vidaus produkto. Viešųjų pirkimų sistema, telkianti didžiulę viešojo sektoriaus perkamąją galią, daro didelę įtaką kiekvienos valstybės ekonomikos vystymuisi[2], darbo vietų kūrimui, ekologiškų produktų gamybai bei inovacijų skatinimui. Viešųjų pirkimų praktika daro didelę įtaką netgi mūsų pačių nuomonei apie mūsų šalį – jos gebėjimą atsakingai naudoti valstybės pinigus.[3] Todėl efektyvūs viešieji pirkimai bei racionalus valstybės biudžeto lėšų panaudojimas yra vienas iš aktualiausių ir problemiškiausių Lietuvos ekonominės, socialinės, aplinkos bei teisės politikos klausimų.

Viešųjų pirkimų proceso efektyvumas didele dalimi priklauso nuo ginčų, kilusių atliekant viešąjį pirkimą, sprendimo tvarkos paprastumo ir operatyvumo. Nors viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimui teismuose nustatyti sutrumpinti terminai ir, remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos pateiktais duomenimis[4], 2012 – 2014 metais bendrosios kompetencijos teismams beveik pavyko bylas išnagrinėti per įstatymuose nustatytą terminą, tačiau viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka vis dar sulaukia nemažai kritikos dėl ginčų sprendimo trukmės[5], teikėjų piktnaudžiavimo

---

[1] Viešųjų pirkimų tarnyba, "Ketvirtinės ir metinės ataskaitos," žiūrėta 2016-02-26, http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1

[2] Virginijus Kanapickas, Žydrūnas Plytnikas ir Agnė Tvaronavičienė, "Sustainable public procurement: realization of the social aspect in Republic of Lithuania," *Business: Theory and Practice* 16, 4 (2014): 302.

[3] Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, "Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys," žiūrėta 2016-02-26, https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesuju-pirkimu-politika/viesuju-pirkimu-problematika-ir-sprendimu-kryptys

[4] Viešųjų pirkimų tarnyba, "Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo teismuose vidutinės trukmės nustatymo ataskaitos," žiūrėta 2016-02-26, http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/temines-viesuju-pirkimu-analizes

[5] "K. Komskis siūlo keisti skundų dėl viešųjų pirkimų nagrinėjimą," žiūrėta 2016-03-04, http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-05-k-komskis-siulo-keisti-skundu-del-viesuju-pirkimu-nagrinejima/%20118491

perkančiosios organizacijos sprendimo apskundimo teise, teikiant nepagrįstus ieškinius[6]. Analogiškas iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų nagrinėjimo problemas nurodo ir šią sritį tiriantys Lietuvos mokslo atstovai[7]. Šio tyrimo autorės nuomone, tai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje šiuo metu egzistuojanti viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka nėra optimali ir veiksminga.

Šio tyrimo aktualumą pagrindžia tai, kad neveiksminga viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka paliečia ne tik perkančiąsias organizacijas, siekiančias savalaikio prekių, paslaugų ar darbų įsigijimo, jų tiekimu ar atlikimu suinteresuotus tiekėjus, bet ir kiekvieną mūsų visuomenės narį, kurio poreikius tenkinti neretai ir yra atliekami šie pirkimai. Šis tyrimas praktiniu požiūriu aktualus dar ir dėl to, kad santykinai mažoje Lietuvos rinkoje labai svarbu išsaugoti dalykiškus santykius tiek tarp perkančiosios organizacijos ir konkrečiu pirkimu suinteresuotų tiekėjų, tiek ir tarp pačių tiekėjų, todėl būtina ieškoti tokių ginčų sprendimo būdų, kurie leistų išlaikyti gerus ginčo šalių tarpusavio santykius ir konstruktyvų bendravimą.

Ieškant galimybių tobulinti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarką, turi būti įvertinta alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybė šioje srityje. Atsižvelgiant į tai, pagrindinė tyrimo **problema yra ta, ar alternatyvaus ginčų sprendimo būdai yra tinkami spręsti iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančius ginčus ir kokia jų taikymo forma turėtų būti pasirinkta.**

Tyrimo naujumas ir problemos ištyrimo lygis. Nors visuomenėje plačiai diskutuojama apie iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų nagrinėjimo sistemos problemas, ši sritis nesulaukia didelio mokslininkų susidomėjimo. Tyrimo naujumas grindžiamas autorės įsitikinimu, kad mokslas dar nėra pateikęs atsakymų į visus klausimus, susijusius su šiame tyrime suformuluota moksline problema.

Kaip minėta, šio tyrimo tema Lietuvoje nėra plačiai analizuota, tačiau būtina įvardinti tokius mokslininkus, kaip dr. A. Tvaronavičienė, kuri savo moksliniuose darbuose ir straipsniuose analizavo viešųjų pirkimų instituto sampratą ir ypatumus, ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarkos ypatumus ir jos veiksmingumą bei ikiteismines viešųjų pirkimų ginčų

---

[6] "Ieško priešnuodžio viešųjų pirkimų vilkintojams," *Verslo žinios*, spalio 29, 2013, http://vz.lt/archive/article/2013/10/29/iesko-priesnuodzio-viesuju-pirkimu-vilkintojams; "V. Sutkus. Viešieji pirkimai: ko reikia, kad svarbūs projektai neįstrigtų teismų labirintuose?," žiūrėta 2016-03-04, http://www.delfi.lt/verslas/verslas/v-sutkus-viesieji-pirkimai-ko-reikia-kad-svarbus-projektai-neistrigtu-teismu-labirintuose.d?id=66632306; "Dėl valstybinių užsakymų verslininkai kovoja nesirinkdami priemonių," žiūrėta 2016-03-04, http://www.delfi.lt/verslas/verslas/del-valstybiniu-uzsakymu-verslininkai-kovoja-nesirinkdami-priemoniu.d?id=20373965

[7] Deividas Soloveičikas et al., "Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija," Studija (2007), žiūrėta 2015-10-30, http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VPI-strategija.doc; Agnė Tvaronavičienė, "Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumai ir veiksmingumas" (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2015).

sprendimo procedūras ES[8]. Kartu su bendraautoriais mokslininkė analizavo darnaus ginčų sprendimo sampratą[9]. Taip pat būtina paminėti ir dr. D. Soloveičiką, kuris yra analizavęs įvairius viešųjų pirkimų instituto probleminius klausimus, iš jų paminėtini straipsniai apie viešųjų pirkimų tikslus ir jų įgyvendinimą[10], tiekėjų teisių gynimo priemones vykdant viešuosius pirkimus[11], viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumą[12]. Ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų sutarčių, arbitruotinumą[13] nagrinėjo R. Audzevičius su bendraautoriumi. Taip pat paminėtini J. Jarusevičius, nagrinėjusio civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumo galimybes[14], E. Zemlytės, analizavusios galimybę valstybei ir viešosios teisės juridiniam asmeniui sudaryti arbitražinį susitarimą[15], J. Paužaitės-Kulvinskienės, atlikusios taikos sutarties administracinių bylų teisenoje įvertinimą[16], bei L. Meškio ir bendraautoriaus, nagrinėjusių mediacijos taikymo galimybes administraciniame procese[17], straipsniai, kuriuose pateiktos įžvalgos buvo vertingos tiriant šio darbo objektą.

Iš užsienio autorių, tyrusių su tyrimo objektu susijusius klausimus, paminėtini K. V. Thai[18] ir K. F. Snider[19], nagrinėjusių viešųjų pirkimų ypatumus, Ch. H. Bovis[20] ir P. Trepte[21], tyrusių ES viešųjų pirkimų sistemas, J. R. Miller[22], nagrinėjusio alternatyvaus ginčų sprendimo būdų pritaikymą viešųjų pirkimų srityje, bei D. Dragos[23], analizavusio alternatyvaus ginčų sprendimo

[8] Agnė Tvaronavičienė, *supra* note 7; Agnė Tvaronavičienė, "Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union," iš *Batumi International Conference on Law and Politics. Conference proceedings*, (Batumi: The International Institute for Academic Development, 2014), 95-116.
[9] Natalija Kaminskienė, Inga Žalėnienė ir Agnė Tvaronavičienė, **"**Bringing sustainability into dispute resolution process," *Journal of security and sustainability issues* 4, 1 (2014): 69-77.
[10] Deividas Soloveičikas, "Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas," *Teisė* 91 (2014): 42-63.
[11] Deividas Soloveičikas, "Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus," *Teisė* 70 (2009): 67-85.
[12] Deividas Soloveičikas, **"**Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problema," *Teisė* 75 (2010): 35-54.
[13] Ramūnas Audzevičius ir Rimantas Daujotas, "Arbitrability of disputes arising from public procurement contracts – Lithuanian example," žiūrėta 2015-12-12, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2086349
[14] Justinas Jarusevičius, "Civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumas," *Teisė* 91 (2014): 175-176.
[15] Eglė Zemlytė, "Valstybės ir viešosios teisės juridinių asmenų teisė sudaryti arbitražinį susitarimą," *Teisė* 80 (2011): 193-213.
[16] Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, "Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos," *Teisė* 86 (2013): 36-56.
[17] Linas Meškys ir Mažvydas Gerdvila, "Ar galima mediacija administraciniame procese Lietuvos Respublikoje?" *Teisės apžvalga* 1, 12 (2015): 130-158.
[18] Khi V. Thai, "Public procurement re-examined," *Journal of Public Procurement* 1, 1(2001).
[19] Keith F. Snider ir Rene G. Rendon, "Public procurement policy: Implications from theory and practice," *Journal of Public Procurement* 8, 2 (2008): 328.
[20] Christopher H. Bovis, *European Public Procurement Law. Second edition* (Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012).
[21] Peter Trepte, *Public procurement in the EU: a practitioner's guide. Second edition* (New York: Oxford University Press, 2007).
[22] John R. Miller, "Alternative dispute resolution (ADR): a public procurement best practice that has global application," iš *Second International public procurement conference proceedings*, (Rome, 2006), 653-668.
[23] Dacian Dragos, "Alternative dispute resolution mechanisms in the field of public procurement: between effectiveness and constitutionality," *Transylvanian Law Review or Administrative sciences* 34 (2011): 98-113.

būdų taikymo praktiką Rumunijoje, sprendžiant ginčus, kilusius iš viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo, darbai.

Darbo reikšmė. Darbo praktinis pritaikomumas pasireiškia tuo, kad detali alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo sprendžiant iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančius ginčus galimybių analizė ir įžvalgos galės būti panaudojamos tobulinant viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarką bei analizuojant alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybes kitose srityse.

Darbo originalumas. Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės viešųjų pirkimų srityje Lietuvoje iki šiol buvo tiriamos tik fragmentiškai, nepateikiant detalios analizės ar leistina naudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusių ginčų sprendimui.

Tyrimo tikslas – atskleisti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo viešųjų pirkimų srityje galimybes.

Tyrimo objektas – alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės, sprendžiant ginčus, kylančius viešųjų pirkimų srityje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti viešųjų pirkimų ginčų sampratą ir jų sprendimo reglamentavimo ypatumus.
2. Įvertinti, ar yra leistina naudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus.
3. Išanalizuoti taikaus viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo teismų praktiką Lietuvoje.
4. Nustatyti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų platesnio naudojimo, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, galimybes Lietuvoje.

Tyrimo metodika. Rengiant darbą buvo naudojami klasikiniai teisės moksle tyrimo metodai.

Mokslinės literatūros analizės metodo pagalba buvo susipažinta su jau atliktais panašios tematikos moksliniais tyrimais.

Lyginamosios analizės metodas pasitelktas istoriniu požiūriu analizuojant viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos raidą Lietuvoje bei ES viešųjų pirkimų teisės nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę.

Dokumentų analizės metodas buvo naudojamas tiriant nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, reglamentuojančius perkančiųjų organizacijų sprendimo peržiūros procedūras, bei teismų praktiką.

Apibendrinimo metodas naudotas apdorojant tyrimo metu naudotą informaciją ir formuluojant poskyrių bei viso tyrimo išvadas.

Atliekant *kiekybinį* teismo nutarčių, kuriomis nutrauktos viešųjų pirkimų bylos, *tyrimą, turinio analizės metodas* naudotas analizuojant nutarčių turinį ir renkant skaitinius duomenis. *Statistinės analizės* pagalba šie duomenys įvertinti ir apdoroti.

Darbo struktūra pasirinkta atsižvelgiant į darbo tyrimo objektą, tikslą bei uždavinius. Darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš trijų skyrių, išvados, siūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmame darbo skyriuje atskleidžiama viešųjų pirkimų samprata ir teisinio santykio išskirtinumas, viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos raida bei viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos trūkumai. Antrame darbo skyriuje, siekiant įvertinti, ar yra leistina naudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, glaustai supažindinama su taikos sutarties institutu bei analizuojamos alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės viešųjų pirkimų srityje. Trečiame darbo skyriuje, atsižvelgiant į atlikto kiekybinio tyrimo rezultatus, aptariama taikaus viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo teismų praktika Lietuvoje bei nagrinėjamos platesnio alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, galimybės Lietuvoje.

Ginamieji teiginiai:

1. Esama viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka numato ribotą galimybę pasinaudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdais, sprendžiant ginčus, kilusius iš viešojo pirkimo metu susiklostančių teisinių santykių.

2. Iš viešojo pirkimo metu susiklostančių teisinių santykių kilę ginčai gali būti sprendžiami naudojant alternatyvaus ginčų sprendimo būdus.

3. Teisės aktuose, reglamentuojančiuose iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų nagrinėjimą, tikslinga numatyti galimybę pasinaudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdais.

SANTRUMPŲ IR SĄVOKŲ SĄRAŠAS

AGS – alternatyvus ginčų sprendimas.

Alternatyvaus ginčų sprendimo būdai – ginčo sprendimo būdai naudojami kaip alternatyva teismo procesui.

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.

CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas.

ES – Europos Sąjunga.

ES peržiūros direktyvos – 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo; 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo; 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo.

ESTT – Europos Sąjungos teisingumo teismas.

Ginčų nagrinėjimo sistema – visuma įstatymuose ir kituose teisės aktuose įtvirtintų taisyklių, nustatančių subjektų tarpusavio ginčų nagrinėjimą kompetentingose institucijose.

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

Perkančioji organizacija – valstybės ar savivaldybės institucija, kitas viešasis ar privatus juridinis asmuo atitinkantis Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytus perkančiosios organizacijos kriterijus.

PPO susitarimas dėl valstybinių pirkimų – Pasaulio prekybos organizacijos peržiūrėtas susitarimas dėl valstybinių pirkimų.

Tarptautiniai pirkimai – tai pirkimai, kurie viršija tarptautinio pirkimo vertės ribą. Tarptautinio pirkimo vertės ribos yra 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo ir Direktyvoje 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo nustatytos, Europos Komisijos tikslinamos ir Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje skelbiamos viešojo pirkimo vertės ribos. Tarptautinio pirkimo vertės ribos nurodytos be pridėtinės vertės mokesčio.

Tiekėjas – kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo, kitos organizacijos ir jų padaliniai ar tokių asmenų grupė – galintis pasiūlyti ar siūlantis prekes, paslaugas ar darbus.

UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas – Jungtinių Tautų viešųjų pirkimų modelinis įstatymas.

Viešasis pirkimas – perkančiosios organizacijos atliekamas ir Viešųjų pirkimų įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo-pardavimo sutartį.

1. VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO TVARKOS YPATUMAI

1.1. Viešųjų pirkimų sistema

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme (toliau – Viešųjų pirkimų įstatymas) viešasis pirkimas apibrėžiamas kaip perkančiosios organizacijos atliekamas ir šiuo įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo–pardavimo sutartį[24]. Ir nors iš apibrėžimo taip neatrodo, tačiau tai sudėtinga, tarpusavyje sąveikaujančių politinių, teisinių ir vadybinių elementų, sistema, kurios pagalba valstybė per viešojo administravimo subjektus arba per jai priklausančias įmones ir organizacijas užtikrina savo funkcionavimą. Tai, kad valstybė didelę dalį savo disponuojamų finansinių išteklių panaudoja būtent viešųjų pirkimų metu, parodo šios sistemos svarbą. Iš to kyla ir Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje įstatymų leidėjo suformuluotas viešųjų pirkimų tikslas – sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai (atlikti pirkimą įgaliojusiai perkančiajai organizacijai) ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas[25]. To paties straipsnio 1 dalyje nurodomi ir visuotinai pripažinti lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principai, kurių turi būti laikomasi atliekant viešojo pirkimo procedūras, ir kurie, kaip ne kartą pabrėžė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), yra ne tik perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų teisių bei pareigų viešojo pirkimo srityje tiesioginis šaltinis, bet ir tiesiogiai taikytinos teisės normos[26].

Viešųjų pirkimų tikslo įgyvendinimui yra sukurta sudėtinga sistema, apjungianti įvairius tarpusavyje sąveikaujančius elementus, kurios užduotis – užtikrinti, kad viešaisiais finansais disponuojančios institucijos panaudotų juos racionaliai ir skaidriai. Tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai pažymi viešųjų pirkimų sistemos svarbą ir dėl to, kad disponuodama dideliais finansiniais ištekliais ji gali daryti įtaką daugeliui visuomeninio, ekonominio bei socialinio gyvenimo sričių[27].

---

[24] "Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas," *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[25] *Ibid.*
[26] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2009," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/141164?nr=1; "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-309-248/2015," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/1048346?nr=1 ir kt.
[27] Deividas Soloveičikas, *supra* note 10, p. 42; Keith F. Snider ir Rene G. Rendon, *supra* note 19, p. 328.

Vienas iš esminių viešųjų pirkimų sistemos elementų yra teisinis reguliavimas, kuris kai kurių autorių[28] nurodomas kaip svarbiausias, nes yra visos sistemos pagrindas. Viešųjų pirkimų vykdymą Lietuvoje reguliuoja teisės normos, įtvirtintos Viešųjų pirkimų įstatyme bei kituose Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Ūkio ministerijos, Viešųjų pirkimų tarnybos ir kitų institucijų priimtuose teisės aktuose, skirtuose konkretinti ir detalizuoti viešųjų pirkimų teisės normas.

Lietuvos viešųjų pirkimų teisinės bazės raidą Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informaciniame biuletenyje detalizavo A. Surantas[29]. Jis nurodo, kad nuo 1991 iki 1996 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė keletą viešuosius pirkimus reglamentuojančių nutarimų[30]. Viešųjų pirkimų įstatymas[31] Lietuvos Respublikos Seime priimtas 1996 rugpjūčio 13 d., o įsigaliojo nuo 1997 sausio 1 d. Pasak A. Suranto, „tai buvo pirmas šiuolaikinis viešuosius pirkimus reglamentuojantis įstatymas Lietuvoje, užtikrinęs konkurenciją, procedūrų skaidrumą ir atvirumą, tiekėjų (rangovų) lygiateisiškumą.“[32] Šis teisės aktas buvo parengtas vadovaujantis Jungtinių Tautų pasiūlytu įstatymo modeliu (UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas)[33], tačiau jo nuostatos nebuvo suderintos su ES direktyvomis viešųjų pirkimų srityje. 1999 metų pabaigoje, ES oficialiai pakvietus Lietuvą į derybas dėl prisijungimo į ES, Lietuvai atsirado būtinybė suderinti nacionalinę ir ES viešųjų pirkimų teisinę bazę. 2000 metais pradėjus oficialias derybas dėl narystės ES, Lietuva buvo įpareigota keisti viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą tam, kad būtų atverta rinka konkurencijai, t. y. Lietuva buvo įpareigota siekti laisvo prekių, asmenų, kapitalo judėjimo ES erdvėje bei efektyvios tarptautinės rinkos veikimo. 2002 m. gruodžio 3 d. priėmus Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymą[34], Viešųjų pirkimų įstatymas išdėstytas nauja redakcija. 2005 m. gruodžio 22 d. Viešųjų pirkimų įstatymas vėl keičiamas ir

[28] Khi V. Thai, *supra* note 18, p. 17.
[29] Audrius Surantas, “Viešųjų pirkimų teisinės bazės raida,“ *VPT prie LRV informacinis biuletenis*, sausis, 2002, http://old.vpt.lt/vpt/uploaded/Biuletenisx1x2.pdf
[30] “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 489 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų,“ *Valstybės žinios* 5, 90 (1992); “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose,“ *Valstybės žinios* 20, 604 (1992); “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 24, 716 (1992); “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 33, 778 (1995).
[31] “Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996).
[32] Audrius Surantas, *op. cit*.
[33] “UNCITRAL Model Law on Procurement of Goods, Construction and Services,” (1994), prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/procurement_infrastructure/1994Model.html
[34] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 118, 5296 (2002).

išdėstomas nauja redakcija tam, kad perkelti į jį 2004 m. kovo 31 d. ES priimtų direktyvų[35], reglamentuojančių viešuosius pirkimus, nuostatas. 2014 vasario 26 d. ES priėmus viešųjų pirkimų direktyvas 2014/24 ir 2014/25[36], valstybės narės vėl buvo įpareigotos koreguoti nacionalinę teisę. Lietuva iš dalies tai įgyvendino 2015 m. birželio 9 d., priėmus Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 2, 8-2, 10, 21-1, 33, 38, 87, 93, 94, 96 straipsnių, 2 priedėlio, priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 18-1 straipsniu įstatymą[37], kuris įsigaliojo nuo 2016 m. sausio 1 d. Nemažai svarbių įstatymo nuostatų pakeitimų dar laukia 2016 m. balandžio mėnesį, kai turėtų įsigalioti Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymas. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo projektas[38] parengtas 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24[39], pagrindu. Naujoji viešųjų pirkimų tvarka orientuota į esamos tvarkos supaprastinimą, didesnį lankstumą ir efektyvumo didinimą. Vienas iš tokių pakeitimų – pasiūlymų pateikimo termino sutrumpinimas, leidžiantis perkančiajai organizacijai sutrumpinti pirkimo procedūrų trukmę. Taip pat numatyta lankstesnė pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties keitimo jų galiojimo laikotarpiu tvarka. Viena pagrindinių naujovių – tai, kad ekonominio naudingumo kriterijus taps pagrindiniu vertinant tiekėjų pasiūlymus.

Apibendrinant šiame poskyryje pateiktą medžiagą, akcentuotina, kad viešųjų pirkimų tikslo įgyvendinimui yra sukurta sudėtinga viešųjų pirkimų sistema, apjungianti įvairius tarpusavyje sąveikaujančius elementus, kurių vienas svarbiausių yra teisinis reguliavimas, sukuriantis pagrindą visos sistemos funkcionavimui. Lietuvos Respublikos nacionalinės viešųjų pirkimų teisės formavimuisi didelę įtaką padarė ir daro ES viešųjų pirkimų teisė.

---

[35] "2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityse koordinavimo," *OL* L 134, 1 (2004): 1-113; "2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo," *OL* L 134, 114 (2004): 132-262.

[36] "2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB," *OL* L 94 (2014): 65-242; "2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB," *OL* L 94 (2014): 243-274.

[37] "Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 2, 8-2, 10, 21-1, 33, 38, 87, 93, 94, 96 straipsnių, 2 priedėlio, priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 18-1 straipsniu įstatymas," *TAR* 2015, 09610 (2015).

[38] "Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo ĮSTATYMO PROJEKTAS," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/ta/344702?ref=6

[39] "2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB," *OL* L 94 (2014): 65-242.

1.2. Viešųjų pirkimų teisinio santykio išskirtinumas

Tiriant ginčų, kylančių viešųjų pirkimų srityje, sprendimo galimybes, svarbu išsiaiškinti viešųjų pirkimų instituto vienijamų teisės normų ir jomis reglamentuojamų teisinių santykių specifiką.

Faktiniai visuomeniniai santykiai, kai jie yra sureguliuojami teisės, tampa teisiniais santykiais[40]. Viešųjų pirkimų instituto teisės normos pagrinde reguliuoja teisinius santykius tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų. Viešųjų pirkimų įstatyme tiekėjas (prekių tiekėjas, paslaugų teikėjas, rangovas) apibrėžiamas kaip kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo, kitos organizacijos ir jų padaliniai ar tokių asmenų grupė – galintis pasiūlyti ar siūlantis prekes, paslaugas ar darbus[41]. Visi subjektai, kurie patenka į viešųjų pirkimų reguliavimo sritį ir yra laikomi perkančiosiomis organizacijomis, išvardinti Viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnyje. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentare perkančioji organizacija apibrėžiama kaip juridinis asmuo, kuris visus savo pirkimus vykdo laikydamasis visų viešųjų pirkimų teisės aktų reikalavimų[42].

Kadangi viešųjų pirkimų teisinį santykį, kaip viešųjų pirkimų instituto objektą, jo specifiką ir priskirtinumą administracinės ar civilinės teisės sričiai, daktaro disertacijoje išsamiai išnagrinėjo A. Tvaronavičienė, šio darbo autorė, pristatydama viešųjų pirkimų teisinio santykio išskirtinumą, remiasi mokslininkės atlikto tyrimo rezultatais.

Pasak A. Tvaronavičienės, „skirtinguose viešojo pirkimo procedūrų etapuose yra taikomos skirtingos teisės normos, įtraukiami skirtingi subjektai, tad pats teisinis santykis gali iš esmės skirtis“ [43]. Tyrėja išskiria tris pagrindines teisinių santykių, kylančių iš viešųjų pirkimų, rūšis: **iki viešojo pirkimo pradžios susiklostantys teisiniai santykiai; viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostantys teisiniai santykiai; pasibaigus viešajam pirkimui susiklostantys teisiniai santykiai.** Toks teisinių santykių išskyrimas, bus naudojamas šiame darbe, analizuojant iš skirtingų viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusių ginčų nagrinėjimo ypatumus.

[40] Linas Baublys et al., *Teisės teorijos įvadas, 2 leidimas* (Vilnius: MES, 2012), 428.
[41] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[42] Advokatų kontora „LAWIN Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai“, *Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras* (Vilnius, 2012), 54.
[43] Agnė Tvaronavičienė, *supra* note 7, p. 35.

Detaliai išanalizavusi viešųjų pirkimų teisinį santykį ir kvalifikavusį jį pagal pasirinktus kriterijus, A. Tvaronavičienė gautus rezultatus apibendrino lentelėje.

Lentelė. Viešųjų pirkimų teisinio santykio atitikimas nustatytiems kriterijams

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus reikšmė analizuojamu atveju	Kriterijaus reikšmės orientacija
1.	Santykio reguliavimo teisės normomis tikslas	Viešųjų pirkimų teisinio santykio reguliavimo prigimtis yra civilinio pobūdžio (iki sutartiniai teisiniai santykiai), tačiau *lex specialis* šiuo atveju tikslas yra viešojo pobūdžio, t. y. užtikrinti racionalų viešųjų finansų panaudojimą ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui užimama padėtimi. Taigi tikslo požiūriu pastebimas dvipoliškumas.	Neapibrėžta
2.	Teisinio santykio objekto specifiškumas	Viešųjų pirkimų objektas nepasižymi specifiškumu. Juo gali būti laikoma iš esmės bet kuri materiali ar nemateriali vertybė laisvai cirkuliuojanti civilinėje apyvartoje.	Civilinė teisė
3.	Teisinio santykio subjektų specifiškumas	Perkančioji organizacija yra specifinis viešųjų pirkimų teisinio santykio subjektas, kuris dažniausiai yra viešojo administravimo subjektas.	Administracinė teisė
4.	Teisinio santykio subjektų tarpusavio santykio specifiškumas	Viešųjų pirkimų metu tiekėjai įgyvendina savo neturtines, susijusias su turtinėmis, teises. Santykyje su perkančiąja organizacija nėra pavaldumo elemento, o pastarosios veikia kaip civilinės teisės subjektai. Tačiau iš kitos pusės negalima konstatuoti, kad subjektai santykyje yra lygiateisiai, nes perkančiosioms organizacijoms plačia apimtimi taikomas *lex specialis*.	Neapibrėžta
5.	Subjektinių teisių ir pareigų subjektiškumas	Perkančiosios organizacijos viešuosius pirkimus vykdo tam, kad užtikrintų savo kompetencijos sričiai priskirtų viešojo administravimo funkcijų vykdymą. Taigi viešųjų pirkimų vykdymas yra neatsiejama viešojo administravimo funkcijų realizavimo dalis.	Administracinė teisė
6.	Reguliavimo metodas	Viešieji pirkimai labai detaliai reglamentuoti imperatyvaus pobūdžio teisės normomis ir tik labai maža dalis elgesio taisyklių pasižymi dispozityvumu.	Administracinė teisė
7.	Pažeistų subjektinių teisių gynybos procedūros specifiškumas	Lietuvos Respublikoje viešųjų pirkimų ginčai, kilę tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų sprendžiami bendrosios kompetencijos teismuose taikant civilinio proceso normas.	Civilinė teisė

Šaltinis: Tvaronavičienė, 2015, p. 49-50

Pasak A. Tvaronavičienės, „viešųjų pirkimų teisinis santykis, susiklostantis tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjų, yra sunkiai apibrėžiamas, kas leidžia kalbėti apie šio santykio unikalumą ir viešųjų pirkimų institutą kaip teisės normų, reglamentuojančių viešųjų pirkimų teisinius santykius, įvardyti tarpšakiniu institutu, kurio vienareikšmiškai negalima priskirti nei privatinei, nei viešajai teisei.“ [44]

Panašios nuomonės, t. y., kad viešųjų pirkimų teisiniai santykiai turi tiek viešosios, tiek civilinės teisės bruožų, laikosi ir kitas Lietuvos mokslininkas[45], nagrinėjęs teisinių santykių, susiklostančių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimą. Pasak G. Kostkevičiaus, vykdydama viešąjį pirkimą, perkančioji organizacija yra dvejopoje padėtyje, t. y. viena vertus, santykiuose su pirkimo konkurse dalyvaujančiais privačiais ūkio subjektais vyrauja civiliniai teisiniai santykiai, antra vertus, pačioje viešojo pirkimo procedūroje, kurios perkančioji organizacija privalo laikytis, nuo jos pradžios iki pabaigos ryškiai dominuoja viešojo intereso tenkinimo elementas.[46] Mokslininkas taip pat pažymi, kad viešojo pirkimo konkurse dalyvaujančių tiekėjų ir kitų pirkimu suinteresuotų asmenų teisės, vykdant viešojo pirkimo konkursą, ginamos ne tik civilinėmis (bendrosios kompetencijos teismuose), bet ir administracinėmis priemonėmis (perkančiosios organizacijos veiksmus kontroliuojančios institucijos).[47]

Darbo autorė sutinka su šių mokslininkų pateiktu viešųjų pirkimų instituto įvardinimu tarpšakiniu, nes viešųjų pirkimų teisinis santykis yra išties unikalus ir toks priskirtinumas labiausiai atspindi jo specifiką.

Apibendrinant akcentuotina, kad tiriant teisinį santykį tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjų, tikslinga juos nagrinėti, atsižvelgiant į teisinio santykio, kylančio iš viešųjų pirkimų, rūšį, t. y. išskiriant iki viešojo pirkimo pradžios, viešojo pirkimo metu ir pasibaigus viešajam pirkimui susiklostančius teisinius santykius. Atsižvelgiant į teisinį santykį, susiklostantį tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjų, viešųjų pirkimų institutas laikytinas tarpšakiniu institutu. Apžvelgus viešųjų pirkimų instituto vienijamų normų ir jomis reglamentuojamų teisinių santykių specifiką, bus galima analizuoti šio instituto teisės normų, nustatančių ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarką.

[44] Agnė Tvaronavičienė, *supra* note 7, p. 50-51.
[45] Gediminas Kostkevičius, “Dėl teisinių santykių, susiklostančių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimo,“ *Teisės problemos* 4, 50 (2005): 59.
[46] *Ibid.,* p. 63.
[47] *Ibid.,* p. 65.

1.3. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos raida Lietuvoje

Kaip kitus iš viešųjų pirkimų kylančius teisinius santykius – viešųjų pirkimų tvarką, šių pirkimų subjektų teises, pareigas ir atsakomybę, viešųjų pirkimų kontrolę – taip ir ginčų, kylančių tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų, vykdant viešuosius pirkimus, nagrinėjimo tvarką visų pirma reguliuoja Viešųjų pirkimų įstatymas, kurio 5 skyriuje „Ginčų nagrinėjimas, žalos atlyginimas, pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia, alternatyvios sankcijos, Europos Sąjungos teisės pažeidimų nagrinėjimas“[48] nurodyta tiekėjų teisėtų interesų gynimo tvarka. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas[49] (toliau – CPK), kuris reglamentuoja tiekėjų ieškinių dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų nagrinėjimo tvarką, taikomas subsidiariai.

Viešųjų pirkimų vykdymo metu, ginčai dažniausiai kyla dėl perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų, kuriais tvirtinamos pirkimo sąlygos, atmetami ar pripažįstami tinkamais teikėjų pasiūlymai, nustatomas laimėtojas, nutraukiamos pirkimo procedūros.

Daugelio valstybių, tame tarpe ir Lietuvos, viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemų formavimosi raidai didelę įtaką padarė ir daro fundamentalūs, viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai: Jungtinių Tautų viešųjų pirkimų modelinis įstatymas (toliau – UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas)[50], Pasaulio prekybos organizacijos teisės aktai, reglamentuojantys prekių, paslaugų ir darbų pirkimų tvarką ir procedūras, konkrečiai – Pasaulio prekybos organizacijos peržiūrėtas susitarimas dėl valstybinių pirkimų (toliau – PPO susitarimas dėl valstybinių pirkimų)[51], ES direktyvos 89/665/EEB, 92/13/EEB ir 2007/66/EB (toliau kartu – ES peržiūros direktyvos)[52].

UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinio įstatymo VIII skyriuje pateikiama rekomendacinė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka. Šio dokumento 64 straipsnyje įtvirtinta bendroji norma, pagal kurią tiekėjas ar rangovas, kuris mano, kad dėl perkančiosios organizacijos sprendimų ar

---

[48] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).

[49] “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).

[50] “UNCITRAL Model Law on Procurement of Goods,” (2011), prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/procurement_infrastructure/2011Model.html

[51] “Revised Agreement on Government Procurement,” (2012), prieiga per internetą: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/rev-gpr-94_01_e.htm

[52] “1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo,“ *OL* L 395 (1989): 0033-0035; “1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo,“ *OL L 076 (1992): 0014 – 0020;* “2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo,“ *OL* L 335 (2007): 31-46.

neteisėtų veiksmų jis patyrė ar gali patirti nuostolius ar žalą, turi teisę ginčyti atitinkamus perkančiosios organizacijos sprendimus ar veiksmus. UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas siūlo ginčų nagrinėjimo sistemą, pagal kurią tiekėjas ar rangovas kreiptųsi su pretenzija į perkančiąją organizaciją, o jai netenkinus pretenzijos, į nepriklausomą instituciją arba teismą. Tačiau neatmetama ir tokios ginčų nagrinėjimo sistemos galimybė, pagal kurią pirmiausia su pretenzija kreipiamasi į perkančiąją organizaciją, po to į nepriklausomą instituciją ir galiausiai į teismą. Pažymėtina, kad UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas leidžia pačioms valstybėms pasirinkti vieną iš labiausiai joms tinkančių alternatyvų. [53]

PPO susitarimo dėl valstybinių pirkimų XVII straipsnio 2 dalyje siūloma skatinti tiekėją, turintį pretenzijų dėl viešųjų pirkimų procedūros, kreiptis į pačią perkančiąją organizaciją. Šios konsultacinės stadijos metu, siekiama išvengti ginčo ir išspręsti tiekėjo pretenzijas konsultaciniu metodu pačioje perkančiojoje organizacijoje, nesikreipiant į ginčus nagrinėjančias institucijas. Pretenzija turi būti išnagrinėta nedelsiant, kad nebūtų užkirstas kelias priimto sprendimo peržiūrai. Dokumente nurodoma, kad tokią peržiūrą gali vykdyti nešališka administracinė arba teisminė institucija. To paties straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad neteisminės peržiūros institucijos atliekamos procedūros turi užtikrinti, kad:

- perkančioji organizacija kartu su rašytiniu atsiliepimu peržiūros institucijai pateiktų visus reikalingus dokumentus;
- prieš peržiūros institucijos sprendimo priėmimą, proceso dalyviams būtų suteikta teisė pasisakyti;
- proceso dalyviai būtų tinkamai atstovaujami;
- dalyviai galėtų tiesiogiai dalyvauti procese;
- dalyviai turėtų teisę reikalauti viešo proceso;
- peržiūros institucijos sprendimai ar rekomendacijos būtų pateikiami raštu ir motyvuoti. [54]

Pažymėtina, kad šie reikalavimai yra tapatūs ginčų teisminio nagrinėjimo reikalavimams, todėl galima teigti, kad yra siūloma specializuota, tik iš viešųjų pirkimų kylančius ginčus nagrinėjanti, neteisminė institucija kaip alternatyva teismams.

[53] "UNCITRAL Model Law on Procurement of Goods," (2011), prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/procurement_infrastructure/2011Model.html

[54] "Revised Agreement on Government Procurement," (2012), prieiga per internetą: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/rev-gpr-94_01_e.htm

Viešųjų pirkimų ginčų reglamentavimas antriniais ES teisės aktais pradėtas 1989 metais, priėmus direktyvą 89/665/EEB[55], kurioje buvo nustatyti reikalavimai peržiūros procedūrai. Direktyvos 89/665/EEB 1 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad „valstybės narės imasi reikiamų priemonių užtikrinti, kad sutarčių sudarymo procedūrų [...] atžvilgiu perkančiosios organizacijos priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai ir, svarbiausia, kaip galima greičiau apsvarstyti iš naujo [...] todėl, kad tokie sprendimai pažeidė Bendrijos įstatymus dėl viešųjų pirkimų arba nacionalines, tą įstatymą įgyvendinančias, taisykles.“[56] Valstybės narės taip pat buvo įpareigotos užtikrinti, kad „kiekvienam suinteresuotam asmeniui, kuris nori arba norėjo, kad su juo būtų sudaryta tam tikra viešojo prekių pirkimo arba viešojo darbų pirkimo sutartis ir kuris dėl tariamo pažeidimo rizikavo ar rizikuoja patirti žalą“ būtų užtikrinta galimybė inicijuoti peržiūros procedūrą[57]. Valstybėms narėms buvo leista reikalauti, kad „peržiūros siekiantis asmuo iš anksto informuotų perkančiąją organizaciją apie tariamą pažeidimą ir apie savo ketinimą reikalauti peržiūros.“[58] Direktyva numatė, kad peržiūros įgaliojimai gali būti suteikti atskiroms institucijoms. Teisės akte detaliau reglamentuotos tos peržiūros procedūros, kurias pagal nacionalinę teisę vykdo neteisminės institucijos. Buvo numatyta, kad neteisminės institucijos privalo pateikti rašytinį savo sprendimo paaiškinimą, kuris gali būti skundžiamas teisminei ar jai prilygintai institucijai. Direktyvos 2 straipsnio 8 dalies paskutinėje pastraipoje nustatyta, kad „tokios nepriklausomos institucijos nariai skiriami ir atleidžiami iš pareigų taikant tuos pačius reikalavimus, kaip ir teismų sistemos nariams, kiek tai liečia už jų skyrimą, jų kadenciją ir jų atleidimą atsakingą instituciją. Bent jau šios nepriklausomos institucijos prezidentas privalo turėti tokią pačią juridinę ir profesinę kvalifikaciją, kaip ir teismo sistemos nariai. Ši nepriklausoma institucija priima savo sprendimus pagal tokią tvarką, kai išklausomos abi pusės, o priimti sprendimai, kiekvienos valstybės narės nustatytu būdu yra teisiškai įpareigojantys.“ [59]

Kadangi direktyva 89/665/EEB nebuvo taikoma pirkimams, vykdomiems komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų, 1992 m. vasario 25 d. priimta direktyva 92/13/EEB[60], kuri

[55] “1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo,“ *OL* L 395, (1989): 0033-0035.
[56] *Ibid.*
[57] *Ibid*.
[58] *Ibid*.
[59] *Ibid.*
[60] “1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo,“ *OL L 076 (1992): 0014 – 0020*.

reglamentavo peržiūros procedūrą komunalinio sektoriaus pirkimuose. Šiame teisės akte pagrinde atkartotos direktyvos 89/665/EEB nuostatos.

Direktyvos 89/665/EEB ir 92/13/EEB buvo pakeistos 2007 m. gruodžio 11 d. priėmus direktyvą 2007/66/EB[61], kurios preambulėje nurodyta, kad „direktyvose 89/665/EEB ir 92/13/EEB nustatyti mechanizmai ne visuomet yra pakankami, norint užtikrinti, kad būtų laikomasi Bendrijos teisės, ypač tuomet, kai dar galima ištaisyti pažeidimus“. Direktyva 2007/66/EB papildė sprendimų peržiūros procedūrą tokiomis naujovėmis, kaip 10 dienų atidėjimo terminas tarp laimėtojo paskelbimo ir sutarties sudarymo bei leidimu nacionalinėms peržiūros institucijoms pripažinti negaliojančiomis sutartis, kurios sudarytos nesilaikant skaidrumo ir neskelbiant apie pirkimą. Aptariamame teisės akte naujai išdėsčius direktyvos 89/665/EEB 1 straipsnio 4 ir 5 dalis, valstybėms narėms buvo leista pačioms pasirinkti: ar peržiūros procedūra norintis pasinaudoti asmuo turi pranešti perkančiajai organizacijai apie tariamus pažeidimus ir savo ketinimą reikalauti peržiūros; ar nustatyti, kad suinteresuotas asmuo peržiūros pirmiausia reikalautų iš perkančiosios organizacijos.

Šiomis ES peržiūros direktyvomis siekiama sudaryti vienodą sprendimų peržiūros sistemos standartą valstybėms narėms. Atkreiptinas dėmesys, kad instituciniu požiūriu peržiūros direktyvose yra siūlomas tapatus sprendimų peržiūros institucijų sistemos modelis kaip ir UNCITRAL viešųjų pirkimų modeliniame įstatyme bei PPO susitarime dėl valstybinių pirkimų, t. y. siūloma, kad pirmiausia dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros būtų kreipiamasi į pačias perkančiąsias organizacijas; numatoma sprendimų peržiūros galimybė neteisminio pobūdžio institucijose, kurioms būtų keliami panašūs reikalavimai kaip ir teismams; ir tik po to sektų teisminė peržiūros procedūra.

Skirtingai nei ES peržiūros direktyvose, kuriose naudojama perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros sąvoka, Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje naudojama ginčo, kylančio iš viešųjų pirkimų teisinio santykio, sąvoka.

Kaip darbe jau buvo minėta, Lietuvoje įstatyminiu lygių viešųjų pirkimų klausimai sureglamentuoti 1996 m. rugpjūčio 13 d., kai buvo priimtas pirmasis Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas[62]. Įstatymo šeštasis skirsnis buvo skirtas skundų nagrinėjimo ir nuostolių atlyginimo tvarkai reglamentuoti. Tuo metu, iki pirkimo sutarčių įsigaliojimo, apskųsti perkančiosios organizacijos veiksmus, pirkimo procedūras ar sprendimus turėjo teisę tik tas tiekėjas

[61] “2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo,“ *OL* L 335 (2007): 31-46.
[62] “Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996).

(rangovas), kuris įstatymo nustatyta tvarka buvo gavęs pirkimo dokumentus. Per 10 dienų nuo tos dienos, kai tiekėjas (rangovas) sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisėtų interesų pažeidimą, skundai turėjo būti paduodami Viešųjų pirkimų tarnybai, kuri skundą turėjo išnagrinėti ir priimti sprendimą per 20 dienų. Tai rodo, kad tuo metu Lietuvoje buvo taikoma viešųjų pirkimų ginčų sprendimo specializuotoje institucijoje tvarka. Vadovaujantis šio įstatymo 39 straipsniu, Viešųjų pirkimų tarnybos sprendimai galėjo būti skundžiami teismui. Atkreiptinas dėmesys, kad perkančiųjų organizacijų veiksmų, pirkimo procedūrų ar sprendimų apskundimas buvo galimas tik iki viešojo pirkimo sutarties įsigaliojimo. Apskundimo galimybė po sutarties sudarymo nebuvo numatyta.

Atsiradus būtinybei nacionalinę viešųjų pirkimų teisinę bazę suderinti su ES direktyvomis ir Pasaulio perkybos organizacijos reikalavimais, pirmasis Viešųjų pirkimų įstatymas 1999 m. buvo esmingai pakeistas priimant naują redakciją[63]. Skundų nagrinėjimo ir nuostolių atlyginimo tvarkai nustatyti buvo skirtas naujos redakcijos įstatymo III skyrius. Naujoje įstatymo redakcijoje buvo išplėstas ratas asmenų, galinčių pateikti pretenziją ar apskųsti perkančiosios organizacijos veiksmus bei sprendimus, t. y. tokią teisę įgijo kiekvienas pirkimu suinteresuotas tiekėjas (rangovas). Tačiau buvo sutrumpintas perkančiosios organizacijos sprendimų apskundimo terminas, susiejant jį su viešojo pirkimo komisijos sprendimo apie laimėjusį pasiūlymą priėmimu. Viena iš pagrindinių šios įstatymo redakcijos naujovių ginčų sprendimo reglamentavime laikytina rekomendacija tiekėjui teikti perkančiajai organizacijai rašytines pretenzijas, kurias perkančiosios organizacijos turėjo išnagrinėti ne vėliau kaip per 5 dienas. Kad teisės akto nuostata dėl pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai tik rekomendacinio pobūdžio, matyti iš įstatymo 38 straipsnio 1 dalies, kurioje numatyta, kad „tiekėjas (rangovas) turi teisę pateikti skundą Viešųjų pirkimų tarnybai ir nepateikęs pretenzijos perkančiajai organizacijai.“ [64] Taigi tuo laikotarpiu pretenzijos nagrinėjimas perkančiojoje organizacijoje nebuvo privaloma ikiteismine ginčo sprendimo stadija. Esminė analizuojamos Viešųjų pirkimų įstatymo redakcijos naujovė – tiekėjų (rangovų) skundus dėl viešųjų pirkimų procedūrų nagrinėjančios Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos įsteigimas. Vadovaujantis šios įstatymo redakcijos 39 straipsniu, skundas Viešųjų pirkimų tarnybai turėjo būti pateikiamas raštu, nurodant: tiekėjo (rangovo) bei perkančiosios organizacijos, kurios veiksmai ar sprendimai, atliekant viešąjį pirkimą, yra skundžiami, pavadinimus, adresus ir kodus; perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus ar sprendimus ir jų neteisėtumą pagrindžiančius teisės aktus ar aplinkybes; tiekėjo (rangovo) pasirinkto Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų

[63] „Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 1999-06-03 iki 1999-10-04)
[64] *Ibid.*

nagrinėjimo komisijos nario vardą ir pavardę; tiekėjo (rangovo) reikalavimus. [65] Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos sprendimus tiekėjas (rangovas) ir perkančioji organizacija galėjo apskųsti teismui.

2002 m. gegužės 2 d. priimtame Viešųjų pirkimų įstatymo dalies straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatyme[66] pakeisti ir papildyti penki iš dešimties viešųjų pirkimų ginčų sprendimą reglamentuojantys straipsniai. 39 straipsnis buvo papildytas 4 dalimi, kuri numatė, kad tiekėjas (rangovas) pateikdamas skundą turi sumokėti Viešųjų pirkimų tarnybai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyto dydžio įmoką skundo nagrinėjimo išlaidoms apmokėti. 41 straipsnio 4 dalis papildyta numatant, kad Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija ne tik išnagrinėja skundą, bet ir visą pirkimą iš esmės bei priima atitinkamą sprendimą. Taip pat 4 punktu papildyta to paties straipsnio 5 dalis, numatant, kad Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija turi teisę „skundą patenkinti iš dalies ir įpareigoti perkančiąją organizaciją panaikinti arba pakeisti sprendimus ar veiksmus arba nutraukti pirkimo procedūras.“ [67]

2002 m. gruodžio 2 d. priėmus naują Viešųjų pirkimų įstatymo redakciją[68] pakeistas ne tik viešųjų pirkimų ginčus reglamentuojančio skyriaus pavadinimas (Pretenzijų ir skundų nagrinėjimas, taikinimas, žalos atlyginimas), bet ir atsisakyta ginčų sprendimo specializuotoje neteisminėje institucijoje ir pereita prie viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo bendrosios kompetencijos teismuose. Vėl grąžinta nuostata, kad pretenzija gali būti pateikiama iki sutarties sudarymo. Pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai vis dar išlieka neprivaloma ikiteismine ginčo sprendimo stadija. Be to atsiranda galimybė tiekėjams, dalyvaujantiems pirkimuose, kuriuos atlieka perkančiosios organizacijos, veikiančios vandentvarkos, energetikos, transporto ar telekomunikacijų srityje, kreiptis į Europos Komisiją, pateikiant prašymą dėl sutaikymo.

Dėl būtinybės perkelti 2004 m. priimtų Europos Sąjungos viešuosius pirkimus reglamentuojančių direktyvų[69] nuostatas, 2005 m. gruodžio 22 d. priimtas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas[70]. Šiuo įstatymu įtvirtintas pretenzijos perkančiajai organizacijai pateikimo privalomumas. Nepasinaudojus šia ikiteismine ginčų nagrinėjimo procedūra, ieškinys teismui

[65] „Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 1999-06-03 iki 1999-10-04)
[66] “Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 19, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 49, 1885 (2002).
[67] *Ibid*.
[68] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 118, 5296 (2002).
[69] “2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityse koordinavimo,“ *OL* L 134, 1 (2004): 1-113; „2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo,“ *OL* L 134,114 (2004): 132-262.
[70] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 4, 102 (2006).

negalėjo būti pateikiamas. Teismui suteikta teisė, vadovaujantis ekonomiškumo principu, taikyti laikinąją apsaugos priemonę – pirkimo procedūrų sustabdymą, bei nustatyta pareiga ieškinį ar apeliacinį skundą išnagrinėti ne vėliau kaip per 60 dienų nuo bylos iškėlimo ar apeliacinio skundo priėmimo dienos. 2008 m. liepos 3 d., priėmus Viešųjų pirkimų įstatymo dalies straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą[71], šis terminas sutrumpintas iki 45 dienų.

Perkeliant į nacionalinę teisę 2007 m. ES priimtos peržiūros direktyvos nuostatas[72], 2010 m. vasario 11 d. priimtas dar vienas Viešųjų pirkimų įstatymo dalies straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Šiuo įstatymu tiekėjams suteikiama teisė kreipiantis į teismą reikalauti ne tik laikinųjų apsaugos priemonių (pirkimo procedūros sustabdymas ar perkančiosios organizacijos priimto sprendimo vykdymo sustabdymas) taikymo, bet ir perkančiosios organizacijos sprendimų, neatitinkančių įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo, žalos atlyginimo, pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia bei alternatyvių sankcijų taikymo. Taip pat prailginti pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai terminai (per 15 dienų nuo perkančiosios organizacijos pranešimo raštu apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo tiekėjams dienos; per 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – per 5 darbo dienas) nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, jeigu įstatyme nėra reikalavimo raštu informuoti tiekėjus apie perkančiosios organizacijos priimtus sprendimus) bei įvestas 15 dienų sutarties sudarymo atidėjimo terminas, per kurį perkančioji organizacija negali sudaryti pirkimo sutarties[73].

2011 m. birželio 21 d. priėmus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymą[74], kuriuo CPK papildytas XXI[1] skyriumi „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“, tą pačią dieną priimtas ir viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarką reglamentuojančių Viešųjų pirkimų įstatymo straipsnių pakeitimo įstatymas[75]. CPK nustačius detalią viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo tvarką, Viešųjų pirkimų įstatyme atsisakyta tai reglamentavusių nuostatų.

---

[71] „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 81, 3179 (2008).

[72] “2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo,“ *OL* L 335(2007): 31-46.

[73] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 21-1, 94-1, 95-1, 95-2 straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas,“ *Valstybės žinios* 25, 1174 (2010).

[74] “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 85, 4126 (2011).

[75] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95, 95^1 ir 95^2 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 85, 4133 (2011).

Nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigalioję Viešųjų pirkimų įstatymo viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarką reglamentuojančių straipsnių pakeitimai atlikti 2015 m. birželio 9 d. priėmus Viešųjų pirkimų įstatymo dalies straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą[76], kuriuo numatyta, kad Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta ginčų nagrinėjimo tvarka taikoma ir tais atvejais, kai perkančioji organizacija neteisėtai nutraukė sutartį dėl esminio pirkimo sutarties pažeidimo. Įstatymo 94 straipsnis papildytas 5 dalimi, kurioje numatyta, kad tiekėjas, manydamas, kad perkančioji organizacija nepagrįstai nutraukė pirkimo sutartį dėl esminio pirkimo sutarties pažeidimo, turi teisę pareikšti ieškinį teismui per 15 dienų nuo pirkimo sutarties nutraukimo. Dar viena įstatymo naujovė ta, kad 93 straipsnis papildomas 4 dalimi, kurioje numatyta, kad „perkančioji organizacija Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius dėl nesąžiningai pareikšto nepagrįsto ieškinio arba sąmoningo veikimo prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, taip pat reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos ji patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių.“ [77]

Kaip jau darbe buvo minėta, nuo 2016 m. balandžio mėnesio turėtų įsigalioti nauja Viešųjų pirkimų įstatymo redakcija. Šioje įstatymo redakcijoje viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos pakeitimai nėra gausūs. Įsigaliosiančioje įstatymo redakcijoje aprašyta ginčų nagrinėjimo tvarka suderinta su Direktyva 2007/66/EB[78], kuri nebuvo keičiama. Išlieka iki šiol galiojusi viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka, išskyrus tai, kad nustatomi tam tikri neesminiai pakeitimai atsižvelgiant į praktikoje kylančius klausimus. Atkreiptinas dėmesys, kad pagrinde pakeitimai susiję su tiekėjų pretenzijų nagrinėjimo tvarka. Viešųjų pirkimų įstatymo straipsnis, reglamentuojantis tiekėjo teisę ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus ar priimtus sprendimus, papildytas nuostata, kad „perkančioji organizacija neprivalo iš naujo nagrinėti tiekėjo pretenzijos, kuri teikiama pakartotinai dėl to paties pagrindo, išskyrus atvejus, kai nurodoma naujų aplinkybių ar pateikiama papildomų argumentų, leidžiančių abejoti perkančiosios organizacijos sprendimo pagrįstumu.“ Pretenzijos nagrinėjimo svarba pažymima ir straipsnyje, reglamentuojančiame pretenzijos nagrinėjimą perkančiojoje organizacijoje, kur vietoje nuostatos „perkančioji organizacija nagrinėja tik tas tiekėjų pretenzijas, kurios gautos iki pirkimo sutarties sudarymo dienos“ [79], įtvirtinama

[76] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 2, 8-2, 10, 21-1, 33, 38, 87, 93, 94, 96 straipsnių, 2 priedėlio, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 18-1 straipsniu įstatymas,“ *TAR* 2015, 09610 (2015).
[77] *Ibid.*
[78] “2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo,“ *OL* L 335 (2007): 31-46.
[79] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).

nuostata, kad „perkančioji organizacija privalo nagrinėti tik tas tiekėjų pretenzijas, kurios gautos iki pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties sudarymo dienos [...].“[80] Autorės manymu, tokie pakeitimai rodo įstatymų leidėjo valią skatinti ginčo šalis atsakingiau ir nuodugniau išnagrinėti kilusio ginčo priežastis. Atsižvelgiant į tai, kad pretenzijos pateikimas ir nagrinėjimas – taikaus ginčų sprendimo etapas, toks įstatymų leidėjo dėmesys yra didelis žingsnis, skatinant šalis bendradarbiauti spendžiant iškilusį ginčą, o ne tik formaliai pasinaudoti ikiteismine ginčo nagrinėjimo tvarka.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos formavimosi raidą įtakojo fundamentalūs, viešuosius pirkimus reglamentuojantys, teisės aktai – UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas, PPO susitarimas dėl valstybinių pirkimų ir ES peržiūros direktyvos. ES peržiūros direktyvomis siekiama sudaryti vienodą sprendimų peržiūros sistemos standartą valstybėms narėms. Atkreiptinas dėmesys, kad instituciniu požiūriu peržiūros direktyvose yra siūlomas tapatus sprendimų peržiūros institucijų sistemos modelis kaip ir UNCITRAL viešųjų pirkimų modeliniame įstatyme bei PPO susitarime dėl valstybinių pirkimų, t. y. siūloma, kad pirmiausia dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros būtų kreipiamasi į pačias perkančiąsias organizacijas; numatoma sprendimų peržiūros galimybė neteisminio pobūdžio institucijose, kurioms būtų keliami panašūs reikalavimai kaip ir teismams; ir tik po to sektų teisminė peržiūros procedūra. Akcentuotina, kad pirmasis Lietuvoje Viešųjų pirkimų įstatymas numatė privalomą ikiteisminę ginčų nagrinėjimo procedūrą specializuotoje institucijoje (Viešųjų pirkimų tarnyba) su galimybe jos sprendimus skųsti teismui. Nuo 2000 iki 2003 metų tiekėjų (rangovų) skundus dėl viešųjų pirkimų procedūrų nagrinėjo Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, kurios sprendimai taip pat galėjo būti skundžiami teismui. Nuo 2003 metų, priėmus naują Viešųjų pirkimų įstatymo redakciją, šios specializuotos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucijos buvo atsisakyta, atsižvelgiant į Europos Komisijos ekspertų nuomonę ir siekiant išvengti dviprasmiško reglamentavimo. Pagal Europos Komisijos ekspertų išaiškinimą institucija (šiuo atveju Viešųjų pirkimų tarnyba), kuri vykdo viešųjų pirkimų kontrolę, rengia teisės aktus, moko perkančiąsias organizacijas, neturėtų nagrinėti viešųjų pirkimų ginčų[81]. Iš atliktos teisės aktų, reglamentuojančių perkančiosios organizacijos priimtų sprendimų peržiūros tvarką, analizės matyti,

[80] “Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo ĮSTATYMO PROJEKTAS,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/ta/344702?ref=6

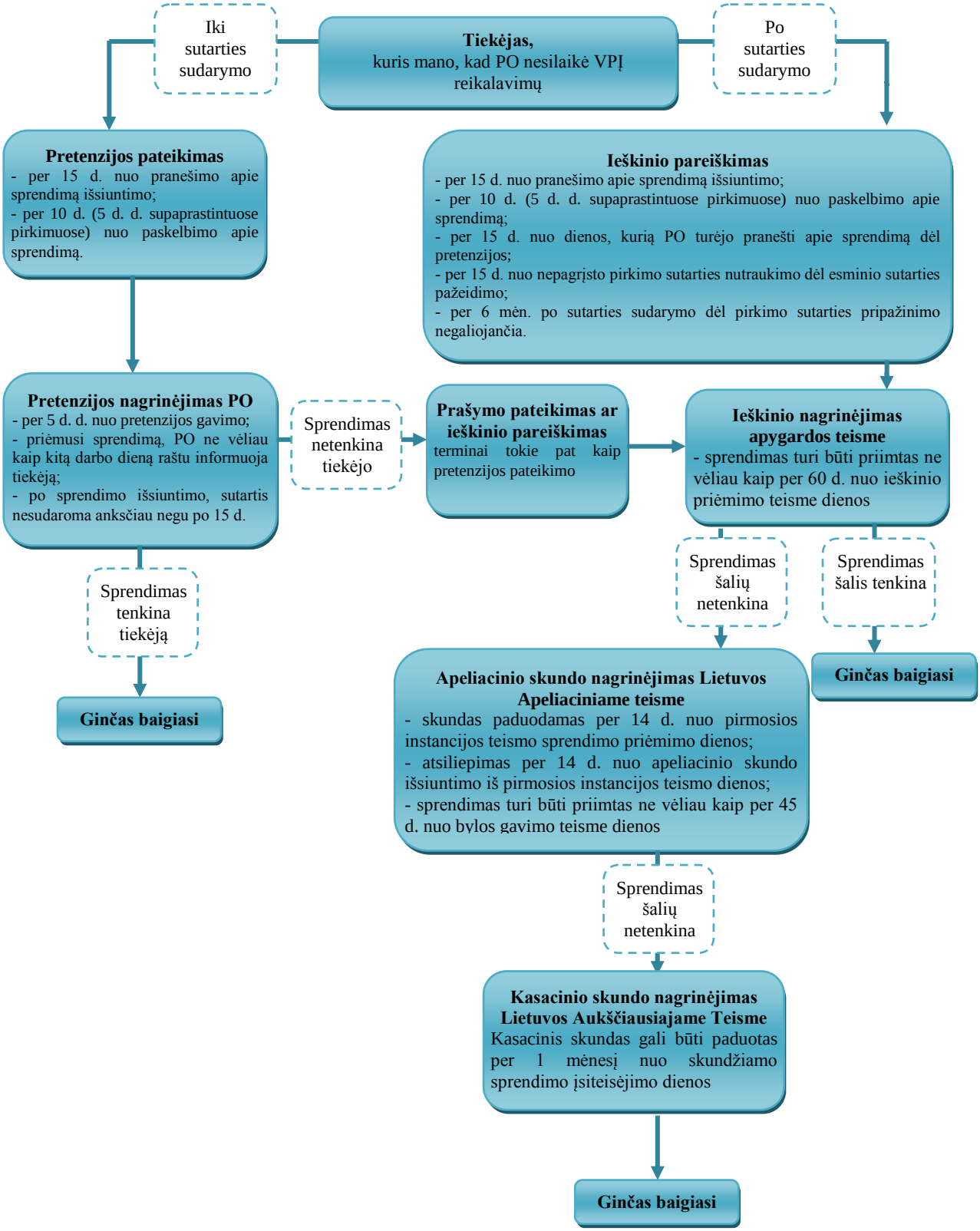
[81] Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitetas, “Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 82, 9, 10, 13, 18, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 56, 85, 86, 87, 90 ir 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto XIIP-545,“ prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=452595&p_query=nepri

kad iki dabartinės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos sukūrimo Lietuva praėjo ilgą kelią ir išbandė įvairias jos formas.

1.4. Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka ir jos trūkumai

Šiuo metu Lietuvoje yra susiformavusi ginčų nagrinėjimo sistema, kur pirmu etapu privaloma ikiteisminė peržiūros procedūra – pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai iki viešojo pirkimo sutarties sudarymo, o antruoju etapu numatyta teisminė peržiūros procedūra – kai tiekėjas kreipiasi į apygardos teismą, kaip pirmosios instancijos teismą, dėl: 1) perkančiosios organizacijos sprendimų, kurie neatitinka Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo; 2) žalos atlyginimo; 3) pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia; 4) alternatyvių sankcijų taikymo; 5) sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu. Ir nors ši viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema yra dvipakopė, tačiau realiai egzistuoja keturios pakopos: privaloma ikiteisminė stadija perkančiojoje organizacijoje ir teisminiai procesai pirmosios instancijos, apeliaciniame ir kasaciniame teismuose. Šiuo metu galiojančią viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemą galima pavaizduoti schematiškai:

Paveikslas. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema Lietuvoje

Šaltinis: darbo autorė

Nors tokia daugiapakopė ginčų nagrinėjimo sistema sudaro sąlygas ištaisyti tiek ikiteisminėje, tiek teisminėje ginčų nagrinėjimo stadijoje padarytas klaidas, priimant neteisingus, nepagrįstus ir nemotyvuotus sprendimus, tačiau pagrindinis jos trūkumas – ilgas procesas, kai skundžiamas kiekvienos pakopos institucijos sprendimas. Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimui nustatyti sutrumpinti terminai, ir, remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos pateiktais duomenimis[82], bendrosios kompetencijos teismams 2012 – 2014 metais beveik pavyko bylas išnagrinėti per nustatytą terminą (vidutinė bylų nagrinėjimo pirmosios instancijos teismuose trukmė 2012 metais – 66 dienos, 2013 metais – 67 dienos, 2014 metais – 64 dienos, aukštesnės instancijos teismuose 2012 metais – 49 dienos, 2013 metais– 52 dienos, 2014 metais– 64 dienos). Tačiau įvertinus tai, kad daugeliu atvejų ginčas nepasibaigia pirmosios instancijos teismo sprendimu, nes šalis, kurios netenkina sprendimas, siekia jo peržiūros, ir tai, kad ikiteisminė procedūra trunka iki 36 dienų (terminai pateikti pretenzijai, pretenzijos nagrinėjimui ir ieškinio pateikimui, kai pretenzija netenkinama), vidutiniškai susidaro beveik pusės metų laikotarpis, kuriam, pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, yra sustabdomos pirkimo procedūros.

Toks ligas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procesas nepalankus tiek perkančiosioms organizacijoms, tiek ir patiems tiekėjams, nes kilus ginčui ir teismui sustabdžius viešojo pirkimo procedūras, perkančiosios organizacijos negauna reikalingų prekių, paslaugų ir (ar) darbų, būtinų sklandžiam jos funkcijų vykdymui, tiekėjai planuoto pelno. Kitu atveju, praėjus tam tikram laiko tarpui, planuotos įsigyti prekės, paslaugos ir (ar) darbai gali tapti visiškai nereikalingi. Dažnai susiduriama su problema, kai užsitęsęs ieškinių ar apeliacinių skundų dėl viešųjų pirkimų ES lėšomis finansuojamuose projektuose procesas ne tik lėtina ES lėšų panaudojimo spartą, dėl to kyla grėsmė neįgyvendinti dalies projektų ir visai prarasti lėšas[83]. Stringantis ES lėšų įsisavinimas taip pat silpnina Lietuvos derybines pozicijas dėl tolimesnės ES paramos[84]. Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamuosiuose raštuose viešųjų pirkimų vėlavimas ir neįvykdymas dėl skundų ir teisminių ginčų nurodoma kaip viena iš pagrindinių lėšų neįsisavinimo priežasčių ES finansuojamose programose[85]. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtoje 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos atliktų vertinimų apžvalgoje nurodoma, kad atlikus

[82] Viešųjų pirkimų tarnyba, "Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo teismuose vidutinės trukmės nustatymo ataskaitos," žiūrėta 2016-02-26, http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/temines-viesuju-pirkimu-analizes

[83] "Viešasis interesas prieš viešąjį interesą?," *Veidas*, rugpjūčio 12, 2011, http://www.veidas.lt/viesasis-interesas-pries-viesaji-interesa

[84] "G. Kirkilas. ES paramos (ne)įsisavinimas – ne tik pinigai," žiūrėta 2016-04-02, http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/gkirkilas-es-paramos-neisisavinimas-ne-tik-pinigai.d?id=58815347

[85] "2011 metų valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas," žiūrėta 2016-04-02, https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/23(2).pdf

viešųjų pirkimų poveikio ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumui vertinimą, nustatyta, jog pagrindiniai veiksniai, apsprendžiantys pirkimo procedūros trukmę, yra pirkimo procedūros rūšis (tarptautinis / supaprastintas) bei teisminių ginčų pasireiškimas pirkimo procedūros metu[86].

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos (toliau – Ūkio ministerija) užsakytos studijos „Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija“, atliktos 2007 metais, autoriai, įvardindami pagrindines tuometinės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos problemas, nurodė: ginčų nagrinėjimo bendrosios kompetencijos teismuose terminų nesilaikymą; dažnėjantį tiekėjų piktnaudžiavimą jiems suteiktomis teisėmis, nepagrįstai įtraukiant perkančiąsias organizacijas į ilgai trunkantį teismo procesą; ginčus nagrinėjančių asmenų, perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų kvalifikacijos stoka, kas lemia netinkamą Viešųjų pirkimų įstatymo normų aiškinimą ir taikymą, t. y. aiškinimą neatsižvelgiant į ES viešųjų pirkimų direktyvų tikslus ir jų interpretavimo praktiką.[87]

Ūkio ministerija nuo 2011 m. gegužės 4 d. iki 2011 m. rugsėjo 23 d. įgyvendino projektą „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“, kurio metu buvo kompleksiškai analizuojama esama Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema bei atlikta viešųjų pirkimų sistemos dalyvių (perkančiųjų organizacijų, tiekėjų, teisėjų, advokatų, kontroliuojančiųjų institucijų) apklausa. Projekto ataskaitoje išskirti du pagrindiniai Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos trūkumai – ilgesni nei teisės aktuose nustatyti bylų nagrinėjimo teismuose terminai ir pernelyg didelis nepagrįstų ieškinių skaičius[88]. Kaip galimus ilgo bylų nagrinėjimo teisme problemos sprendimus apklausos dalyviai įvardino teisėjų skaičiaus didinimą, jų specializavimą ir kvalifikacijos kėlimą, geresnį teismų darbo planavimą ir organizavimą, specializuoto teismo arba ikiteisminės institucijos steigimą. Tuo tarpu, kovojant su nepagrįstų ieškinių problema, apklausos dalyviai siūlė didinti žyminį mokestį viešųjų pirkimų bylose, griežtinti atsakomybę už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, dažniau taikyti nuostolių užtikrinimo institutą.

Paminėtina, kad Ūkio ministerija, įgyvendindama minėtą projektą, kreipėsi į kitas ES šalių kompetentingas institucijas, siekdama išsiaiškinti ar kitos ES šalys, spęsdamos iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusius ginčus, susiduria su Lietuvoje identifikuotomis tokių ginčų nagrinėjimo tvarkos problemomis. Nustatyta, kad iš atsakymus pateikusių ES šalių (Danija, Vengrija, Lenkija, Vokietija, Estija, Rumunija, Suomija, Slovakija, Latvija, Slovėnija, Prancūzija), visose, išskyrus

[86] “2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimas. Atliktų vertinimų apžvalga,“ žiūrėta 2016-04-02, http://www.esinvesticijos.lt/lt/es_panaudojamumo_vertinimas

[87] Deividas Soloveičikas et al., “Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija,“ Studija (2007), žiūrėta 2015-10-30, http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VPI-strategija.doc

[88] “Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita,“ žiūrėta 2016-04-02, http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf

Suomiją ir Prancūziją, veikia ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjanti institucija, kuri ginčus išnagrinėja per 15 (Vengrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje), 20 (Rumunijoje) ar 30 (Estijoje, Latvijoje) dienų terminą. Suomija ir Prancūzija, kuriose kaip ir Lietuvoje viešųjų pirkimų ginčai sprendžiami išskirtinai teismuose, ilgą viešųjų pirkimų ginčų sprendimą įvardija kaip problemą ir ieškoma būdų šiai problemai spęsti. Tuo tarpu nepagrįstus tiekėjų ieškinius kaip problemą, kurią siekiama išspręsti, nurodė Rumunija, Suomija ir Latvija. Kovai su nepagrįstais ieškiniais pasitelktos įvairios priemonės – žyminis mokestis (Vengrija, Lenkija), atsakovo ir kitų šalių patirtų nuostolių kompensavimas (Vokietija), piniginės sumos, kurios dydis priklauso nuo viešojo pirkimo vertės, perkančiajai organizacijai sumokėjimas (Rumunija), užstatas (Slovakija) [89].

A. Tvaronavičienė, išnagrinėjusi viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos teisinį reguliavimą ir 2015 metais atlikusi viešųjų pirkimų ginčų sprendimo Lietuvoje rezultatų kiekybinį tyrimą, išskyrė tokius „galiojančios viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos trūkumus: per ilga tokių ginčų sprendimo bendrosios kompetencijos teismuose trukmė, procedūros sudėtingumas ir formalumas, neefektyvi ikiteisminė ginčo sprendimo tvarka, teisėjų specializacijos nebuvimas, nevienoda teismų praktika, neefektyvi nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema, viešųjų pirkimų informacinės sistemos nenaudojimas ginčų sprendimo procese.“ [90]

Nors tyrimus skiria nemažas laiko tarpas, tačiau pagrindinės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos Lietuvoje problemos išlieka tos pačios – per ilga tokių ginčų sprendimo trukmė, nepakankama nepagrįstų ieškinių kontrolė bei ginčus nagrinėjančių asmenų kvalifikacijos viešųjų pirkimų srityje stoka.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvoje, vadovaujantis Teisėjų tarybos 2015 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 13 P-123-(7.1.2) patvirtinto Bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo taisyklių aprašo 5 punktu, skirstant bylas ar sudarant kolegijas turi būti atsižvelgiama į teisėjų specializaciją (jei teisme ji yra nustatyta). Išanalizavus Lietuvos apygardos teismų bei Lietuvos apeliacinio teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkų įsakymais patvirtintas Bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo taisykles, nustatyta, kad Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, Lietuvos apeliaciniame teisme bei Kauno, Vilniaus ir Šiaulių apygardos teismuose viešųjų pirkimų bylos skiriamos atsižvelgiant į teisėjų specializaciją, Klaipėdos apygardos teisme ieškiniai dėl viešųjų pirkimų skiriami užtikrinant, kad visiems skyriaus teisėjams metų bėgyje būtų paskirta po tiek pat viešųjų pirkimų ieškinių. Duomenys apie teisėjų specializaciją Šiaulių

[89] “Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita,“ žiūrėta 2016-04-02, http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf
[90] Agnė Tvaronavičienė, *supra* note 7, p. 137.

apygardos teisme neskelbiami. Atsižvelgiant į tai, tikėtina, kad iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančius ginčus sprendžiančių teisėjų kompetencijos stokos problema turėtų mažėti.

Tuo tarpu turi būti ieškoma priemonių, leisiančių sutrumpinti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo bendrosios kompetencijos teismuose trukmę bei sumažinti nepagrįstų ieškinių skaičių.

Apibendrinant Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarką, akcentuotina, kad šiuo metu galioja dvipakopė viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema, kurioje pirmiausia dėl perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūros kreipiamasi į pačią perkančiąją organizaciją, o po to seka teisminė peržiūros procedūra. Ir nors iš darbe atliktos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos raidos analizės matyti, kad tobulinant sistemą buvo išbandytos įvairios jos formos, tačiau per pastarąjį dešimtmetį atlikti tyrimai rodo, kad pagrindiniai viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos trūkumai (per ilga tokių ginčų sprendimo bendrosios kompetencijos teismuose trukmė, neefektyvi nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema bei ginčus nagrinėjančių asmenų kvalifikacijos viešųjų pirkimų srityje stoka) išlieka. Tobulinant nacionalinę viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemą, turi būti siekiama išlaikyti pusiausvyrą tarp proceso kokybės ir jo operatyvumo. Turi būti ieškoma alternatyvų, leidžiančių sutrumpinti ginčų nagrinėjimo procedūrų trukmę, bet tuo pačiu užtikrinant proceso efektyvumą ir kokybę.

2. ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDŲ TAIKYMO GALIMYBĖS, VYKDANT PERKANČIŲJŲ ORGANIZACIJŲ SPRENDIMŲ PERŽIŪROS PROCEDŪRAS

2.1. Alternatyvaus ginčų sprendimo sampratos problematika

Alternatyvaus ginčų sprendimo (toliau – AGS) termino naujumas ir jo apibrėžimo įvairovė kelia šio termino supratimo ir interpretavimo problemą. Ir teorijoje, ir praktikoje ši sąvoka bei jos apimtis suvokiama ir taikoma nevienodai, o tai daro neigiamą įtaką AGS procedūrų tinkamam aiškinimui ir plėtojimui. Pradedant nagrinėti AGS sistemos sandarą ir ypatumus, svarbu tiksliai ir aiškiai apibrėžti patį AGS terminą.

Terminas „alternatyvus ginčų sprendimas“ – tai angliško termino „*alternative dispute resolution*“ vertimas į lietuvių kalbą. Tačiau ne visi lietuvių autoriai savo darbuose šį terminą verčia vienodai. Vieni autoriai[91] vartoja „alternatyv**aus** ginčų sprendimo“ terminą, tuo tarpu kiti[92] – „alternatyv**ių** ginčų sprendimo“ terminą. Toks sąvokų nevienodumas sąlygoja jų nevienareikšmiškumą. Pasak N. Kaminskienės, „pirmuoju atveju („alternatyv**aus** ginčų sprendimo“ terminas) kalbama apie ginčų sprendimo procedūrų visumą, kuri yra suprantama kaip alternatyva teismo procesui.“[93] Tuo tarpu, antrosios sąvokos „alternatyv**ūs** civilinių ginčų sprendimo būdai arba procedūros“ mokslininkė išskiria dvi reikšmes:

- visi civilinių ginčų sprendimo mechanizmai, taip pat ir teismo procesas, yra alternatyvūs vieni kitiems;
- visi civilinių ginčų sprendimo mechanizmai, išskyrus teismo procesą, yra alternatyvūs vieni kitiems. Šiuo atveju alternatyva reiškia galimybę rinktis ginčų sprendimo mechanizmą tik iš neteisminių procedūrų, o ne tarp neteisminių procedūrų ir teismo proceso.[94]

[91] Feliksas Petrauskas, “Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas,“ *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 631-658; Natalija Kaminskienė, “Alternatyvus ginčų sprendimas,“ *Jurisprudencija. Mokslo darbai* 9, 87 (2006): 84-91.
[92] Artūras Driukas ir Virgilijus Valančius, *Civilinis procesas: teorija ir praktika I tomas* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005), 23; Tadas Milašius, “Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas,“ *Teisė* 63 (2007): 43-58.
[93] Natalija Kaminskienė, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas* (Vilnius: Registrų centras, 2011), 28.
[94] *Ibid*., p. 29- 30.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje teismo procesas vis dar išlieka pagrindiniu ginčų sprendimo mechanizmu, šiame darbe bus vartojamos „alternatyv**aus** ginčų sprendimo“ ir „alternatyv**aus** ginčų sprendimo būdų“ sąvokos.

Monografijoje N. Kaminskienė[95] išskiria ir kitas alternatyvaus ginčų sprendimo terminologijos problemas: bandymas terminą „alternatyvus ginčų sprendimas“ keisti sąvoka „neteisminis ginčų sprendimas“[96]; skirtingas požiūris į termino „alternatyvus“ reikalingumą[97]; AGS prilyginimas „nevalstybiniam ginčų sprendimui“[98]; termino „sprendimo“ pagrįstumas[99]; „nesutarimo“, „konflikto“ ir „ginčo“ terminų atskyrimas[100].

Alternatyvaus ginčų sprendimo apibrėžimo apimtį sąlygoja dviejų, vienas kitam priešingų, elementų – šalių autonomijos sprendžiant ginčą ir ginčo sprendimo proceso bei rezultatų kontrolės, derinys. Kitaip tariant, ginčų sprendimo mechanizmus galima išdėstyti tam tikra seka: šalių derybos, kai ginčo sprendimas priklauso išskirtinai nuo ginčo šalių; šalių derybos, padedant trečiajam asmeniui; arbitražas, kai abiejų šalių valia ginčo sprendimo teisė patikima šalių pasirinktam trečiajam asmeniui; teismo procesas, kai sprendimo teisė perduodama išskirtinai trečiajam asmeniui. Dėl tokios plačios ginčų sprendimo mechanizmų įvairovės nėra ir vienareikšmiško AGS apibrėžimo.

Remiantis N. Kaminskienės atlikta nuomonių dėl AGS apibrėžimo, atsižvelgiant į tai, kurias iš ginčų sprendimo mechanizmų apima AGS apibrėžimas, analize, galima išskirti šiuos AGS apibrėžimus:

- **tradicinis AGS apibrėžimas**, apimantis visas tikrąja šio žodžio prasme neteismines ginčų sprendimo procedūras, tokias kaip derybos, derybos, talkinant trečiajam asmeniui, arbitražą ir jų variacijas. AGS procedūros suprantamos kaip alternatyva bylinėjimuisi teisme;
- **AGS apibrėžimas plačiąja prasme** apima visas ginčų sprendimo alternatyvas, įskaitant teismo procesą bei teismo inicijuojamas, jo organizuojamas ir valdomas AGS procedūras, kurios nėra tradicinis teismo procesas (pavyzdžiui, teisminis tarpininkavimas);
- **AGS apibrėžimas siaurąja prasme** grindžiamas tradicinio AGS apibrėžimo „siaurinimu“ arba ribojimu, vienu atveju, eliminuojant iš AGS procedūrų tiesiogines šalių derybas,

[95] Natalija Kaminskienė, *supra* note 93, p. 32-38.
[96] Nors terminas „neteisminis ginčų sprendimas“ iš pirmo žvilgsnio ir atrodo paprastesnis, tačiau tapatinti su AGS, išskyrus atvejus kai jis suprantamas plačiąją prasme, nederėtų, nes AGS procedūros naudojamos ne tik neteisminiame, bet ir teisminiame procese.
[97] Ginčų sprendimo alternatyvumas galėtų būti eliminuojamas tik tuomet, kai vienintelę galimą procedūrą ar skirtingų ginčų sprendimo mechanizmų taikymo eiliškumą įsakmiai reglamentuoja įstatymų leidėjas.
[98] AGS procedūras taiko tiek nevalstybinės, tiek ir valstybinės, specialiai ginčams spręsti įsteigtos, institucijos.
[99] Kai kurių autorių nuomone terminas „sprendimas“ nėra tinkamas visoms alternatyvioms procedūroms apibrėžti, kadangi AGS apima dvejopo pobūdžio procedūras – kai ginčas sprendžiamas padedant trečiajam nepriklausomam asmeniui, arba kai šalys pačios, ne kitų asmenų pagalbos, mėgina jį sureguliuoti.
[100] Skirtingai nuo nesutarimų ir konfliktų, kuriems sureguliuoti pakanka ir neteisinių procedūrų, tik ginčai sprendžiami teisinėmis priemonėmis, t. y. tiek AGS procedūromis, tiek teisme.

kitu atveju, pašalinant iš apibrėžimo tik arbitražą, tiksliau, ne arbitražą apskritai, o tik vieną iš jo rūšių – įpareigojantį arbitražą. Tradicinio AGS apibrėžimo siaurinimas galimas eliminuojant tiek derybas, tiek arbitražą, ir AGS apibrėžime paliekant tik šalių derybas, talkinant trečiajam asmeniui[101].

Užsienio autorių[102] darbuose AGS (*Alternative Dispute Resolution*) dažniausiai apibrėžiamas kaip visuma ginčų sprendimo mechanizmų, kurie suprantami kaip alternatyva bylinėjimuisi teisme, apimanti tokias ginčų sprendimo procedūras kaip derybos, mediacija, arbitražas.

Atsižvelgiant į pateiktų AGS apibrėžimų apimtį, šiame darbe, analizuojant alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybes, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, bus vartojamas tradicinis AGS apibrėžimas, apimantis tiek šalių tarpusavio pastangas (derybas), tiek trečiojo asmens didesnę ar mažesnę intervenciją (mediaciją (tarpininkavimą), neįpareigojantį ir įpareigojantį arbitražą).

2.2. Taikos sutarties institutas

Prieš pradedant analizuoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo viešųjų pirkimų ginčų sprendime galimybes, tikslinga aptarti ginčo šalių sutaikymą kaip vieną iš civilinio proceso tikslų, taikos sutarties sampratą, jos galiojimo sąlygas bei teisminio tvirtinimo ypatumus.

Lietuvos įstatymų leidėjas CPK 2 straipsnyje suformulavo pagrindinius civiliniam procesui keliamus tikslus, t. y. „ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdant, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti bei plėtoti teisę.“ [103]

Tuo tarpu civilinio proceso teisės teorijoje dažniausiai išskiriami materialinių subjektinių teisių apsaugos, galiojančios teisės apsaugos, tiesos nustatymo bei šalių sutaikymo tikslai[104]. Šalių

[101] Natalija Kaminskienė, *supra* note 93 , p. 39-46.
[102] John R. Miller, “Alternative dispute resolution (ADR): a public procurement best practice that has global application,” iš *Second International public procurement conference proceedings*, (Rome, 2006), 653; Jean R. Sternlight, “Is Alternative Dispute Resolution Consistent With the Rule of Law? Lessons from Abroad,” iš *Is Alternative Dispute Resolution Consistent With the Rule of Law?*, Jean R. Sternlight (Las Vegas: William University of Nevada, S. Boyd School of Law, 2007), 572; Scott Brown et al., “Alternative dispute resolution practitioners guide,” žiūrėta 2016-04-02, https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1868/200sbe.pdf
[103] “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).
[104] Vigita Vėbraitė, “Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje,“ *Teisė* 69 (2008): 107-108.

sutaikymo tikslui pastaruoju metu skiriamas nemažas Lietuvos teisės mokslininkų dėmesys, juk būtent šio tikslo siekis padeda ginčo šalims atkurti ne tik teisinę, bet ir socialinę taiką. V. Vėbraitė, analizuodama šalių sutaikinimą kaip vieną iš civilinio proceso tikslų, išskiria sutaikinimo privalumus ne tik ginčo šalims (išvengiama „laimėtojas – pralaimėjęs“ situacijos; išsaugomi geri santykiai; mažėja išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu, ir kt.), bet ir teismų sistemai (mažinamas teismų darbo krūvis; didėja teismų autoritetas; mažinamas civilinio proceso formalizmas)[105]. Išanalizavusi atskiras CPK normų nuostatas, reglamentuojančias žyminio mokesčio grąžinimą[106], parengiamojo posėdžio skyrimo pagrindus[107], taikinimo procedūrą[108], teismo posėdžio pirmininko ir kitų bylą nagrinėjančių teisėjų pareigas[109] bei bylos nagrinėjimo iš esmės pradžią[110], V. Vėbraitė teigia, „jog šalių sutaikymas yra civilinio proceso teisės tikslas Lietuvoje ir netgi jam turi būti teikiama pirmenybė prieš teismo sprendimo priėmimą byloje.“[111] Galima sutikti su šiuo mokslininkės teiginiu, nes minėtos CPK normos akivaizdžiai parodo įstatymų leidėjo valią tiek finansiškai, tiek kitomis priemonėmis skatinti taikų civilinių ginčų sprendimą.

Tai, „kad analizuojant civilinio proceso normas galima daryti išvadą, jog ginčo teisenoje šalių sutaikymas yra civilinio proceso tikslas“[112], vienoje iš savo nutarčių teigia ir LAT teisėjų kolegija. Toje pačioje nutartyje pažymima, kad „nagrinėjant bylą teisme pirmiausia turi būti stengiamasi šalis sutaikyti ir pasiekti socialinę taiką tarp šalių, o priimti sprendimą tada, kai negalima šalių sutaikyti.“

Ieškinio atsisakymas ar pripažinimas bei taikos sutarties sudarymas – tai CPK 42 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos ginčo šalių teisės, kuriomis realizuojamas dispozityvumo principas civiliniame procese, ir būdai greičiau baigti bylos nagrinėjimą teisme. Šiomis teisėmis šalys gali pasinaudoti bet

---

[105] Vigita Vėbraitė, s*upra* note 104, p. 110-111.

[106] CPK 87 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog jeigu „ieškinys atsiimamas pradėjus bylą nagrinėti iš esmės arba ieškovas atsisako pareikšto ieškinio, arba šalys sudaro taikos sutartį, šalims grąžinama 75 procentai pirmosios instancijos teismui sumokėto žyminio mokesčio sumos. [...] Jeigu byla šioje dalyje nurodytais būdais užbaigiama ją nagrinėjant apeliacine ar kasacine tvarka, grąžinama 100 procentų žyminio mokesčio, sumokėto už apeliacinį ar kasacinį skundą, kai byla užbaigiama iki bylos nagrinėjimo iš esmės pradžios, arba 75 procentai žyminio mokesčio, sumokėto už apeliacinį ar kasacinį skundą, kai byla užbaigiama vėliau.”

[107] CPK 228 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „teismas, matydamas, jog byloje galima sudaryti taikos sutartį arba jeigu įstatymai įpareigoja teismą imtis priemonių šalims sutaikyti, [...] , skiria parengiamąjį teismo posėdį.”

[108] CPK 231 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „teismas, parengiamojo teismo posėdžio metu nustatęs ginčo esmę, pasiūlo šalims pasiekti priimtiną abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį. Teismas imasi priemonių šalims sutaikyti. Šalių prašymu arba sutikimu, laikantis Teisėjų tarybos nustatytos tvarkos, gali būti vykdomas teisminis taikinamasis tarpininkavimas. [...].”

[109] CPK 159 straipsnio 1 dalis numato teismo posėdžio pirmininko pareigą imtis priemonių šalims sutaikyti.

[110] CPK 249 straipsnis numato, kad bylos nagrinėjimas iš esmės pradedamas teismo posėdžio pirmininkui išsiaiškinus, ar išnaudotos visos galimybės sudaryti taikos sutartį.

[111] Vigita Vėbraitė, *supra* note 104, p. 114.

[112] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72/2009,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/96405?nr=1

kurioje proceso stadijoje, tačiau jas riboja CPK 42 straipsnio 2 dalyje numatyta nuostata, kad „teismas nepriima ieškovo ieškinio atsisakymo, atsakovo pripažinimo ieškinio ir netvirtina šalių taikos sutarties, jeigu tie veiksmai prieštarauja imperatyvioms įstatymų nuostatoms ar viešajam interesui.“ [113]

Taikos sutartis išsiskiria tuo, kad, skirtingai nei ieškinio atsisakymo ar pripažinimo atveju, taikiam susitarimui pasiekti būtina abiejų šalių valia išspręsti ginčą taikiai. Pagal CK 6.983 straipsnio 1 dalyje pateiktą taikos sutarties sampratą, šalys gali tarpusavio nuolaidomis išspręsti kilusį teisminį ginčą, užkirsti kelią teisminiam ginčui kilti ateityje, išspręsti teismo sprendimo įvykdymo klausimą arba kitus ginčytinus klausimus[114]. Taigi, taikos sutartimi gali būti sprendžiamas jau kilęs teisminis ginčas arba užkertamas kelias teisminiam ginčui kilti ateityje. Taikos sutarčiai, kaip ir bet kuriai kitai civilinei sutarčiai, galioja sutarties laisvės principas (CK 6.156 straipsnis), šalys gali pasirinkti, kokias tarpusavio nuolaidas taikys, kokiu būdu ir apimtimi išspręs kilusį teisminį ginčą, taip pat kurioje proceso stadijoje tai padarys (CPK 140 straipsnio 3 dalis). Civilinio proceso teorijoje išskiriami tokie pagrindiniai taikos sutarties bruožai: „(1) taikos sutarties sudarymo procese aktyviai dalyvauja ginčo šalys; (2) taikus susitarimas paprastai pasiekiamas abipusių nuolaidų būdu; (3) šalys taikos sutartimi išsprendžia visą ginčą ar jo dalį; (4) taikos sutartis patvirtinama teismo sprendimu ir įgyja visas teismo sprendimui būdingas galias.“ [115]

Pagal LAT suformuotą praktiką, „taikos sutartis – tai ginčo šalių tarpusavio susitarimas, kuriuo jos, atsisakydamos tam tikrų oponuojančių argumentų, nustato abipusiškai priimtinas ginčo sprendimo sąlygas [...].“[116]

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad taikos sutartis gali būti sudaryta tiek nagrinėjant bylą teisme, tiek ginčui dar nepasiekus teismo. Teismo proceso metu taikos sutarčių sudarymą pagrinde reglamentuoja CPK normos, o taikos sutarčių sudarymą ne teisme (t. y. taikos sutartys, pasiektos mediacijos proceso metu) – CK šeštos knygos LII skyrius ir Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnis.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vadovaujantis CPK 42 straipsnio 2 dalies nuostatomis, teismas gali netvirtinti šalių sudarytos taikos sutarties, jei jos sudarymas savo esme prieštarautų imperatyviosioms įstatymų nuostatoms ar viešajam interesui. Tuo tarpu, materialiojoje teisėje

---

[113] “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).
[114] “Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[115] Artūras Driukas ir Virgilijus Valančius, *Civilinis procesas: teorija ir praktika II tomas* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006), 498.
[116] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/804713?nr=1

įtvirtintas dar platesnis klausimų, dėl kurių taikos sutartis būtų laikoma negaliojančia, sąrašas. CK 6.984 straipsnyje nustatyta, kad negalioja taikos sutartis dėl asmenų teisinio statuso ar veiksnumo, dėl klausimų, kuriuos reglamentuoja imperatyviosios teisės normos, taip pat dėl klausimų, susijusių su viešąja tvarka. Taigi jei nurodytais klausimais šalys sudarytų neteismine tvarka taikos sutartį, tai ji pagal įstatymą būtų negaliojanti. Jei tais pačiais klausimais šalys sudarytų taikos sutartį ginčą nagrinėjant teisme, teismas negalėtų tokios sutarties tvirtinti. Vadovaujantis CK 6.986 straipsnio 1 dalies nuostatomis, taikos sutartis gali būti pripažinta negaliojančia dėl esminės jos šalių nelygybės. Be to, vadovaujantis CK 6.986 straipsnio 2-5 dalimis, taikos sutartis negalioja jeigu: buvo sudaryta remiantis sandoriu, kuris taikos sutarties sudarymo metu negaliojo; buvo sudaryta remiantis rašytiniais dokumentais, kurie vėliau paaiškėja esą suklastoti; sudarydamos taikos sutartį, viena ar abi šalys nežinojo, kad klausimas, esantis taikos sutarties dalyku, jau yra išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu; po jos sudarymo atsiranda dokumentai, patvirtinantys, kad viena iš taikos sutarties šalių neturi ir neturėjo teisės į tai, kas jai yra pripažinta taikos sutartimi. Tuo tarpu, šalių suklydimas dėl teisės normų, išskyrus imperatyviąsias teisės normas, nėra pagrindas pripažinti taikos sutartį negaliojančia (CK 6.986 straipsnio 6 dalis).

Šalims sutarus baigti bylą taikos sutartimi, byla iš esmės nenagrinėjama. Tačiau, kaip jau buvo minėta, šalių teisė sudaryti taikos sutartį nėra absoliuti, nes ji negali prieštarauti įstatymų nuostatoms ir viešajai tvarkai. Tai esminis klausimas, kurį teismas turi išspręsti, prieš tvirtindamas taikos sutartį.

Atkreiptinas dėmesys, kad tiek CPK, tiek kituose įstatymuose viešojo intereso samprata nėra atskleista. Pasak LAT, „tai reiškia, kad įstatymų leidėjas viešąjį interesą supranta plačiai ir suteikia teismui teisę konkrečiu atveju vertinti ir spręsti, ar šalys sudaryta taikos sutartimi pažeidžia viešąjį interesą ar ne. Taigi apie viešojo intereso buvimą ar nebuvimą sprendžia teismas, kai pateikiama tvirtinti šalių sudaryta taikos sutartis.“[117]

Šiuolaikinėje teisės literatūroje taip pat nėra vieningo viešojo intereso apibrėžimo. E. Krivka, išsamiai ištyręs viešojo intereso sampratą bei jo gynimo civiliniame procese teorinius ir praktinius aspektus, viešąjį interesą apibrėžė kaip objektyviai egzistuojančius teisės saugomus ir ginamus visuomenės ir jos įvairių grupių bendruosius neindividualizuotus (nepriklausančius konkretiems asmenims) socialinius poreikius, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai[118]. Pasak tyrėjo, „viešojo intereso

[117] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-552/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/90582?nr=1

[118] Egidijus Krivka, *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009), 244.

apsaugos garantijos civiliniame procese dažniausiai pasireiškia kaip dispozityvumo principo ribojimai ir didesnis nei įprastai teisėjo aktyvumas.“[119] E. Krivka taip pat pabrėžia, jog, atsižvelgiant į tai, kad viešojo intereso apsauga ir gynimas taip pat yra susiję su asmens teisių ir laisvių ribojimais, negalima priešinti viešojo intereso ir asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų apsaugos ir gynimo, o būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą šioje srityje.

Nagrinėdamas ginčus dėl byloje pateiktos tvirtinti taikos sutarties atitikties viešajam interesui, kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad, „vertinant, ar yra viešasis interesas tuo atveju, kai šalys bylą baigia taikos sutartimi, atsižvelgtina į tai, kad CK 1.5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus. Teisingumo principas reikalauja, kad asmenys, įgyvendindami savo teises, nepažeistų kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Laikantis šio principo, tuo atveju, kai šalių sudaryta taikos sutartimi pažeidžiamos kito asmens teisės, tokių teisių gynimas yra viešasis interesas, nors šalių sudaryta taikos sutartis išoriškai gali atrodyti kaip taikus teisinio ginčo baigimas. Teismas, nustatęs viešojo intereso pažeidimą, taikos sutarties neturi tvirtinti.“[120]

Atsižvelgiant į LAT išaiškinimą ir į tai, kad viešojo intereso sąvoka labai plati, reikėtų sutikti su E. Krivkos nuomone, jog būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp viešojo intereso ir asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų apsaugos ir gynimo.

Prieš tvirtindamas šalių taikos sutartį, teismas privalo išaiškinti šalims šių procesinių veiksmų pasekmes, t. y. jog patvirtinus taikos sutartį, ginčas bus laikomas galutinai išspręstu, šalys daugiau negalės tuo pačiu klausimu kreiptis į teismą, ir kad taikos sutartis taps privalomu ir vykdytinu dokumentu.

Tvirtindamas taikos sutartį, teismas priima nutartį, kurioje yra nurodomos tvirtinamos šalių taikos sutarties sąlygos, ir kuria nutraukia bylą. Vadovaujantis CPK 140 straipsnio 3 dalimi, rašytinės šalių taikos sutarties tekstas pridedamas prie bylos, o žodinis pareiškimas dėl taikos sutarties įrašomas į teismo posėdžio protokolą.

Kaip jau buvo minėta, taikos sutartis gali būti sudaroma tiek teismo proceso metu, tiek ir ne teisme. Ne teisme sudaryta taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti CPK XXXIX skyriuje nustatyta supaprastinto proceso tvarka. Kreipiantis į teismą su prašymu dėl taikos sutarties patvirtinimo, turi būti išreikšta abiejų šalių suderinta valia. Vadovaujantis Civilinių ginčų

[119] Egidijus Krivka, *supra* note 118, p. 244.
[120] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-552/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/90582?nr=1

taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnio 3 dalimi, ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas, taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti, kai ginčas, kuris sprendžiamas taikinamojo tarpininkavimo būdu, nėra tuo pačiu metu nagrinėjamas teisme[121].

CK 6.985 straipsnio 1 dalies, CPK 584 straipsnio 1 dalies 4 punkto ir Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnio 3 dalies nuostatos numato, kad įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo *(res judicata)* galią ir vykdoma priverstinai.

Kadangi *res judicata* galią turi tik teismo patvirtinta taikos sutartis, teismo nepatvirtinta taikos sutartis tokios galios neįgyja. Tačiau nepriklausomai nuo to, patvirtinta teismo ar ne, teisėtai sudaryta ir galiojanti taikos sutartis, kaip ir bet kuri kita civilinė teisinė sutartis, šalims turi įstatymo galią (CK 6.189 straipsnio 1 dalis) ir turi būti vykdoma pagal *pacta sunt servanta* principą.

Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų instituto unikalumą, t. y. turintį tiek privatinei, tiek viešajai teisei būdingų bruožų, analizuojant taikos sutarties, kuria įforminamas taikaus šalių susitarimo rezultatas, sudarymo galimybes viešųjų pirkimų ginčų sprendime, reikia tai analizuoti ir administracinės teisės požiūriu.

Administracinėje teisėje taikos sutartis – tai dar gana naujas dalykas. Lietuvos administracinio proceso teisės mokslininkų[122] diskusijos dėl sutarties sudarymo galimybės administracinėje teisėje suaktyvėjo nuo 2010 metų.

2012 m. balandžio mėnesį Lietuvos Respublikos Seimui buvo pateiktas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – Administracinių bylų teisenos įstatymas) 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52^1 straipsniu įstatymo projektas[123], kuriame buvo siūlomas šio klausimo reglamentavimas.

Vertindama šį teigiamą pokytį administracinėje teisėje, J. Paužaitė-Kulvinskienė konstatavo, kad „vis dėlto galimas „bylinėjimosi mentaliteto“ performavimas, skatinant „kompromisų mentalitetą“, o vertinant alternatyvių ginčų sprendimo įvedimo teisinius (ne

[121] “Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 87, 3462 (2008).
[122] Gytis Kuncevičius, “Sutartis kaip viešojo administravimo subjektų teisinės veiklos Lietuvoje forma: probleminiai aspektai,“ *Socialinių mokslų studijos* 1, 5 (2010): 151-168; Gytis Kuncevičius, “Sutarties instituto pritaikymas administracinėje teisėje: teorinės įžvalgos,“ *Socialinių mokslų studijos* 4, 8 (2010): 233-250; Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, “Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos,“ *Teisė* 86 (2013): 38.
[123] „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52 (1) straipsniu įstatymo projektas,“ XIP, 4290 (2012), prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/ta/Default.aspx?Id=7&item=doc&SubMenu=4&RefId=9&aktoid=278044

socialinius ir psichologinius) motyvus, pirmiausia tai sietina su teisiniu reglamentavimu, kuris sudarytų visiems ginčo dalyviams (šalims, tretiesiems asmenims) procesines galimybes pasiekti ir priimti (patvirtinti) joms priimtiną (taikų) susitarimą. Tokio teisinio reguliavimo būtinumą administracinio proceso teisėje lemia ne tik šakinis – teismo proceso ekonomiškumo ir proceso operatyvumo principai, bet ir konstitucinės teisės į tinkamą (teisingą) procesą, kurio rezultatas yra ir ne tik formalios, bet ir materialios teisinės taikos atkūrimas, įgyvendinimo administraciniame procese poreikis.“[124] Pokyčiai paskatino ir kitų mokslininkų[125] diskusijas dėl AGS būdų taikymo galimybės administraciniame procese.

2013 m. gegužės 30 d. priėmus Administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52^1 straipsniu įstatymą[126], Lietuvos administracinėje teisėje įtvirtinta galimybė šalims bet kurioje proceso stadijoje baigti bylą taikos sutartimi. 52^1 straipsnio, kuriuo papildomas Administracinių bylų teisenos įstatymas, 1 dalyje taip pat numatyta, kad bylą galima baigti taikos sutartimi, jeigu taikos sutartį galima sudaryti atsižvelgiant į ginčo pobūdį, bei „taikos sutartis turi neprieštarauti imperatyvioms įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatoms, viešajam interesui, nepažeisti trečiųjų suinteresuotų asmenų teisių ar teisėtų interesų.“ [127]

Apibendrinant galima pasakyti, kad tiek teisės praktikai, tiek teoretikai sutaria, jog ginčo šalių sutaikymas yra civilinio proceso tikslas, padedantis ginčo šalims atkurti ne tik teisinę, bet ir socialinę taiką. Ieškinio atsisakymas ar pripažinimas bei taikos sutarties sudarymas – tai ginčo šalių teisės, kuriomis realizuojamas dispozityvumo principas civiliniame procese, ir būdai greičiau baigti bylos nagrinėjimą teisme. Taikos sutartis išsiskiria tuo, kad, skirtingai nei ieškinio atsisakymo ar pripažinimo atveju, taikiam susitarimui pasiekti būtina abiejų šalių valia išspręsti ginčą gražiuoju. Taikos sutartimi gali būti sprendžiamas jau kilęs teisminis ginčas arba užkertamas kelias teisminiam ginčui kilti ateityje. Įvertinant viešųjų pirkimų instituto unikalumą ir esant taikos sutarties sudarymo galimybei tiek civilinio, tiek administracinio proceso metu, galima kalbėti ir apie AGS taikymą, sprendžiant viešojo pirkimo metu kilusius ginčus.

---

[124] Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, “Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos,“ *Teisė* 86 (2013): 38.

[125] Linas Meškys ir Mažvydas Gerdvila, *supra* note 17, p. 130-158; Ugnius Trumpulis, “Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje,“ *Jurisprudencija* 19, 4 (2012): 1423-1437.

[126] “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52^1 straipsniu įstatymas,“ *Valstybės žinios* 62, 3060 (2013).

[127] “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 13, 308 (1999), (redakcija aktuali nuo 2015-12-03).

2.3. Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės viešųjų pirkimų srityje

Alternatyvus ginčų sprendimas gali būti laikomas vienu iš svarbiausių ES teisės politinių prioritetų. Dar 1986 m. pateiktoje Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijose Nr. R (86) 12 „Dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliam darbo krūviui teismuose arba sumažinti jį“ siūloma sprendžiant ginčus skatinti draugiškus susitarimus, tiek teisminio proceso metu, tiek ikiteisminio ginčo nagrinėjimo metu, tam sukuriant taisykles, leidžiančias taikiai susitarti bei skatinančias tokį susitarimą, įpareigojant teisėją skatinti taikius susitarimus, o teisininkus ar kompetentingas institucijas prieš kreipiantis į teismą ar teisme visų pirma siekti susitarimo su kita šalimi.[128] 2002 m. Europos Komisijos pateiktoje Žaliojoje knygoje dėl alternatyvaus ginčų sprendimo civilinėje ir komercinėje teisėje[129], dėstoma nuomonė, kad nei viena tradicinė teisės sistema negali veiksmingai išspręsti visų kylančių ginčų išimtinai teismo keliu. Šiuo dokumentu siekta pradėti diskusijas ir nuspręsti, kokių priemonių turėtų imtis ES valstybės narės, kad paskatintų AGS taikymą. 2008 metais Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, kurios tikslas – sudaryti geresnes alternatyvaus ginčų sprendimo galimybes ir propaguoti taikų ginčų sprendimą, skatinant naudotis mediacija bei užtikrinant subalansuotą mediacijos ir teismo proceso ryšį[130].

Vadovaujantis direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų nuostata, kad valstybės narės turi skatinti mediacijos paslaugų kokybės užtikrinimo mechanizmų įdiegimą, taikinimo tarpininkų (mediatorių) mokymą, informacijos apie taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) sklaidą, Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ [131], 460 punkte numatytas siekis skatinti ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtrą ir efektyvumą. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos

[128] The Committee of Ministers, “Recommendation No. R (86) 12 concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in courts,” (1986) prieiga per internetą: https://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/texts/Rec(86)18_en.pdf

[129] European Commision, “Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law,” (2002) prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002DC0196

[130] “2008 m. gegužės 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų,“ *OL* L 136 (2008): 3-8.

[131] “Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos,“ *Valstybės žinios* 149, 7630 (2012).

Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“ [132], 351 priemonę „Išanalizuoti ir įvertinti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) institutą, skatinti jo plėtrą“, parengta ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1R-268 patvirtinta Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcija[133]. Šioje koncepcijoje numatomais teisinio reguliavimo pakeitimais siekiama detaliau reglamentuoti taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) civiliniuose ginčuose, taip pat nustatyti aiškius teisinius pagrindus ir sąlygas taikinamajam tarpininkavimui (mediacijai) baudžiamajame ir administraciniame procesuose.

Lietuvoje augantis susidomėjimas AGS procedūromis ir jų pritaikomumu įvairiose (vartotojų teisių gynimo[134], darbo ginčų[135], viešųjų pirkimų[136] ir kt.) srityse pastebimas iš gausėjančių mokslinių publikacijų bei tyrimų, kuriais siekiama atskleisti AGS procedūrų taikymo privalumus ir trūkumus, lyginant su ginčų sprendimu teisme. Vieno ir kito ginčų sprendimo būdų privalumų ir trūkumų žinojimas, leidžia argumentuotai ir sąmoningai rinktis labiausiai konkrečiam ginčui spręsti tinkamą būdą (derybas, mediaciją, arbitražą ar teismo procesą). Daugelio autorių nurodomi alternatyvaus ginčų sprendimo būdų privalumai, tokie kaip operatyvumas, ekonomiškumas, santykių išsaugojimas, yra svarbūs ir viešųjų pirkimų ginčų sprendime. Šalių tarpusavio susipriešinimo mažinimas, tam, kad išsprendus ginčą, šalys galėtų sėkmingai bendrauti, yra pagrindinė darniojo ginčų sprendimo idėja. Pastaraisiais metais užsienio mokslininkų darbuose formuojama darnaus ginčų sprendimo samprata pradėta analizuoti ir Lietuvos mokslininkų[137] darbuose.

Pasak J. R. Miller[138], AGS būdų taikymas viešųjų pirkimų srityje leidžia spręsti ginčus teisingai ir operatyviai, išlaikant procesą viešųjų pirkimų specialistų ir jų patarėjų teisės klausimais

---

[132] “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 29, 1406 (2013).

[133] “Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo,“ *TAR* 2015, 13939 (2015).

[134] Feliksas Petrauskas, “Alternatyvus vartotojų ginčų sprendimas: kitų šalių patirties pritaikymas naujojoje vartotojų teisių gynimo įstatymo redakcijoje,“ *Jurisprudencija. Mokslo darbai* 9, 99 (2007): 34-40; Danguolė Bublienė ir Eglė Zemlytė, “Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga?“ *Teisė* 84 (2012): 7-27.

[135] Daiva Petrylaitė, “Tarpininkavimas sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus,“ *Jurisprudencija. Mokslo darbai* 40, 32 (2003): 33-40.

[136] Deividas Soloveičikas, “Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problema,“ *Teisė* 75 (2010): 35-54; Agnė Tvaronavičienė, “Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union,” iš *Batumi International Conference on Law and Politics. Conference proceedings,* (Batumi: The International Institute for Academic Development, 2014), 95-116.

[137] Natalija Kaminskienė, Inga Žalėnienė ir Agnė Tvaronavičienė, “Bringing sustainability into dispute resolution process,” *Journal of security and sustainability issues* 4, 1 (2014): 69-77.

[138] John R. Miller, “Alternative dispute resolution (ADR): a public procurement best practice that has global application,” iš *Second International public procurement conference proceedings*, (Rome, 2006), 653-668.

rankose, o ne perduodant advokatams ir teisėjams. Jis teigia, kad bet kuris iš AGS būdų gali būti taikomas tiek viešojo pirkimo vykdymo metu, tiek viešojo pirkimo sutarties vykdymo etape, arba bet kurio ginčo, susijusio su viešaisiais pirkimais, sprendime. Pasak tyrėjo, teisės ir viešųjų pirkimų specialistai sutaria, kad AGS turi daug privalumų, lyginant su tradiciniu bylinėjimusi:

- pačios ginčo šalys gali apsibrėžti problemas;
- procesas grindžiamas bendru sutarimu;
- pačios šalys kontroliuoja procesą;
- procesas yra konfidencialus;
- ginčas gali būti išspręstas operatyviai;
- santykiai gali būti išsaugoti;
- išsaugomos valdžios teisės;
- bylinėjimosi teisme rezultatai gali būti neprognozuojami;
- išvengiama bylinėjimosi išlaidų;
- taupomi valstybės valdymo ir techniniai ištekliai.

Tačiau šalia minimi ir AGS taikymo trūkumai, kurie yra taip pat svarbūs:

- išvengiama teismų praktikos ir precedento;
- procesas gali sukurti dvejopą teisingumą;
- procesas reikalauja įsipareigojimo;
- esant sudėtingiems klausimams, procesas gali nevykti.[139]

Panašios nuomonės laikosi ir D. Dragos, atlikęs alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmų viešųjų pirkimų srityje tyrimą Rumunijoje. Pasak D. Dragos, tyrimas parodė, kad operatyvesniems nei teisminės procedūros AGS būdams tenka vis didesnis vaidmuo perkrautuose ir veiksmingą teisingumą neužtikrinančiuose teismuose. Teismai yra laikomi grėsme įsisavinant struktūrinių fondų lėšas, nes suteikia galimybę konkursų dalyviams piktnaudžiauti procesu[140].

Ir nors kaip buvo minėta AGS taikymo skatinimas yra vienas iš pagrindinių ES teisės politikos tikslų, tačiau ES peržiūros direktyvos, detaliai reglamentuojančios perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą, nenumato galimybės viešųjų pirkimų ginčų sprendime taikyti AGS procedūras, nors ir nedraudžia to. Vertėtų paminėti, kad direktyvos 92/13/EEB, kuri buvo skirta reglamentuoti komunalinio sektoriaus viešuosius pirkimus, IV skyriaus nuostatose taikinimo

[139] John R. Miller, *supra* note 138, p. 656.
[140] Dacian Dragos, "Alternative dispute resolution mechanisms in the field of public procurement: between effectiveness and constitutionality," *Transylvanian Law Review or Administrative sciences* 34 (2011): 113.

procedūra buvo numatyta. Šios procedūros siekiantis asmuo prašymą dėl sutaikinimo turėjo pateikti ES komisijai. Priėmus direktyvą 2007/66/EB, taikinimo procedūros buvo atsisakyta kaip neefektyvios. Tikėtina, kad šios procedūros neefektyvumą galėjo lemti mažas jos prieinamumas. Atsižvelgiant į tai, kad taikinimo procedūra turėtų būti kuo mažiau formali ir kiek įmanoma labiau privati bei lengvai prieinama, akivaizdu, kad ginčo sprendimas ES komisijoje šių kriterijų neatitinka. Todėl šis nesėkmingas bandymas pritaikyti AGS procedūras iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusių ginčų sprendimui, neturėtų būti AGS netinkamumo pavyzdys sprendžiant tokius ginčus.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ES peržiūros direktyvos yra privalomos tik tarptautiniams pirkimams, o tarptautinio pirkimo vertės ribos nesiekiantiems pirkimams, ES valstybės narės nacionalinėje teisėje turi laisvę nustatyti kitokią perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų peržiūros tvarką, t. y. į supaprastintų viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procesus inkorporuoti AGS procedūras.

Toliau darbe bus nagrinėjamos atskirų alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės viešųjų pirkimų srityje, išskiriant iki viešojo pirkimo susiklostančius teisinius santykius[141], viešojo pirkimo metu susiklostančius teisinius santykius[142] ir pasibaigus viešajam pirkimui susiklostančius teisinius santykius[143].

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki viešojo pirkimo pradžios praktiškai nėra pagrindo kilti teisminiam ginčui, nes dar nėra neteisėtų veiksmų kaip būtinosios civilinės atsakomybės sąlygos. Jei šiame etape perkančioji organizacija ir priima sprendimus, kurie galėtų pažeisti tiekėjų interesus (pvz. patvirtina pirkimo sąlygas, ribojančias tiekėjų konkurenciją), tai tiekėjai apie juos sužino tik paskelbus pirkimą arba pateikus tiekėjui kvietimą dalyvauti pirkime, o tai jau yra viešojo pirkimo vykdymo etapas. Viešojo pirkimo atlikimo metu tarp viešojo pirkimo subjektų kyla didžioji dalis viešųjų pirkimų ginčų. Tai ginčai dėl perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų, kuriais patvirtintos pirkimo sąlygos, atmetami ar pripažįstami tinkamais tiekėjų pasiūlymai, nustatomas

[141] Vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo 7 straipsnio 2 dalies nuostatomis, pirkimas prasideda, kai Viešųjų pirkimų tarnyba gauna perkančiosios organizacijos pateiktą skelbimą apie pirkimą arba perkančiosios organizacijos, veikiančios vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje, pateiktą išankstinį skelbimą apie numatomą pirkimą, kuriuo jau kviečiama varžytis dėl pirkimo sutarties; kai pirkimas atliekamas neskelbiamų derybų būdu – pateikus kandidatui (kandidatams) kvietimą dalyvauti derybose; atliekant Viešųjų pirkimų įstatymo IV skyriuje reglamentuojamą pirkimą, apie kurį neskelbiama, – kai perkančioji organizacija kreipiasi į tiekėją (tiekėjus) prašydama pateikti pasiūlymą (pasiūlymus).

[142] Vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo 7 straipsnio 4 dalies nuostatomis, pirkimas (ar atskiros dalies pirkimas) pasibaigia, kai: 1) sudaroma pirkimo sutartis (preliminarioji sutartis) arba nustatomas projekto konkurso laimėtojas; 2) atmetamos visos paraiškos ar pasiūlymai; 3) nutraukiamos pirkimo procedūros; 4) per nustatytą terminą nepateikiama nė viena paraiška ar pasiūlymas; 5) pasibaigia pasiūlymų galiojimo laikas ir pirkimo sutartis nesudaroma dėl priežasčių, kurios priklauso nuo tiekėjų; 6) visi tiekėjai atsiima pasiūlymus ar atsisako sudaryti pirkimo sutartį.

[143] Tai santykiai tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjų, susiklostantys po viešojo pirkimo sutarties sudarymo.

laimėtojas, nutraukiamos pirkimo procedūros ir pan. Pasibaigus viešajam pirkimui, ginčai pagrinde kyla dėl perkančiosios organizacijos ar tiekėjo netinkamo sutartinių įsipareigojimų vykdymo ar jų nevykdymo, taip pat dėl vienašališko sutarties nutraukimo.

2.3.1. Derybos

Derybos apibrėžiamos kaip procesas, kurio metu dvi ar daugiau šalių bendrauja arba sąveikauja tarpusavyje konkuruodamos dėl tikslų ar interesų, turėdamos tikslą pasiekti susitarimą arba susitaikymą.[144] Derybos iš kitų AGS procedūrų išsiskiria tuo, kad ginčo šalys derybų procese visiškai išlaiko ginčo kontrolę, t. y. ginčas sprendžiamas nedalyvaujant trečiajam asmeniui, kuris veiktų kaip proceso pagalbininkas ar turėtų įgalinimus priimti sprendimą. Tačiau ginčo šalys derybų metu gali būti atstovaujamos trečiųjų asmenų, kurie padeda sprendžiant ginčą.

Derybos yra pirmas žingsnis kilus ginčui, nepriklausomai nuo to, ar šalys buvo susitarusios spręsti ginčą derybomis, ar ne. Ir nors tai dažniausiai pasitaikanti ginčų sprendimo procedūra, tačiau tuo pačiu, tai vienas iš sunkiausiai tiriamų AGS būdų, nes apie tarp ginčo šalių įvykusias derybas dažniausiai nėra sužinoma.

Kai kurių autorių nuomone, taip pat svarbu skirti pozityvaus pobūdžio derybas, kurių tikslas – sudaryti sandorį ir užmegzti santykius, ir negatyvaus atspalvio derybas, kurių tikslas – neutralizuoti konfliktą, išspręsti ginčą ir sutaikyti šalis[145].

Iki viešojo pirkimo pradžios tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų susiklostantys teisiniai santykiai Lietuvoje mažai reglamentuoti teisės normomis, todėl šalys turi gana plačią pasirinkimo laisvę elgtis savo nuožiūra. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame etape tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų dažniau vyksta pozityvios derybos, siekiant užmegzti santykius ir ieškant tiekėjo interesus ir perkančiosios organizacijos poreikius tenkinančio varianto. Kalbama apie Viešųjų pirkimų įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje perkančiajai organizacijai numatytą pareigą iš anksto paskelbti pirkimų, išskyrus mažos vertės pirkimus, techninių specifikacijų projektus, dėl kurių tiekėjai gali teikti pastabas ir pasiūlymus. Perkančioji organizacija juos vertina ir, atsižvelgiant į pasiūlymų ir pastabų pagrįstumą bei siūlomų sprendinių aktualumą, sprendžia keisti planuojamo pirkti objekto (prekių, paslaugų ar darbų) techninę specifikaciją arba ne. Iki viešojo pirkimo pražios,

[144] Natalija Kaminskienė, *supra* note 93, p. 114.
[145] Kimberlee K. Kovach, *Mediation: Principles and Practice Second edition* (St. Paul, Minesota: West Group, 2000). (Cituota iš: Natalija Kaminskienė, *supra* note 93, p. 112).

ginčų tikimybė tarp subjektų yra maža. Jei tokie ir kyla, tikėtina, kad jų sprendimui yra taikomos derybos, kaip konfidenciali ir operatyvi ginčų sprendimo sistema.

Vadovaujantis šiuo metu galiojančia viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka, tiekėjas, siekiantis viešojo pirkimo metu inicijuoti perkančiosios organizacijos priimto sprendimo peržiūros procedūrą, privalo pateikti perkančiajai organizacijai pretenziją. Pretenzijos pateikimas – tai įstatymu reglamentuota išankstinė bylos sprendimo ne teisme tvarka. Pasak S. Vėlyvio ir G. Abromavičienės, privalomasis pretenzijos pareiškimas nuo kitos išankstinės bylos sprendimo ne teisme tvarkos – pareikšto reikalavimo nagrinėjimo specialioje neteisminėje institucijoje – skiriasi tuo, kad: pirma, laikydamasis pretenzijų pareiškimo tvarkos, asmuo kreipiasi ne į nepriklausomą neteisminę ginčo sprendimo instituciją, o į priešingus interesus turintį materialinių teisinių santykių subjektą; antra, pareikšta pretenzija, skirtingai nuo pareikšto reikalavimo sprendimo neteisminėje institucijoje tvarkos, nėra nagrinėjama laikantis tam tikros įstatymų nustatytos tvarkos; trečia, privalomos pretenzijos pareiškimo tikslas – informuoti skolininką apie neįvykdytą prievolę arba kitų pareigų nevykdymą, suteikiant jam galimybę taikiai įvykdyti minėtus įsipareigojimus ir išvengti kreipimosi į teismą.[146]

Taigi, viešojo pirkimo metu pateikdama pretenziją, viena ginčo šalis (tiekėjas) kreipiasi į kitą ginčo šalį (perkančiąją organizaciją), siekdamas informuoti, jog perkančiosios organizacijos sprendimas pažeidė jo teisėtus interesus, ir suteikti galimybę jai pačiai ištaisyti sprendimą. Šiuo atveju, bandoma ginčą išspręsti tarpusavyje, neįtraukiant trečiųjų asmenų, turinčių teisę priimti abiem šalims privalomą sprendimą. Pasak A. Tvaronavičienės, „toks ginčų sprendimo procesas turi daug bendro su derybomis [...] ir padeda išvengti peržiūros procedūros bei yra susijęs ne tik su gerų tarpusavio santykių išsaugojimu, bet ir taip pat gali būti siejamas su laiko ir finansinių išteklių taupymu kaip ir abiejų ginčo šalių reputacijos išsaugojimu.“ [147] Tačiau negalima šio ginčo proceso pavadinti tikromis derybomis, nes priimdama sprendimą tenkinti ar ne pretenziją, perkančioji organizacija negali veikti visiškai savo nuožiūra, nes jos sprendimai yra saistomi imperatyvių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų. Taip pat nėra laikomasi derybų procesui būdingos konfidencialumo sąlygos, nes išnagrinėjus pretenziją, apie savo priimtą sprendimą perkančioji organizacija turi informuoti kitus suinteresuoti dalyvius. Jei sprendimas tenkinti pretenziją ir pakeisti ginčą sukėlusį sprendimą pažeidžia kito tiekėjo teisėtus interesus, tikėtina nauja ginčo sprendimo procedūra su kitu tiekėju. Taigi viešojo pirkimo vykdymo etape galimos tik „sąlyginės“

[146] Stasys Vėlyvis ir Gitana Abromavičienė, “Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos,“ *Jurisprudencija* 2, 80 (2006): 127.
[147] Agnė Tvaronavičienė, *supra* note 7, 92.

derybos, suteikiant galimybę perkančiajai organizacijai operatyviai ir be finansinių išteklių ištaisyti klaidas, ir tuo pačiu nepažeisti teisės aktų reikalavimų.

Nagrinėjant AGS procedūrų taikymo galimybes, sprendžiant viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu kilusius ginčus, reikėtų pradėti nuo viešojo pirkimo sutarties sampratos. Viešųjų pirkimų įstatymo 2 straipsnio 34 dalyje numatyta, kad viešojo pirkimo-pardavimo sutartis yra „šio įstatymo nustatyta tvarka dėl ekonominės naudos vieno ar daugiau tiekėjų ir vienos ar kelių perkančiųjų organizacijų raštu, išskyrus šio įstatymo 18 straipsnio 10 dalyje nurodytus atvejus, kai viešojo pirkimo sutartis gali būti sudaroma žodžiu, sudaryta sutartis, kurios dalykas yra prekės, paslaugos ar darbai.“ [148] Kitaip tariant, tai kasdienės perkančiųjų organizacijų poreikiams tenkinti sudaromos prekių pirkimo-pardavimo, paslaugų teikimo ir rangos sutartys, kurioms, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – CK) 6.382 straipsniu, taikomos CK normos, kiek kiti įstatymai nenustato kitaip[149].

Viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo etape kylančių ginčų sprendime, derybų procesas yra taikomas pirmiausiai. Turbūt sunku būtų rasti viešojo pirkimo sutartį, kurioje nebūtų numatyta, kad sutarties vykdymo metu tarp sutarties šalių kilę ginčai sprendžiami tarpusavio susitarimu. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ir sutarties vykdymo etape perkančioji organizacija nėra visiškai laisva savo sprendimuose, nes Viešųjų pirkimų įstatymas sutarties galiojimo laikotarpiu draudžia keisti pirkimo sutarties sąlygas, išskyrus tokias pirkimo sutarties sąlygas, kurias pakeitus nebūtų pažeisti įstatymo 3 straipsnyje nustatyti principai bei tikslai. Kitaip tariant, šalys derybų metu negali susitarti pakeisti pagrindines sutarties sąlygas, kurios, jei būtų buvusios kitokios atliekant pirkimą, būtų leidusios tiekėjams pateikti iš esmės kitus pasiūlymus. Pavyzdžiui, esant poreikiui, šalys galėtų tartis dėl pasiūlyme pateikto darbų atlikimo grafiko koregavimo, nekeičiant galutinio darbų įvykdymo termino; perkančiajai organizacijai uždelsus atsiskaityti sutartyje numatytais terminais, šalys galėtų derėtis dėl reikalavimų, susijusių su papildomomis prievolėmis (delspinigiais, palūkanomis ir kt.).

Apibendrinant, galima sakyti, kad iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančiuose teisiniuose santykiuose vyrauja pozityvios derybos, kai tiekėjas teikia pastabas ir pasiūlymus dėl planuojamo pirkimo sąlygų, o perkančioji organizacija, atsižvelgdama į savo poreikius, jas keičia arba ne. Tuo tarpu viešojo pirkimo procese ir viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu, perkančiosios organizacijos sprendimų laisvę riboja imperatyvios įstatymų ir teisės aktų normos.

[148] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[149] “Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).

2.3.2. Mediacija

Ginčo sprendimo procedūrai, kurioje kartu su ginčo šalimis dalyvauja tarpininkas, teisės teorijoje ir praktikoje vartojami tarpininkavimo arba taikinamojo tarpininkavimo ir mediacijos terminai. Nėra universalaus mediacijos apibrėžimo, nes dėl pačiai mediacijai būdingo lankstumo ir dinamiškumo, vienareikšmiškas mediacijos sąvokos apibrėžimas praktiškai neįmanomas.

Teisinėje literatūroje galima rasti tokių mediacijos apibrėžimų, kur mediacija apibrėžiama kaip procesas, kurio metu nešališkas trečiasis asmuo padeda ginčo šalims efektyviai bendrauti tarpusavyje, siekiant abipusiu sutarimu grįstų sprendimų ginčo klausimais[150].

Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtoje rekomendacijoje dėl mediacijos civiliniuose ginčuose mediacija apibrėžiama kaip „ginčų sprendimo procesas, kuriame šalys, padedant vienam ar keliems mediatoriams, derasi dėl ginčo dalyko, norėdamos pasiekti susitarimą.“ [151]

Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo (toliau – Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas) 2 straipsnio 3 dalyje taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) apibrėžiamas kaip „civilinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli civilinių ginčų taikinimo tarpininkai (mediatoriai) padeda civilinio ginčo šalims taikiai spręsti ginčą.“[152]

Iš apibrėžimų matyti dvi išskirtinės mediacijos savybės:

- ginčo sprendimo kontrolė ir rezultatas priklauso ginčo šalims, kurios siekia taikaus sutarimo;

- ginčo sprendimo procese šalims padeda vienas ar keli nepriklausomi asmenys, kurie neturi įgalinimo priimti šalims privalomą sprendimą.

Šių mediacijos savybių visuma (nes pirmoji savybė būdinga ir deryboms) išskiria mediaciją iš kitų AGS procedūrų.

Mediacija yra viena populiariausių AGS procedūrų. Mediacijai būdingas lankstumas ir dinamiškumas nulemia jos, kaip besiformuojančio reiškinio, nenusistovėjusį turinį ir sąlygoja mediacijos praktikos formų įvairovę[153]. Nors „klasikinė mediacija yra orientuota, visų pirma, į civilinių ginčų sprendimą, tačiau šiai teisminio proceso alternatyvai būdingas universalumas

[150] Tony Whatling, *Mediation Skills and Strategies: a practical guide* (London: Jessica Kingslev publishers, 2012), 22.
[151] “Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters,” (2002) žiūrėta 2015-12-04, http://www.tm.lt/dok/MK_rekomendacija_del_mediacijos_civiliniuose_gincuose.pdf
[152] “Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 87, 3462 (2008).
[153] Natalija Kaminskienė, *supra* note 93, p. 125.

suponuoja plačias mediacijos taikymo galimybes *inter alia* ir administraciniame procese.“ [154] Tai veiksmingas įrankis, leidžiantis spręsti iš šeimos, darbo, mokestinių, verslo, vartotojų, sveikatos priežiūros ir kitų teisinių santykių kylančius ginčus.

Vienas pirmųjų teisės aktų, Lietuvoje įtvirtinusių mediacijos panaudojimo galimybę civilinių ginčų sprendime, buvo Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, kurio 41 straipsnyje buvo numatyta, kad „šalys, pageidaujančios sureguliuoti ginčą be teismo ar arbitražo, gali susitarusios tarpusavyje kreiptis į komercinį arbitražą dėl ikiarbitražinio tarpininkavimo.“ [155] Reikšmingą postūmį mediacijos plėtojimui Lietuvoje padarė 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojęs CPK, kurio 2 straipsnyje vienu iš civilinio proceso tikslų nurodomas kuo greitesnis teisinės taikos tarp ginčo šalių atkūrimas, o teismui patikėta taikinimo funkcija[156]. 2008 m. liepos 15 d. priėmus Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą[157], Lietuvoje buvo padėtas įstatyminis pagrindas mediacijai (tarpininkavimui), taikyti ir plėtoti, sprendžiant civilinius ginčus.

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1R-268 patvirtintoje Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijoje[158] numatomais teisinio reguliavimo pakeitimais siekiama detaliau reglamentuoti taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) ne tik civiliniuose ginčuose, bet taip pat nustatyti aiškius teisinius pagrindus ir sąlygas taikinamajam tarpininkavimui (mediacijai) baudžiamajame ir administraciniame procesuose.

Mediacijos taikymo, sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje, prielaidos vis dažniau analizuojamos ir Lietuvos mokslininkų darbuose[159]. Savo darbuose jie teigia, kad taikant mediaciją administracinių ginčų sprendime, dalis mediacijos principų (konfidencialumas, lygiateisiškumas, savanoriškumas) praranda savo esmę[160]. A. Banys pateikia šiuos mediacijai administracinėje teisėje būdingus specifinius požymius: pirma, kiekvienas mediacijos metu pasiektas susitarimas turi atitikti teisėtumo kriterijų; antra, mediacijos metu pasiektas susitarimas turi atitikti viešojo intereso ir privačių asmenų interesų pusiausvyrą; trečia, mediacijos procese dalyvaujančios ginčo šalys yra saistomos subordinacinių – pavaldumo santykių; ketvirta, mediacijai administracinėje teisėje yra

[154] Aurimas Banys, “Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys,“ *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1118.
[155] “Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39, 961 (1996).
[156] “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).
[157] “Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 87, 3462 (2008).
[158] “Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo,“ *TAR* 2015, 13939 (2015).
[159] Ugnius Trumpulis, *supra* note 125, p. 1423-1437; Aurimas Banys, *op. cit.*, p. 1117-1139; Linas Meškys ir Mažvydas Gerdvila, *supra* note 17, p. 130-158.
[160] Linas Meškys ir Mažvydas Gerdvila, *supra* note 17, p. 130-158.

būdingas ginčo šalių pliuralizmas; penkta, mediacijai administracinėje teisėje galioja viešumo principas.[161] Akcentuotina tai, kad mediacija viešųjų pirkimų srityje taip pat turėtų specifinių požymių, būdingų mediacijai administracinėje teisėje. Pažymėtina, kad iš aukščiau išvardintų mediacijai administracinėje teisėje būdingų požymių tik šalių pavaldumo požymis nėra būdingas viešųjų pirkimų sričiai.

Vadovaujantis Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi, įstatymo nuostatos taikomos „neteisminiam ir teisminiam civilinių ginčų taikinamajam tarpininkavimui, išskyrus dėl tokių civilinių teisių ir pareigų iškilusius ginčus, dėl kurių sudarytos taikos sutartys pagal įstatymus laikomos negaliojančiomis.“ Vadovaujantis CK 6.984 straipsniu, negaliojančiomis laikomos sutartys, sudarytos „dėl asmenų teisinio statuso ar veiksnumo, dėl klausimų, kuriuos reglamentuoja teisės imperatyvios normos, taip pat dėl klausimų, susijusių su viešąja tvarka.“[162] Darytina išvada, kad Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatos gali būti taikomos tokių ginčų taikinamajam tarpininkavimui, kuriam pasibaigus sudaryta taikos sutartis neprieštarauja imperatyvioms teisės normoms.

Teisminio tarpininkavimo užuomazgos matomos ir Administracinių bylų teisenos įstatyme, kurį 2013 metais papildžius 52^1 straipsniu[163], Lietuvos administracinėje teisėje įtvirtinta galimybė šalims bet kurioje proceso stadijoje baigti bylą taikos sutartimi, jeigu taikos sutartį galima sudaryti atsižvelgiant į ginčo pobūdį, be to „taikos sutartis turi neprieštarauti imperatyvioms įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatoms, viešajam interesui, nepažeisti trečiųjų suinteresuotų asmenų teisių ar teisėtų interesų.“[164] Tačiau tokių, teismo paskatintų, ginčo šalių derybų, siekiant taikaus susitarimo, negalima įvardinti kaip teisminės mediacijos administraciniame procese.

Taigi šiuo metu Lietuvoje veikia Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme įtvirtinti neteisminis ir teisminis tarpininkavimo modeliai, kurių pagalba sprendžiami tik civiliniai ginčai.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) skatinami ne tik civiliniuose, bet ir administraciniuose ginčuose, darytina išvada, kad viešųjų pirkimų sritis, turinti tiek privatinei, tiek viešajai teisei būdingų bruožų, neturėtų būti išimtis. Nors teisinėje literatūroje mediacijos naudojimas nerekomenduojamas, kai ginčo sprendimui reikia taikyti imperatyvias teisės

[161] Aurimas Banys, *supra* note 154, p. 285-287.
[162] “Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[163] “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52^1 straipsniu įstatymas,“ *Valstybės žinios* 62, 3060 (2013).
[164] “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 13, 308 (1999), (redakcija aktuali nuo 2015-12-03).

normas, tačiau dėl savo universalumo ir lankstumo mediacija iš esmės gali būti pritaikyta daugelyje tarpasmeninių ir grupinių ginčų sprendime[165], tame tarpe ir sprendžiant ginčus viešųjų pirkimų srityje. Būtina akcentuoti ir tai, kad didelė dalis iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų nesusiję su imperatyvių teisės normų taikymu, tai ginčai dėl reikalavimų pirkimo objektui, tiekėjų kvalifikacijai, neįprastai mažos kainos pagrindimo, sutarčių vykdymo ir pan.

Kaip jau buvo minėta, iki viešojo pirkimo pradžios nėra daug pagrindų ginčui tarp šalių kilti, o atsižvelgiant į tai, kad šiame etape tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų susiklostantys teisiniai santykiai Lietuvoje mažai reglamentuoti, kilę ginčai galėtų būti sprendžiami taikant mediaciją.

Kalbant apie mediacijos taikymą viešojo pirkimo vykdymo metu kylančių ginčų sprendimui, situacija sudėtingesnė. Mediacijos, kaip ir kitų AGS procedūrų, vienas iš esminių bruožų yra konfidencialumas, kuris gali tapti priešprieša viešųjų pirkimų principams. Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog perkančioji organizacija turi užtikrinti, kad „atliekant pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų.“[166] Vienas iš šių principų – skaidrumas – suprantamas kaip viešumo užtikrinimas vykdant viešojo pirkimo procedūras. LAT pabrėžė, kad „viešojo pirkimo procedūrų viešumas, kaip šių procedūrų skaidrumo prielaida, svarbi ne tik paskelbimo, bet ir tiekėjų informatyvumo aspektu, t. y. skaidrumo principas reiškia perkančiosios organizacijos pareigą tiekėjams suteikti pakankamai informacijos, įskaitant pirkimo sąlygas, jų išaiškinimus, reikalingus perkančiosios organizacijos poreikius atitinkančiam pasiūlymui, bei informacijai, susijusiai su konkretaus tiekėjo pasiūlymo įvertinimu, pateikti.“ [167]

Siekiant suderinti šiuos AGS ir viešųjų pirkimų principus, būtų galima įtvirtinti taikos sutarties, kaip mediacijos procedūrų pabaigos rezultato, tvirtinimą teisme. Tai užtikrintų, kad šalių pasiektas susitarimas neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms.

Vadovaujantis šiuo metu galiojančia viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka, nėra kliūčių pasinaudoti teismine mediacija, tačiau, kad tai būtų praktiškai įgyvendinama, būtinas detalesnis reglamentavimas, nustatant konkrečius ir pakankamai trumpus mediacijos proceso terminus. Ir nors iš pirmo žvilgsnio teisminės mediacijos taikymas, tai dar viena procedūra galinti prailginti bylos

[165] Natalija Kaminskienė, “Mediacijos samprata,“ iš *Mediacija,* Natalija Kaminskienė et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 18-19.
[166] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[167] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. AC-38-1,“ *Teismų praktika* 38 (2013): 459-516.

nagrinėjimą teisme, tačiau autorės nuomone, tikėtina, kad šią procedūrą rinktųsi šalys, kurios suinteresuotos taikiu ginčo išsprendimu. O priėmus taikų sprendimą, būtų sutrumpinta ne tik nagrinėjamos bylos trukmė, bet ir išvengta praktikoje dažnai pasitaikančio bylinėjimosi aukštesnės instancijos teismuose. Siekiant užtikrinant viešojo pirkimo metu kilusio ginčo operatyvų išsprendimą, teisės aktuose galėtų būti numatyta galimybė šalims pasinaudoti neteismine mediacija pretenzijos nagrinėjimo proceso metu, reglamentavus jos trukmę ir taikos sutarties, kaip mediacijos procedūrų pabaigos rezultato, tvirtinimą teisme.

Nagrinėjant mediacijos procedūrų taikymo galimybes, sprendžiant viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu kilusius ginčus, atkreiptinas dėmesys, kad tai nėra naujiena Lietuvoje. Vadovaujantis Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimu Nr. 144 ir galiojusių iki 1995 m. balandžio 22d., 17 punktu, „iškilusius ginčus dėl sutarties vykdymo šalys turi siekti išspręsti tarpusavio konsultacijose arba tarpininkaujant tretiesiems asmenims. Jeigu šiuo būdu išspręsti ginčo nepavyksta, šalys perduoda ginčą spręsti teismui arba valstybiniam arbitražui ta tvarka, kurią jos nustatė sutartyje arba dėl kurios susitarė vėliau.“ [168]

Atsižvelgiant į tai, kad beveik kiekvienoje sutartyje numatyta, jog ginčai, kylantys dėl sutartinių įsipareigojimų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, pirmiausia sprendžiami tarpusavio susitarimu, mediacijos taikymui, sprendžiant tokius ginčus, objektyvių kliūčių nėra, nes mediacija – tai ir yra procesas, kurio metu ginčo šalys siekia taikaus susitarimo, padedant vienam ar keliems nepriklausomiems asmenims. Tačiau ir šiuo atveju turi būti užtikrinama, kad šalių susitarimas neprieštarauja imperatyvioms įstatymų ir teisės aktų nuostatoms.

Apibendrinant, galima teigti, kad iki viešojo pirkimo pradžios galinčių kilti viešųjų pirkimų ginčų sprendimui taikyti mediaciją (taikinamąjį tarpininkavimą) kliūčių teoriškai nėra, o įtvirtinus taikos sutarties, kaip mediacijos procedūrų pabaigos rezultato, tvirtinimą teisme, tiek teisminės, tiek ir neteisminės mediacijos taikymas galimas ir viešųjų pirkimų vykdymo metu ar sutarties vykdymo etape kylančių ginčų sprendimui.

[168] “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 13, 308 (1999), (redakcija aktuali nuo 2015-12-03).

2.3.3. Arbitražas

Arbitražas iš kitų AGS būdų išsiskiria tuo, kad šalių autonomija sprendžiant ginčą ir ginčo sprendimo proceso bei rezultatų kontrolė yra mažiausia. Sprendžiant ginčus šiuo ginčų sprendimo mechanizmu, abiejų šalių valia ginčo sprendimo teisė patikima šalių pasirinktam trečiajam asmeniui.

Pasak G. Domino, „šiuolaikinėje teisės teorijoje, praktikoje bei kasdieniniame gyvenime arbitražas suprantamas penkiomis pagrindinėmis prasmėmis:

1) kaip specialus ginčo sprendimo metodas, ypatinga ginčo sprendimo procedūra; ją tiksliau apibūdintų žodis „arbitravimas“;

2) kaip šios procedūros metu įsteigtas ir suformuotas organas, tiesiogiai sprendžiantis ginčą, tai yra pats arbitras [...] arba arbitrų kolegija [...];

3) kaip specializuota organizacija (įmonė), teikianti arbitravimo paslaugas ir atliekanti administracines procedūros funkcijas;

4) kaip šią procedūrą taikant kylančių ar su ja susijusių teisinių santykių visuma; pagaliau

5) kaip šiuos santykius reguliuojanti teisės normų sistema, sudaranti materialinį-procesinį teisės institutą. [...].“[169]

Šiame darbe arbitražas bus suprantamas kaip vienas iš galimų ginčo tarp šalių sprendimo būdų.

Arbitražo procesas panašus į teismo procesą, tačiau lyginant su teismo procesu jis yra lankstesnis, mažiau formalus ir konfidencialus. Pažymėtina ir tai, kad kaip ir visi AGS šis procesas pradeda veikti tik abiejų šalių valia. Ginčo šalių susitarimas dėl to, kad ginčas bus sprendžiamas arbitražu, yra arbitražo pagrindas. Arbitražo procesas prasideda tik jei visos ginčo šalys sutinka ir dėl to susitaria.

Tačiau ne dėl visų ginčų sprendimo arbitraže šalys gali susitarti. Valstybės savo nacionaliniuose teisės aktuose turi galimybę nustatyti, kad ginčai, kylantys iš tam tikrų teisinių santykių, negali būti sprendžiami arbitražu. Iš tokio reguliavimo išplaukia arbitruotinumo samprata, t. y. kurie ginčai gali būti nagrinėjami arbitražu, o kurie ne. Tačiau konkreti arbitruotinumo sąvoka neįtvirtinta nei 1996 m. priimtame Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme[170] (toliau – Komercinio arbitražo įstatymas), nei 1958 m. Niujorko konvencijoje dėl užsienio arbitražų

[169] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *Tarptautinis komercinis arbitražas* (Vilnius: Justitia, 1995), 13-14.
[170] “Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39, 961 (1996).

sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – Niujorko konvencija)[171]. Pasak D. Soloveičiko, „arbitruotinumo koncepcija yra kuriama iš pavienių kriterijų, dažniausiai siejamų su kitomis arbitražo teisės kategorijomis, pavyzdžiui arbitražiniu susitarimu ir arbitražo teismo jurisdikcija. Vertinant šiuos elementus galima atsakyti į klausimą, ar konkretus ginčas yra arbitruotinas.“[172] Taigi, arbitruotini tokie ginčai, kurie gali būti arbitražinio susitarimo dalykas, ir kuriuos, pagal šalių susitarimu priskiriamą jurisdikciją, gali nagrinėti arbitražo teismas. Niujorko konvencijos II straipsnio 1 dalyje išskiriamos trys sąlygos, kurios lemia arbitruotinumą:

- susitarimas, pagal kurį pusės pasižada perduoti arbitražui visus ar tam tikrus ginčus, turi būti rašytinis;
- tarp šalių turi egzistuoti kokie nors konkretūs sutartiniai ar kitokie teisiniai santykiai;
- teisiniai santykiai, iš kurių kyla konkretūs ginčai, turi turėti galimybę būti arbitražo nagrinėjimo dalyku.

Vadovaujantis Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalimi, gali būti atsisakoma pripažinti ir vykdyti arbitražo sprendimą, „jei tos šalies, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad:

a) ginčo objektas pagal šios šalies įstatymus negali būti arbitražo nagrinėjimo dalykas, arba

b) to sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja šios šalies viešajai tvarkai.“ [173]

Numatydama tam tikrų ginčų sprendimą išimtinai tik teisme, valstybė siekia užtikrinti viešojo intereso apsaugą. J. Jarusevičius, atlikęs įvairių šalių teismų išnagrinėtų bylų analizę, viešąjį interesą, kurį valstybės siekia apsaugoti, sieja „su vertybėmis, turinčiomis esminę reikšmę teisinei sistemai, pavyzdžiui, aplinkosaugos reikalavimai, sveikatos apsaugos reikalavimai ir valstybės pareiga užtikrinti visuomenės saugumą, pagrindinės žmogaus teisės, sąžiningos konkurencijos imperatyvai, taip pat didelę reikšmę visuomenės gyvenimui turinčios vertybės – bankroto procesas – bankroto bylos iškėlimas, administratoriaus skyrimas, įmonės likvidavimas, proceso, kuriame nagrinėjamas civilinis ginčas, viešumas, paveldėjimo teisiniai santykiai ir pan.“[174]

[171] “Lietuvos Respublikos Seimo 1995 sausio 17 d. nutarimas Nr. I-760 „Dėl 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo,“ *Valstybės žinios* 10, 208 (1995).
[172] Deividas Soloveičikas, “Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problema,“ *Teisė* 75 (2010): 36.
[173] “Lietuvos Respublikos Seimo 1995 sausio 17 d. nutarimas Nr. I-760 „Dėl 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo,“ *Valstybės žinios* 10, 208 (1995).
[174] Justinas Jarusevičius, “Civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumas,“ *Teisė* 91 (2014): 175-176.

Teisiniai santykiai, kurie negali būti arbitražo nagrinėjimo dalyku Lietuvoje, įtvirtinti Komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje. Vadovaujantis šiuo straipsniu, arbitražui negali būti perduoti ginčai:

- nagrinėtini administracinių bylų teisena;
- kurių nagrinėjimas priskirtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo kompetencijai;
- kylantys iš šeimos teisinių santykių;
- dėl patentų, prekių ženklų ir dizaino registracijos;
- kylantys iš darbo ir vartojimo sutarčių, išskyrus atvejus, kai arbitražinis susitarimas buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas.[175]

Šioje naujojoje Komercinio arbitražo įstatymo redakcijoje, įsigaliojusioje nuo 2012 m. birželio 30 d., įstatymų leidėjas įtvirtino baigtinį nearbitruotinų ginčų sąrašą, taip užkirsdamas kelią teismų praktikai nearbitruotinų ginčų sąrašą papildyti naujomis ginčų kategorijomis, kaip tai buvo daroma iki naujosios redakcijos įsigaliojimo. Būtent ginčus, kylančius iš teisinių santykių vykdant viešojo pirkimo sutartis, o tiksliau, dėl viešojo pirkimo sutarties kainos pakeitimo, LAT pripažino nearbitruotinais[176], motyvuodamas tuo, kad „ginčas dėl viešojo pirkimo sutarties pakeitimo kvalifikuotinas ginču dėl viešojo pirkimo procedūrų, kurioms VPĮ nustato privalomąją teismo jurisdikciją.“[177] Teisėjų kolegija pažymėjo, kad „arbitražinio teismo veikla nukreipta tik į teisinių santykių šalių nesutarimų sprendimą, todėl ginčų dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo arbitruotinumas gali lemti tai, kad bus nevisiškai pasiekti įstatymo leidėjo VPĮ įtvirtinti tikslai, visuomenės suinteresuotumas šiais santykiais būtų pernelyg apribotas (pvz., dėl arbitražinio teismo sprendimo konfidencialumo), o tiekėjų teisių apsauga būtų neveiksminga *de minimis* dėl negalimumo prejudicinio sprendimo kreiptis į ESTT.“[178]

Minėta LAT nutartis sukėlė Lietuvos mokslininkų diskusijas ginčų arbitruotinumo tema ir sulaukė neigiamų atsiliepimų. Kai kurie autoriai tai įvardino „žingsniu atgal Lietuvos arbitražo praktikos evoliucijoje“[179], kiti konstatavo, kad LAT, nurodydamas, kad klausimai susiję su viešuoju

---

[175] “Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 76, 3932 (2012), (redakcija aktuali nuo 2012-06-30).
[176] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/227684?nr=1
[177] *Ibid.*
[178] *Ibid.*
[179] Ramūnas Audzevičius ir Rimantas Daujotas, “Arbitrability of disputes arising from public procurement contracts – Lithuanian example,” žiūrėta 2015-12-12, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2086349

interesu, negali būti sprendžiami arbitražu, formuoja praktiką kita linkme nei „užsienio valstybėse, turinčiose gausią ginčo sprendimų arbitražu praktiką.“ [180]

Vėlesnėje nutartyje LAT padarė išvadą, kad nearbitruotini tik tie ginčai, kurie kyla dėl esminių viešojo pirkimo sutarties sąlygų, susijusių su viešojo pirkimo procedūromis, keitimo, t. y. negali būti keičiamos pagrindinės viešojo pirkimo sąlygos, ypač tos, kurios, jei būtų buvusios viešojo pirkimo kvietime, būtų leidusios tiekėjams pateikti iš esmės kitus pasiūlymus. LAT pažymėjo, kad tik įvertinus, ar ginčas kilo dėl pirmiau nurodytus požymius atitinkančių sutarties sąlygų pakeitimų ir ar juos reglamentuoja Viešųjų pirkimų įstatymas, galima spręsti, ar ginčo sutarties pakeitimas yra esminis ir tiesiogiai susijęs su viešojo pirkimo procedūromis ir ar toks ginčas priskirtinas teismams[181].

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Komercinio arbitražo įstatymo 2012 m. redakcijoje naujai apibrėžta ir išplėsta komercinio ginčo, nagrinėtino arbitražu, sąvoka, įtraukiant į ją ir ginčus, kylančius iš sutarties, sudarytos viešųjų pirkimų pagrindu[182].

Taigi vadovaujantis tuo, kad Komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtintame baigtiniame nearbitruotinų ginčų sąraše nėra numatyti ginčai, kylantys viešųjų pirkimų srityje, galima būtų teigti, kad visi viešųjų pirkimų ginčai gali būti arbitruotini. Tačiau neišanalizavus ginčų, kylančių iš teisinių santykių susiklostančių iki viešojo prikimo pradžios, viešojo pirkimo procedūrų metu ir sutarties vykdymo etape, arbitruotinumo, tokia išvada nebūtų pilnai pagrįsta.

Iš iki viešojo pirkimo pradžios tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų susiklostančių teisinių santykių kylančių ginčų arbitruotinumui, kaip ir kitų AGS būdų taikymui, kliūtys nėra identifikuojamos, tačiau pažymėtina ir tai, kad šiame etape nėra pagrindo kilti ginčui, kuris galėtų būti sprendžiamas arbitražu.

Arbitražo taikymas ginčų dėl viešojo pirkimo procedūrų sprendimui kelia daugiausiai abejonių. Nors Komercinio arbitražo įstatyme ir nėra nustatyta, kad ginčai, kilę tarp šalių dėl viešųjų pirkimų procedūrų, negali būti sprendžiami arbitražu, vis dėlto nereikėtų pamiršti ir Viešųjų pirkimų

---

[180] Justinas Jarusevičius, *supra* note 174, p. 174.

[181] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-510/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/934753?nr=1

[182] Vadovaujantis Komercinio arbitražo įstatymo (redakcija aktuali nuo 2012-06-30) 3 straipsnio 11 dalimi, „komercinis ginčas – bet koks šalių nesutarimas dėl fakto ar (ir) teisės klausimų, kilęs iš sutartinių ar nesutartinių teisinių santykių, įskaitant prekių tiekimą ar paslaugų teikimą, distribuciją, komercinį atstovavimą, faktoringą, nuomą, rangą, konsultavimą, inžinerines paslaugas, licencijavimą, investavimą, finansavimą, bankinę veiklą, draudimą, koncesiją, jungtinės veiklos kūrimą ir vykdymą, bet kokią kitokią pramonės ar verslo kooperaciją, žalos, padarytos pažeidus konkurencijos teisės normas, atlyginimą, sutartis, sudarytas viešųjų pirkimų pagrindu, prekių ar keleivių vežimą oru, jūra ir sausuma, bet tuo neapsiribojant.“

įstatymo, kuris yra *lex specialis* viešųjų pirkimų procedūrų reglamentavime. Todėl siekiant išsiaiškinti ar arbitruotini ginčai dėl viešųjų pirkimų procedūrų, būtina analizuoti Viešųjų pirkimų įstatymo normas, kuriose įtvirtinta ginčų nagrinėjimo tvarka. Viešųjų pirkimų įstatymo 93 straipsnyje nustatyta, kad tiekėjas, kuris mano, kad perkančioji organizacija nesilaikė įstatymo reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, iki pirkimo sutarties sudarymo turi teisę pareikšti perkančiajai organizacijai pretenziją dėl jos veiksmų ar priimtų sprendimų. Jei tiekėjo netenkina perkančiosios organizacijos sprendimas, priimtas išnagrinėjus pretenziją, arba jeigu perkančioji organizacija per nustatytą terminą neišnagrinėjo jai pateiktos pretenzijos, tiekėjas turi teisę kreipti į teismą[183]. Sisteminė Viešųjų pirkimų įstatymo normų, nustatančių ginčų nagrinėjimo tvarką, analizė, rodo, kad Lietuvos įstatymų leidėjas, reglamentuodamas, ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų procedūrų, sprendimo tvarką, nustatė, kad tokie ginčai sprendžiami bendrosios kompetencijos teismuose. Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų teisės normų imperatyvumą, galima teigti, kad Lietuvos teisinis reguliavimas numato, kad ginčai dėl viešųjų pirkimų procedūrų negali būti sprendžiami arbitražu.

Kalbant apie arbitražo tinkamumą spręsti ginčus dėl viešųjų pirkimų procedūrų, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos mokslininkų nuomonės šiuo klausimu išsiskiria. D. Soloveičikas, remdamasis atlikta globaliųjų viešųjų pirkimų standartų (UNCITRAL viešųjų pirkimų modelinis įstatymas, PPO susitarimas dėl valstybinių pirkimų, ES Peržiūros direktyvos) analize, teigia, kad „komercinis arbitražas neužtikrintų reikalaujamo efektyvumo principo įgyvendinimo, taip pat reikalaujamų procedūrų adekvatumo siekiamam rezultatui (visa apimančiam tiekėjų teisių gynimui). Pažymėtina, kad efektyvumo principo neįgyvendinimas komercinio arbitražo atveju, pasireikštu ne tuo, kad arbitražo teisme šie ginčai nebūtų išnagrinėti operatyviai, bet greičiau tuo, jog arbitražo teismas neturi kompetencijos taikyti procesinių prievartos priemonių, yra ribotos galimybės ginčyti bei peržiūrėti tokio teismo priimtą sprendimą ir panašiai.“[184]

Tuo tarpu J. Jarusevičius, ištyręs Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies nuostatos[185] taikymo pagrindus, kai yra sprendžiamas ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumo klausimas, nurodo, kad arbitražas, atsižvelgiant į siekį įgyvendinti viešąjį interesą, yra kritikuojamas dėl:

[183] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas ,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[184] Deividas Soloveičikas, *supra* note 172, p. 36.
[185] 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo V straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog „arbitražo sprendimą pripažinti ir vykdyti gali būti atsisakoma, jei tos šalies, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad: a) ginčo objektas pagal šios šalies įstatymus negali būti arbitražo nagrinėjimo dalykas, arba b) to sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja šios šalies viešajai tvarkai.“

- nesančios galimybės garantuoti tinkamą procesą ir visas reikiamas procesines teises šalims (konfidencialumas ir apeliacijos negalimumas arbitražo procese);

- grėsmės, jog nebus tinkamai užtikrinti saugomi interesai;

- privačios prigimties nulemto suinteresuotumo netaikyti ginčui reikšmingų viešosios tvarkos nuostatų;

- negalimumo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT) su prašymu išaiškinti aktualių ES teisės normų turinį.[186]

Ir savo tyrime išsamiai išanalizavęs kiekvieną iš nurodytų arbitražo trūkumų, sprendžiant ginčus, susijusius su viešuoju interesu, tyrėjas daro išvadą, jog toks arbitruotinumo ribojimas yra nepagrįstas ir teigia, kad:

- arbitražas yra tinkamas, įgyvendinant šalių procesines garantijas ir riboti arbitrų procesiniai įgaliojimai bei šalių procesinės teisės nėra pagrindas drausti komercinius ginčus nagrinėti arbitražu;

- ESTT formuojama nuosekli praktika patvirtina, kad nėra tinkama arbitruotinumo ribojimus grįsti ginčo sąsajomis su viešuoju interesu;

- prielaida, kad arbitras neva „bus mažiau suinteresuotas“ taikyti viešąjį interesą saugančias nuostatas, lyginant su valstybės teismu, nėra pagrįsta;

- pagal ESTT formuojamą praktiką, ES valstybės narės neturėtų riboti ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumo, tačiau pasitelkiant teismus turėtų kontroliuoti, ar arbitražu buvo tinkamai įgyvendinti imperatyvai, ir atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti imperatyvų neatitinkantį arbitražo sprendimą[187].

Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų vykdymo metu kylančių ginčų įvairovę (ginčai dėl pirkimo dokumentuose keliamų reikalavimų tiekėjų kvalifikacijai, pirkimo objekto techninės specifikacijos reikalavimų, ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų, planuojamos sudaryti sutarties sąlygų ir pan.), kai kurių jų sprendime racionalus ir ūkiškas išsprendimas, reikalaujantis tam tikros srities (atsižvelgiant į pirkimo objektą) specifinių žinių, būtų ypač tikslingas. Tačiau reikia pripažinti, kad didžioji dalis šių ginčų susiję ir su imperatyvių teisės normų taikymu, todėl kalbant apie viešųjų pirkimų metu kilusių ginčų arbitruotinumą bendrai, šio darbo autorė sutinka su D. Soloveičiko nuomone, kad įvertinant viešųjų pirkimų teisės imperatyvųjį pradą ir šios teisės šakos įtaką viešajai tvarkai nacionalinės teismų praktikos kontekste, matyti, kad ginčai dėl viešųjų pirkimų procedūrų nearbitruotini.

[186] Justinas Jarusevičius, *supra* note 174, p. 176.
[187] *Ibid.*, p. 177-184.

Įsigaliojus Komercinio arbitražo įstatymo 2012 m. redakcijai, kurioje į komercinio ginčo, nagrinėtino arbitražu, sąvoką įtraukti ginčai, kylantys iš sutarties, sudarytos viešųjų pirkimų pagrindu, spręsti ginčus, kylančius iš viešojo pirkimo sutarties vykdymo teisinių santykių, arbitražu kliūčių nacionaliniame viešųjų pirkimų reglamentavime praktiškai nebeliko. Išimtį sudaro tik nuo 2016-01-01 įsigaliojusi Viešųjų pirkimų įstatymo 93 straipsnio 1 dalies nuostata, numatanti, kad tiekėjas, norėdamas ginčyti perkančiosios organizacijos nepagrįstą sprendimą nutraukti pirkimo sutartį dėl esminio pirkimo sutarties pažeidimo, turi teisę kreipti į teismą[188]. Galima teigti, kad ginčai, kylantys iš pačios viešojo pirkimo sutarties, susiję su jos nuostatų aiškinimu bei taikymu, išskyrus ginčus dėl perkančiosios organizacijos nepagrįstai nutrauktos pirkimo sutarties dėl esminio pirkimo sutarties pažeidimo, gali būti sprendžiami arbitražu. Tam, kad būtų galima pasinaudoti šia ginčų sprendimo procedūra, į sutarties sąlygas turi būti įtraukta arbitražo išlyga arba sudarytas atskiras susitarimas, kuriame išreiškiama šalių valia, kilus ginčui, spręsti jį arbitražu.

Tačiau nereikėtų pamiršti šiame viešojo pirkimo sutarties vykdymo etape svarbios, Viešųjų pirkimų įstatymo 18 straipsnio 8 dalyje įtvirtintos, nuostatos, draudžiančios sutarties galiojimo laikotarpiu keisti pirkimo sutarties sąlygas, išskyrus tam tikras išimtis. D. Soloveičiko nuomone, „arbitražo (arba valstybės) teismas, nagrinėdamas ginčą, kylantį iš viešojo pirkimo sutarties, pirmiausia privalo *ex officio* įvertinti, ar ieškinio dalyku nesiekiama pakeisti viešojo pirkimo sutarties, nes tai prieštarautų minėtoms imperatyviosioms nacionalinės ir ES viešųjų pirkimų teisės normoms.“[189] Remdamasis savo atlikta analize, jis teigia, „kad net ir tais atvejais, kai viešojo pirkimo ginčas [...] yra arbitruotinas, savaime nereiškia, kad bylą nagrinėjantis arbitražo teismas bus laisvas priimti sprendimą arba tenkinti ieškinį, nes pirmiausia turi būti privalomai vertinama, ar ieškinio reikalavimai nenumato viešojo pirkimo sutarties keitimo [...].“[190] Šio darbo autorė sutinka su išdėstyta nuomone, kad su viešojo pirkimo sutarties vykdymu susiję ginčai gali būti arbitruotini, tačiau turi būti laikomasi imperatyviųjų įstatymo normų.

Apibendrinant, galima teigti, kad iki viešojo pirkimo pradžios iš tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų susiklostančių teisinių santykių nėra pagrindo kilti ginčui, kuris galėtų būti sprendžiamas arbitražu. Įvertinant viešųjų pirkimų teisės imperatyvųjį pradą bei tai, kad yra ribotos galimybės ginčyti bei peržiūrėti arbitražo teismo priimtą sprendimą, ginčai dėl viešųjų pirkimų procedūrų negali būti sprendžiami arbitražu, nors kai kurių viešųjų pirkimų ginčų operatyviam

[188] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
[189] Deividas Soloveičikas, *supra* note 172, p. 50.
[190] *Ibid*., 51.

išsprendimui toks būdas būtų itin tinkamas. Tuo tarpu ginčai, kylantys iš pačios viešojo pirkimo sutarties ir susiję su jos nuostatų aiškinimu bei taikymu, išskyrus ginčus dėl perkančiosios organizacijos nepagrįstai nutrauktos pirkimo sutarties dėl esminio pirkimo sutarties pažeidimo, gali būti sprendžiami arbitražu, užtikrinant, kad arbitrai priimdami sprendimą taikys imperatyvias viešųjų pirkimų nuostatas.

Atlikus alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo viešųjų pirkimų srityje galimybių analizę, galima daryti išvadą, kad atsižvelgiant į tai, jog iš iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančių teisinių santykių priežasčių kilti ginčui itin mažai, šiame etape tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų vyrauja pozityvios derybos dėl planuojamo pirkimo sąlygų. Iš viešųjų pirkimų metu ir po viešojo pirkimo susiklostančių teisinių santykių kilusių ginčų sprendimas derybomis ir mediacija galimas įtvirtinus taikos sutarties, kaip taikaus ginčo išsprendimo rezultato, tvirtinimą teisme, o iš po viešojo pirkimo susiklostančių teisinių santykių kilusių ginčų sprendimas arbitražu galimas, užtikrinant, kad arbitrai priimdami sprendimą taikys imperatyvias viešųjų pirkimų nuostatas.

3. ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDŲ TAIKYMAS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIME LIETUVOJE

3.1. Viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo, sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio, Lietuvoje kiekybinis tyrimas

Atsižvelgiant į tai, kad apie ne teisme taikiai išspręstus viešųjų pirkimų ginčus viešai prieinamų duomenų nėra, atliekant kiekybinį tyrimą, buvo analizuojami teisme, tačiau teismui nepriimant sprendimo, pasibaigę viešųjų pirkimų ginčai. Tyrimu siekta įrodyti, kad ginčai, kylantys tarp viešųjų pirkimų subjektų, gali būti ir yra sprendžiami, taikant alternatyvaus ginčų sprendimo būdus.

Renkant duomenis kiekybiniam tyrimui, buvo naudojamasi Infolex teismų praktikos duomenų baze. Atsižvelgiant į tai, kad ne visose viešųjų pirkimų bylose, kurios buvo baigtos taikos sutartimi arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio, buvo nurodyta viešojo konkurso arba viešojo pirkimo-pardavimo kategorija, buvo peržiūrėtos visos duomenų bazėje rastos nutartys, kuriomis patvirtinta taikos sutartis arba priimtas ieškovo ieškinio atsisakymas, ir atsirinktos tik tos nutartys, kuriomis nutrauktos viešųjų pirkimų bylos. Tokia tyrimo imtis leidžia daryti statistiškai reikšmingas išvadas.

Bylų paieška buvo atliekama pildant paieškos laukelius, identifikuojančius bylos tipą (civilinė byla), priėmimo datą (nuo 2006-01-01 iki 2015-12-31) ir kategoriją (Taikos sutartis; Taikinimas ir taikos sutartis civiliniame procese; Bylos nutraukimas, kai yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio arba patvirtinti šalių taikos sutartį; Bylos nutraukimas, jeigu ieškovas atsisakė nuo ieškinio ir teismas atsisakymą priėmė; Bylos nutraukimas, jeigu šalys sudarė taikos sutartį ir teismas ją patvirtino).

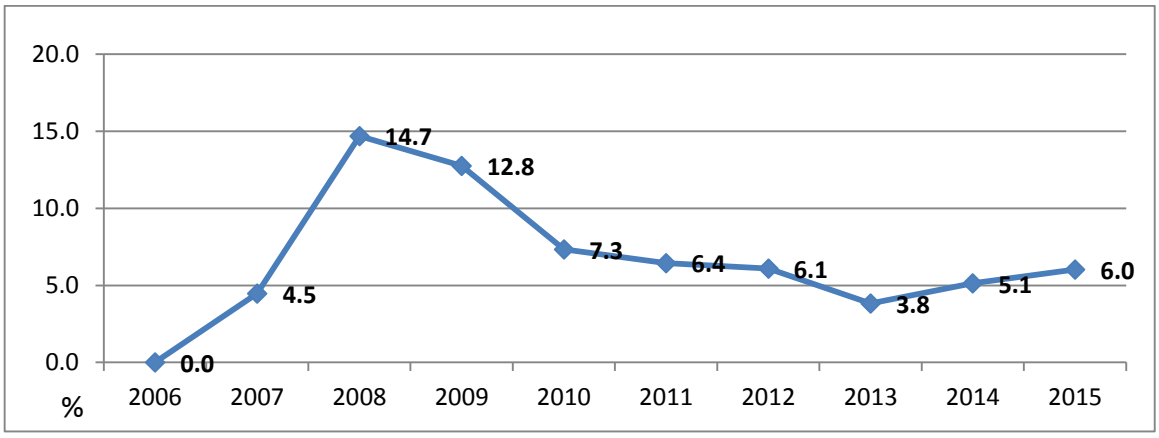
Iš viso buvo rasta 5 525 nutartys, priimtos bankroto, žalos atlyginimo, šeimos, darbo ir kitose civilinėse bylose. Iš jų – nutartys viešųjų pirkimų bylose sudarė 4,07 % (225 bylos). Iš viešojo pirkimo teisinio santykio kilę ginčai, baigti šalims sudarius taikos sutartį, sudarė 2,05 % (113 bylų). Ir nors iš pirmo žvilgsnio, tai nėra didelis procentas, tačiau vertinant tą faktą, kad remiantis Nacionalinės teismų administracijos tinklalapyje[191] pateikta informacija, išnagrinėtos viešųjų

[191] Nacionalinė teismų administracija, „Statistika," žiūrėta 2016-02-24, http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106

pirkimų bylos 2006-2015 metais sudarė tik 0,16 % visų Lietuvos pirmosios instancijos teismuose išnagrinėtų civilinių bylų, šis procentas tampa itin reikšmingas. Tai parodo, kad praktikoje viešųjų pirkimų ginčai dažniau išsprendžiami šalims tarpusavyje bendradarbiaujant nei kitose civilinės teisės srityse.

Apskaičiavus viešųjų pirkimų bylų, 2006-2015 metais nutrauktų sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio, procentinę išraišką nuo visų tuo pačiu laikotarpiu Lietuvos apygardos teismuose išnagrinėtų viešųjų pirkimų bylų, nustatyta, kad šios bylos vidutiniškai sudarė 6,5 %. Procentinė kaita tiriamuoju laikotarpiu pateikta 1 diagramoje. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2008 ir 2009 metais šis procentas buvo gana didelis, atitinkamai 14,7 ir 12,8.

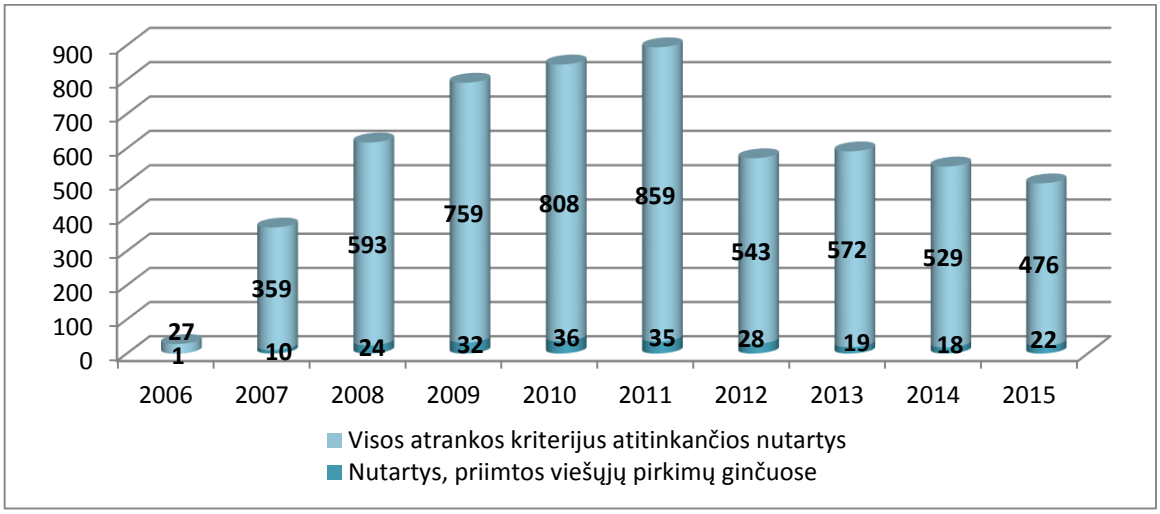
1 diagrama. Viešųjų pirkimų bylų, nutrauktų sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio, procentinė išraiška nuo visų Lietuvos apygardos teismuose išnagrinėtų viešųjų pirkimų bylų 2006-2015 metais[192]

Žemiau pateiktoje 2 diagramoje matomi 2006-2015 metais Lietuvos teismuose priimtų nutarčių, kuriomis sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio buvo nutrauktos civilinės bylos, tame tarpe ir viešųjų pirkimų srityje, skaičiai.

[192] Visų Lietuvos apygardos teismuose išnagrinėtų viešųjų pirkimų bylų duomenys išrinkti iš Nacionalinės teismų administracijos tinklalapyje pateiktų kasmetinių civilinių bylų nagrinėjimo ataskaitų, žiūrėta: 2016-02-24 http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106

2 diagrama. 2006-2015 metais Lietuvos teismuose priimtų nutarčių, kuriomis nutrauktos civilinės bylos, tame tarpe ir viešųjų pirkimų srityje, skaičius

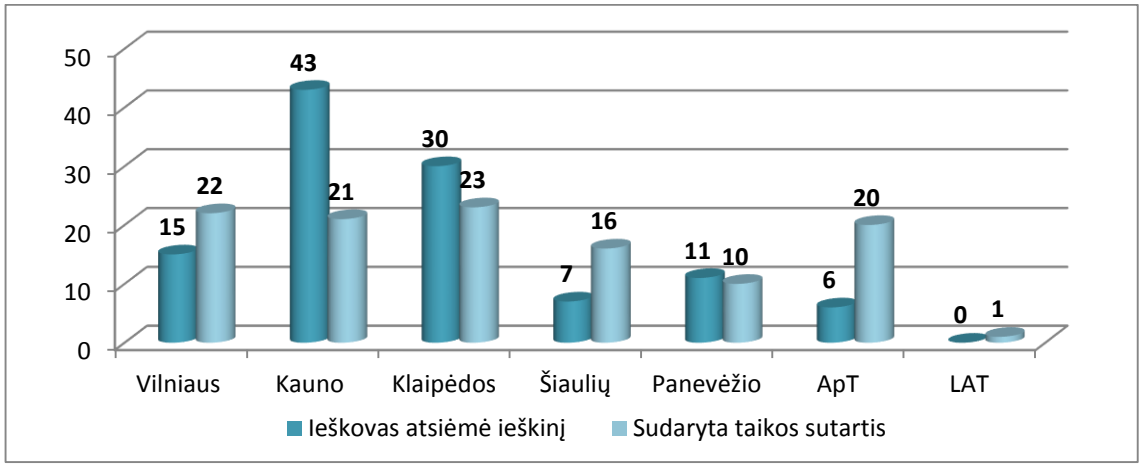
Kaip matyti iš 2 diagramoje pateiktos informacijos, per pastarąjį dešimtmetį viešųjų pirkimų bylų, nutrauktų sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio, skaičius, lyginant su visomis tais pačiais pagrindais nutrauktomis civilinėmis bylomis, kito proporcingai. Tiek visų, tiek ir viešųjų pirkimų ginčuose priimtų nutarčių skaičiaus padidėjimu diagramoje išsiskiria 2009-2011 metų laikotarpis. Analogiška situacija matoma ir Nacionalinės teismų administracijos tinklalapyje[193] pateiktoje statistikoje, kurioje nurodyta, kad per metus išnagrinėtų civilinių bylų skaičius nuo 180071 (2008 metais) šoktelėjo iki 229221 (2009 metais). Tikėtina, kad šiam šuoliui įtakos turėjo 2008 metų pabaigoje Lietuvoje prasidėjusi ekonominė krizė.

Toliau darbe analizuojamos tyrimui atrinktos iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusios civilinės bylos, 2006-2015 metais nutrauktos sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio (toliau – tiriamosios bylos).

Tiriamuoju laikotarpiu minėtais pagrindais daugiausiai bylų nutraukta Kauno apygardos teisme (63 bylos). Atkreiptinas dėmesys, kad Vilniaus apygardos teisme šiais pagrindais bylų nutraukta mažiau nei Klaipėdos apygardos teisme (atitinkamai 37 ir 53 bylos). Tiriamųjų bylų skaičius pagal Lietuvos teismus, kuriuose šios bylos nagrinėtos, pateiktas 3 diagramoje.

[193] Nacionalinė teismų administracija, „Statistika," žiūrėta 2016-02-24, http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106

3 diagrama. Lietuvos apygardų, apeliaciniame bei kasaciniame teismuose 2006-2015 metų laikotarpiu priimtos nutartys, kuriomis nutrauktos viešųjų pirkimų civilinės bylos

Bylų, nutrauktų šalims sudarius taikos sutartį, tiriamuoju laikotarpiu buvo 113, o ieškovui atsisakius nuo ieškinio – 112, t. y. beveik pusė iš viešojo pirkimo teisinio santykio kilusių ginčų ir pasiekusių teismą galimai buvo nepagrįsti ir išsisprendė ieškovui atsisakius nuo ieškinio. Tačiau tikrai ne visos bylos, kurios buvo nutrauktos ieškovui atsisakius nuo ieškinio, iškeltos nepagrįstai. Keturiose tiriamųjų bylų nutartyse[194] buvo nurodyta, kad ieškovas atsisakė nuo ieškinio, perkančiajai organizacijai informavus, jog ketina koreguoti konkurso sąlygas dėl kurių ir kilo ginčas. Trijose nutartyse[195] nurodyta, kad ieškovas atsisakė nuo ieškinio, nes perkančioji organizacija pakeitė skundžiamą sprendimą. Vienu atveju ieškovas (sutartinius įsipareigojimus įvykdęs tiekėjas) atsisakė nuo ieškinio, nes atsakovas (perkančioji organizacija) įvykdė savo sutartinius įsipareigojimus, t. y. atsiskaitė su ieškovu[196]. Taip pat vienu atveju ieškovas, prašęs

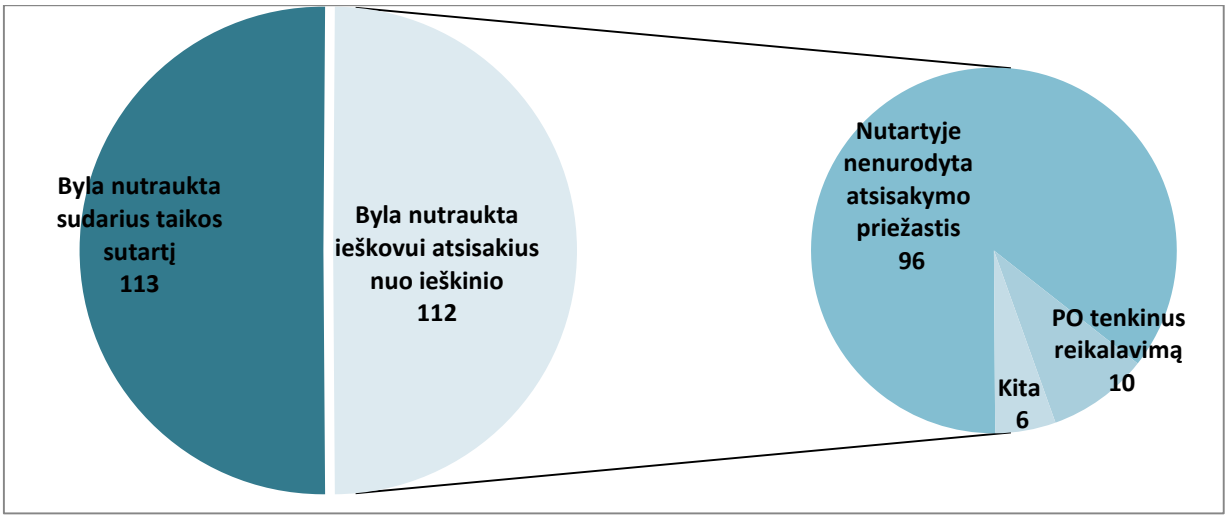
[194] "Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-894-395/2008," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/116045; "Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2667-262/2008," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/654641; "Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1285-392/2013," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/705534; "Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1930-657/2015," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/1083367

[195] "Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1005-259/2009," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/125058; "Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2555-125/2010," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/185051; "Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-3358-254/2011," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/331879

[196] "Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-989/2011," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/204112

teismo panaikinti supaprastinto atviro konkurso rezultatus, atsisakė nuo ieškinio, nes perkančioji organizacija informavo apie pirkimo procedūrų nutraukimą ir pradedamą naują viešąjį pirkimą[197].

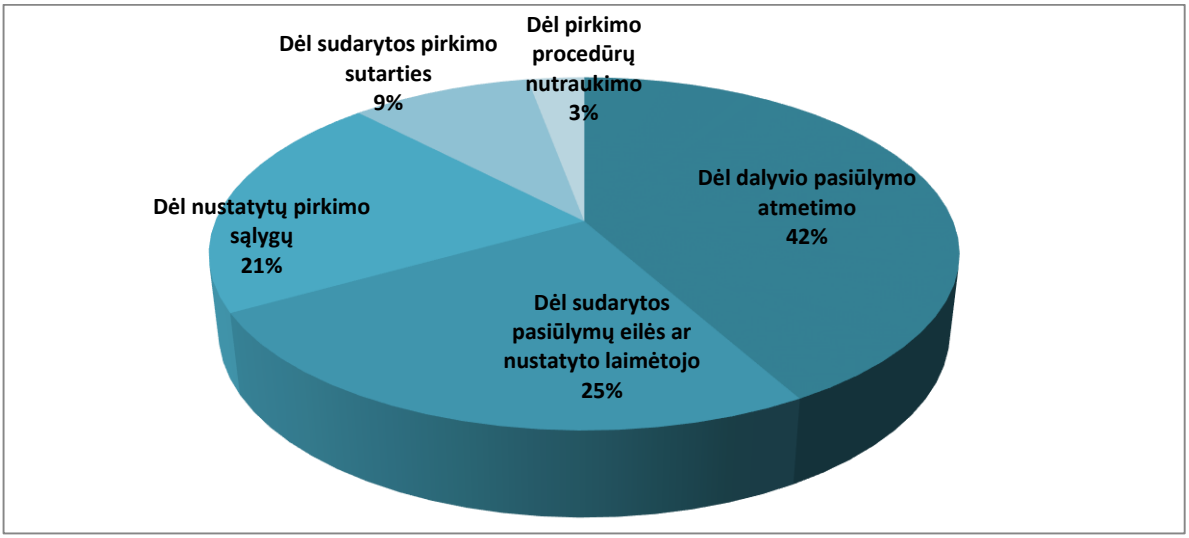
4 diagrama. Ieškovui atsisakius nuo ieškinio nutrauktos bylos ir ieškinio atsisakymo priežastys tiriamosiose bylose

Analizuojant tiriamąsias bylas pagal tai, iš kokio viešojo pirkimo teisinio santykio kilo ginčas tarp šalių, nustatyta, kad net 88 % ginčų kilo iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių. Išsamesnė analizė parodė, kad viešojo pirkimo vykdymo metu ieškovai skundė perkančiosios organizacijos viešojo pirkimo komisijos sprendimus dėl: dalyvio pasiūlymo atmetimo (72 bylos); sudarytos pasiūlymų eilės ar nustatyto laimėtojo (43 bylos); pirkimo sąlygų (36 bylos); sudarytos pirkimo sutarties (16 bylų); pirkimo procedūrų nutraukimo (5 bylos). 25-iose nutartyse konkretus viešojo pirkimo komisijos sprendimas nebuvo nurodytas. Nutartyse nurodytų konkrečių komisijos sprendimų, dėl kurių kilo ginčas viešojo pirkimo vykdymo metu, procentinis pasiskirstymas pavaizduotas 5 diagramoje.

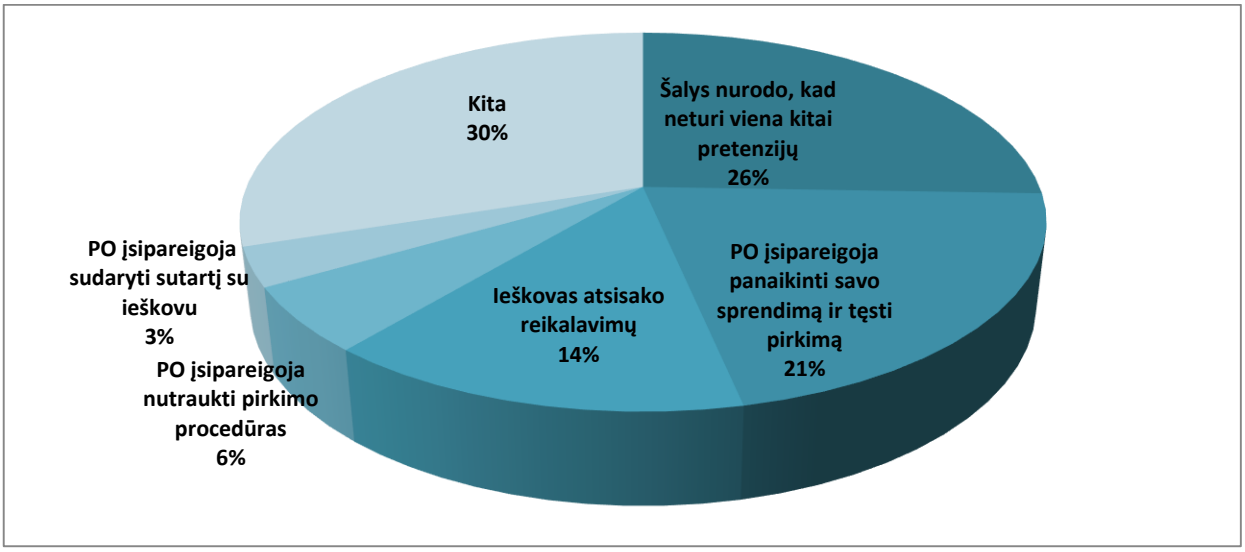
[197] "Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-422-425/2010," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/173193

5 diagrama. Perkančiosios organizacijos sprendimų, sukėlusių ginčą tarp viešojo pirkimo subjektų, pasiskirstymas

87 bylos, kurios sudaro 44 % visų tiriamųjų bylų, iškeltų dėl ginčo, kilusio pirkimo vykdymo metu, buvo nutrauktos šalims sudarius taikos sutartį. Nutartimi patvirtintos taikos sutarties sąlygose dažniausiai buvo nurodoma, kad: šalys neturi viena kitai pretenzijų; perkančioji organizacija panaikina skundžiamą sprendimą ir tęsia viešojo pirkimo procedūras; ieškovas atsisako savo reikalavimų (tačiau nenurodoma ar perkančioji organizacija įvykdys ieškinio reikalavimus); perkančioji organizacija įsipareigoja nutraukti viešojo pirkimo procedūras; perkančioji organizacija įsipareigoja sudaryti sutartį su ieškovu ir kt. Procentinis taikos sutartyse nurodomų sąlygų pasiskirstymas pavaizduotas 6 diagramoje.

6 diagrama. Taikos sutarčių, sudarytų šalims išsprendus viešojo pirkimo metu kilusį ginčą, pagrindinės sąlygos

Tuo tarpu, iš teisinių santykių, susiklostančių po viešojo pirkimo pabaigos, kilę ginčais sudarė 12 % visų tiriamųjų bylų. Viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu ginčai tarp šalių daugiausiai kilo dėl perkančiosios organizacijos nevykdomo sutartinio įsipareigojimo laiku atsiskaityti už pristatytas prekes, suteiktas paslaugas ar atliktus darbus (23 bylos). Atkreiptinas dėmesys, kad ieškinių skaičius šiuo pagrindu ženkliai išaugo 2009-2011 metų laikotarpiu ir sudarė beveik pusę (48 %) visų tiriamuoju laikotarpiu šiuo pagrindu iškeltų bylų. Tikėtina, kad tai įtakojo 2008 metų pabaigoje Lietuvoje prasidėjusi ekonominė krizė. Tiriamuoju laikotarpiu trys ginčai kilo dėl perkančiosios organizacijos vienašališko sutarties nutraukimo. Skirtingai nuo ginčų, kilusių iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių, kur ieškovai buvo išskirtinai tiekėjai, dviejose bylose dėl sutarties netinkamo vykdymo į teismą kreipėsi perkančioji organizacija. Vienoje byloje perkančioji organizacija prašė priteisti techninio projekto, kurį rengė atsakovas, ekspertizės išlaidas[198], kitoje – perkančioji organizacija prašė priteisti iš atsakovo atlygį ir baudą už statybos trūkumų šalinimą[199]. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tik viena iš 28 bylų dėl ginčo kilusio iš teisinių santykių, susiklostančių po viešojo pirkimo pabaigos sutarties, t. y. dėl vienašališko sutarties

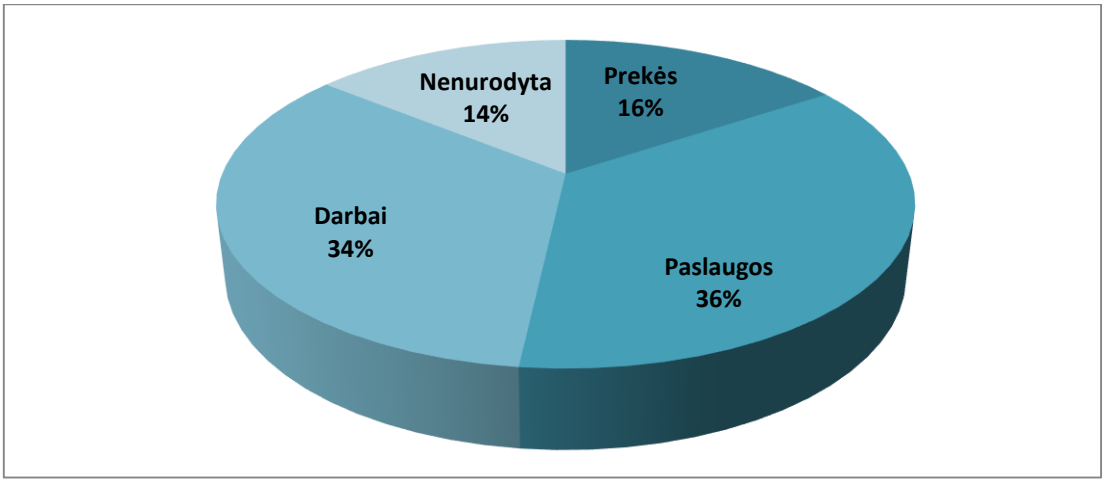
[198] "Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-117-538/2008," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/97910
[199] "Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-650-253/2008," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/98944

nutraukimo, tikėtina buvo nepagrįsta, o byla[200] nutraukta ieškovui atsisakius nuo ieškinio. Kiti ginčai dėl sutarties vykdymo buvo išspręsti šalių tarpusavio nuolaidomis, o bylos baigtos sudarius taikos sutartį. Paminėtina, kad šiose taikos sutartyse atsakovai nurodydavo, kad įsipareigoja sumokėti (bendra tokių įsipareigojimų vertė buvo apie 11 mln. Lt), o ieškovai dažniausiai atsisakydavo nuo ieškinio reikalavimų, susijusių su papildomomis prievolėmis (delspinigiais, palūkanomis ir kt.).

Kaip ir galima buvo tikėtis, tarp tiriamųjų bylų nebuvo nei vieno ginčo, kilusio iš iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančių teisinių santykių.

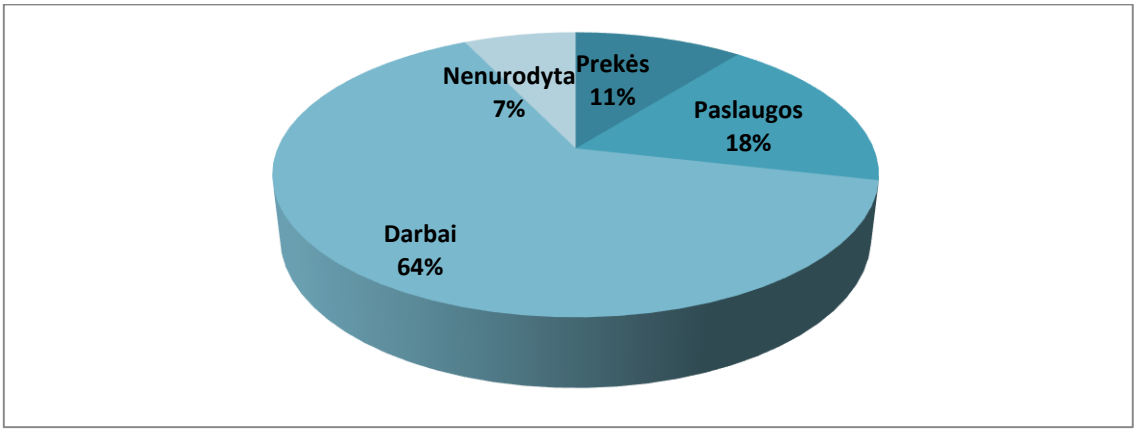
Analizuojant bylas pagal pirkimo objekto rūšį, nustatyta, kad vykdant viešojo pirkimo procedūras, ginčai daugiausiai kilo perkant paslaugas (36 %) ir darbus (34%), tuo tarpu, vykdant viešojo pirkimo sutartis, daugiausiai ginčų tarp šalių kilo dėl darbų pirkimo sutarčių. Bylų pasiskirstymas pagal pirkimo objektą pateiktas 7 ir 8 diagramose.

7 diagrama. Viešojo pirkimo vykdymo metu kilusių ginčų pasiskirstymas pagal pirkimo objektą

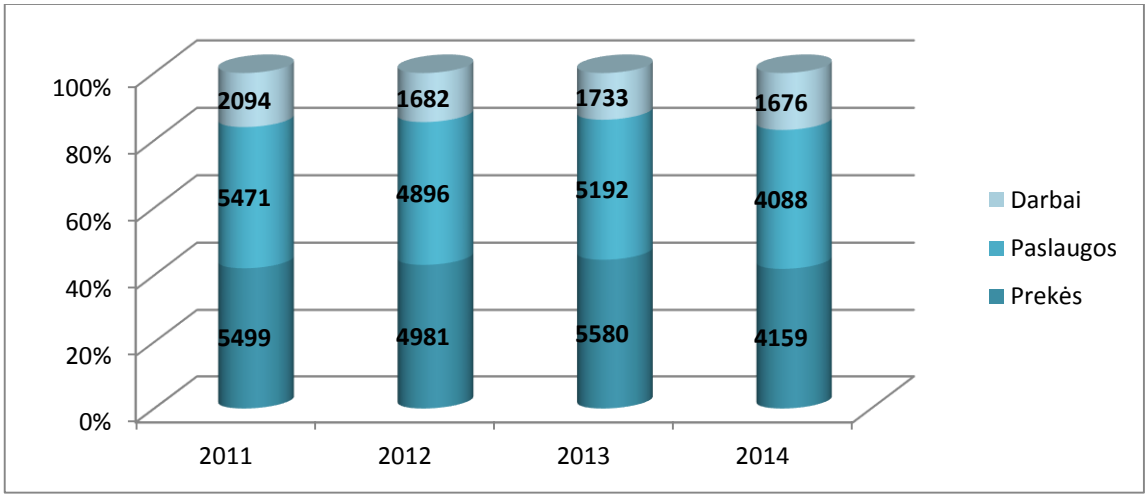
[200] "Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-258-125/2013," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/731795

8 diagrama. Sutarties vykdymo metu kilusių ginčų pasiskirstymas pagal pirkimo objektą

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tarp viešojo pirkimo subjektų ginčai dažniausiai kyla atliekant paslaugų ir darbų pirkimus, kai tuo tarpu, atsižvelgiant į Viešųjų pirkimų tarnybos informacijos apie įvykusius viešuosius pirkimus kasmetinių ataskaitų duomenimis, būtent prekių pirkimų skaičius yra didžiausias[201]. 2011-2014 metais Lietuvoje vykdytų tarptautinių ir supaprastintų viešųjų pirkimų pagal pirkimo objekto rūšis informacija pateikta 9 diagramoje.

9 diagrama. 2011-2014 metais Lietuvoje vykdyti tarptautiniai ir supaprastinti viešieji pirkimai pagal pirkimo objekto rūšis[202]

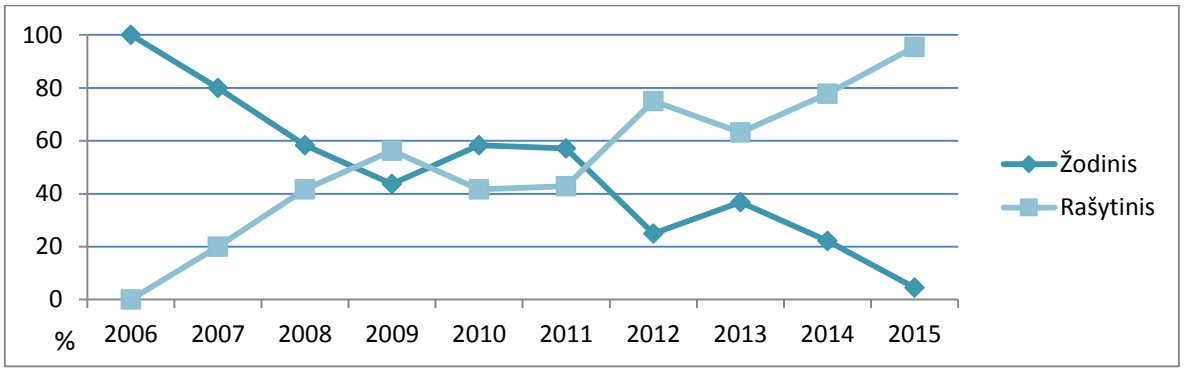
[201] Viešųjų pirkimų tarnyba, „Ketvirtinės ir metinės ataskaitos," žiūrėta 2016-02-26, http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1

[202] Tarptautinių ir supaprastintų viešųjų pirkimų pagal pirkimo objekto rūšis informacija išrinkti iš Viešųjų pirkimų tarnybos tinklalapyje pateiktų kasmetinių informacijos apie įvykusius viešuosius pirkimus ataskaitų, žiūrėta 2016-02-26 http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1

Darytina išvada, kad būtent darbų viešieji pirkimai sukelia daugiausiai ginčų tarp viešojo pirkimo subjektų. To priežastis galėtų būti didesnė darbų viešojo pirkimo vertė, lyginant su prekių viešojo pirkimo verte (2011-2014 metais vidutinė vieno darbų viešojo pirkimo vertė buvo 2,96 mln. Lt, o prekių – 1,15 mln. Lt)[203], ir iš to kylanti didesnė konkurencinė kova tarp tiekėjų.

Analizuojant bylas, dėmesys taip pat atkreiptas ir į teismo proceso tvarkos pokyčius 2006 – 2015 metų laikotarpiu. Tiriamosiose bylose taikyto žodinio ir rašytinio proceso tvarkos procentinis santykis pavaizduotas 10 diagramoje.

10 diagrama. Žodinio ir rašytinio proceso taikymo tiriamosiose bylose procentinis pasiskirstymas

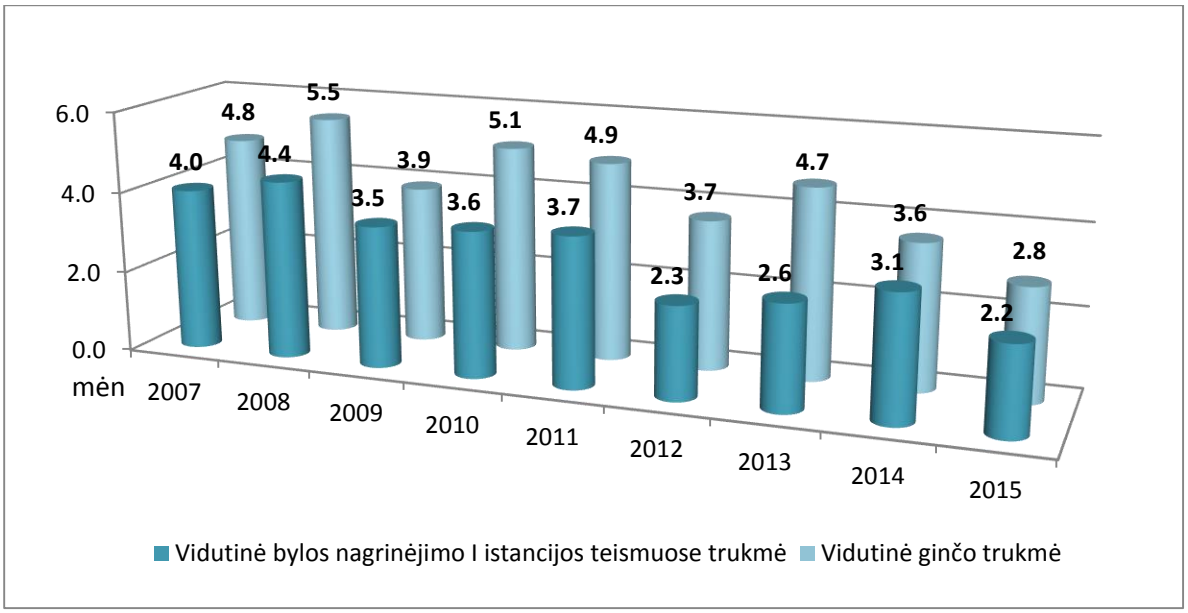
Iš diagramoje pateiktos informacijos matyti, kad 2008-2011 metais teismo posėdžio tvarkos formoje įvyko lūžis ir vėlesniais metais žodinio posėdžio tvarka taikyta rečiau nei rašytinė. 2015 metais net 95 % nagrinėtų bylų nutarčių buvo priimtos rašytinio proceso tvarka, o tai daugeliu atvejų leido baigti bylą operatyviau ir sutrumpinti teisminio proceso trukmę, o tuo pačiu ir viso ginčo trukmę.

Didžiojoje dalyje analizuotų bylų nustatyti tikslią bylos nagrinėjimo teisme trukmę nebuvo galima, nes ne visose nutartyse buvo nurodyta ieškinio pateikimo teismui data. Apie orientacinę ginčo nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme pradžią buvo sprendžiama iš nutartyje nurodytos žyminio mokesčio sumokėjimo arba nutarties, kuria taikytos laikinosios apsaugos priemonės, datos. Ginčo tarp šalių pradžia laikyta skundžiamo sprendimo priėmimo arba informavimo apie jį data. Ginčo pabaiga laikyta nutarties, kuria civilinė byla buvo nutraukta, data. Į bendrą ginčo trukmę taip

[203] Tarptautinių ir supaprastintų viešųjų pirkimų pagal pirkimo objekto rūšis informacija išrinkti iš Viešųjų pirkimų tarnybos tinklalapyje pateiktų kasmetinių informacijos apie įvykusius viešuosius pirkimus ataskaitų, žiūrėta 2016-02-26 http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1

pat įskaičiuota bylos nagrinėjimo apeliaciniame ir kasaciniame teisme trukmė, jei byla nebuvo baigta pirmosios instancijos teisme. Žemiau pateiktoje diagramoje matyti, kaip per pastarąjį dešimtmetį kito vidutinė ginčo ir jo nagrinėjimo pirmosios instancijos teismuose trukmė.

11 diagrama. Vidutinė ginčo ir jo nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme trukmė

Iš 11 diagramoje pateiktos informacijos matoma ginčo ir jo nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme vidutinės trukmės trumpėjimo tendencija tiriamuoju laikotarpiu. Vidutinė ginčo trukmė sutrumpėjo nuo 4,8 mėn. (2007 metais) ir 5,5 mėn. (2008 metais) iki 3,6 mėn. (2014 metais) ir 2,8 mėn. (2015 metais). Ginčo nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme vidutinė trukmė tiriamuoju laikotarpiu taip pat ženkliai sutrumpėjo.

Tiriamųjų bylų nagrinėjimo pirmosios instancijos teismuose vidutinė trukmė beveik atitinka Viešųjų pirkimų tarnybos ataskaitose skelbiamą vidutinę bylų nagrinėjimo pirmosios instancijos teismuose trukmę, kuri 2010 metais buvo 138 dienos, 2011 metais – 120 dienų, 2012 metais – 66 dienos, 2013 metais – 67 dienos, o 2014 metais – 64 dienos[204].

Tiek iš 11 diagramoje pateiktų duomenų, tiek iš Viešųjų pirkimų tarnybos pateiktos statistikos, matyti, kad ginčų nagrinėjimo trukmė 2012 metais ženkliai sutrumpėjo. Tam įtakos galėjo turėti 2011 m. birželio 21 d. priimtas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso

[204] Viešųjų pirkimų tarnyba, „Ketvirtinės ir metinės ataskaitos," žiūrėta 2016-02-26, http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1

pakeitimo ir papildymo įstatymas[205], kuriuo CPK papildytas XXI[1] skyriumi „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“, kuris nustatė detalią viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo tvarką.

Kaip jau darbe buvo minėta ilgas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procesas, yra vienas iš pagrindinių viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos trūkumų, todėl analizuojant nutartis, atkreiptas dėmesys, ir į kitus veiksnius, įtakojančius viešojo pirkimo proceso trukmę. Vienas iš tokių veiksnių – laikinosios apsaugos priemonės. Viešojo pirkimo procedūrų sustabdymu siekiama užkirsti kelią negrįžtamiems neteisėtų veiksmų padariniams, kai teismo sprendimu niekine pripažinta sutartis, sprendimo priėmimo momentu jau būna pilnai įvykdyta[206]. Tačiau taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, teismas turėtų atsakingai įvertinti, ar visais atvejais jos būtinos, ir kokiu atveju – taikant jas ar leidžiant viešojo pirkimo procesui vykti toliau – pasekmės būtų objektyviai sunkesnės.

Atsižvelgiant į tai, buvo išsamiau paanalizuota, kaip dažnai, kai dalyviai skundžia viešojo pirkimo komisijos sprendimą atmesti dalyvio pasiūlymą, sudarytą pasiūlymų eilę ir laimėjusį pasiūlymą, buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės – viešojo pirkimo procedūrų sustabdymas. Nustatyta, kad laikinosios apsaugos priemonės buvo taikytos 52 atvejais (tai sudaro 45 %). Iš jų 17-oje bylų (tai sudaro 33 %) perkančioji organizacija pripažino savo sprendimą neteisėtu. Tuo tarpu, analizuojant likusius atvejus, kai laikinosios apsaugos priemonės buvo taikytos, iš nutarčių turinio paaiškėjo, kad beveik pusė šių ieškinių (25 bylos) buvo galimai nepagrįsti, nes ieškovas atsisakė nuo ieškinio. Tais atvejais, kai laikinosios apsaugos priemonės nebuvo taikytos (63 bylos), iš jų 13-oje (tai sudaro 21 %) bylų buvo nurodyta, kad taikos sutartimi perkančioji organizacija naikina skundžiamą sprendimą ir grąžina šalis į iki skundžiamo sprendimo buvusią padėtį. Kitais atvejais ieškovai arba atsisakė nuo ieškinio, arba taikos sutarties sąlygose nurodė, kad atsisako nuo reikalavimų. Taigi tik apie 26 % ieškinių dėl viešojo pirkimo komisijos sprendimų, kuriais atmestas dalyvio pasiūlymas ar sudaroma pasiūlymų eilė ir nustatomas laimėjęs pasiūlymas, yra išties pagrįsti. Todėl, siekiant išvengti viešojo pirkimo proceso vilkinimo ir galimos žalos dėl savalaikio prekių, paslaugų ir darbų neįsigijimo, teismai prieš taikydami laikinąsias apsaugos priemones turėtų atsakingai įvertinti tokių priemonių būtinybę. Vadovaujantis CPK 423[7] straipsnio, reglamentuojančio laikinųjų apsaugos priemonių taikymo viešųjų pirkimų bylose klausimus, 1 dalimi, teismas priima motyvuotą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo,

[205] “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 85, 4126 (2011).
[206] “Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-160/2008,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/85214

vadovaudamasis ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principais ir viešuoju interesu; teismas gali netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą.

Įstatymu nustatytas 60 dienų bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme terminas, nėra pakankamai trumpas ir gali neigiamai įtakoti viešojo pirkimo procesą. Juolab, kad pats ginčas paprastai trunka ilgiau nei jo nagrinėjimas teisme. Tai akivaizdžiai įrodo ir pavyzdys iš nagrinėtų bylų, kai dėl šiek tiek ilgiau nei du mėnesius (nuo 2009-09-16 iki 2009-11-27) trukusio ginčo, darbų, kurie dėl savo specifikos negali būti atliekami žiemos metu, pirkimas tapo neaktualus ir buvo nutrauktas[207].

Tuo tarpu, kitose bylose – šalių bendradarbiavimas ir abipusės nuolaidos padėjo greičiau užbaigti ginčą ir, tikėtina, išvengti nepageidaujamų pasekmių. Viešojo pirkimo procedūrų trukmė itin aktuali ES struktūrinių fondų finansuojamų projektų savalaikiam įgyvendinimui, nes laiku neatlikus viešojo pirkimo procedūrų, gali būti išvis prarandamos lėšos. Tarp tiriamųjų bylų buvo vienas ginčas, kilęs perkant paslaugas, kurių įsigijimui skirtos ES lėšos. Teismo patvirtintos sutarties sąlygose buvo nurodyta, kad „taikos sutartis sudaryta [...] siekiant kuo efektyviau išnaudoti dėl kilusio teisminio ginčo sutrumpėjusį laikotarpį perkamos paslaugos atlikimui, kad būtų neprarasta galimybė gauti ir laiku įsisavinti ES lėšas.“[208]

Tai, kad aktyvus šalių dalyvavimas pačioms sprendžiant iškilusį ginčą padeda išvengti neigiamų pasekmių, įrodo ir ieškovės UAB „Skirgesa“ bei atsakovės VšĮ Alytaus apskrities S. Kudirkos ligoninės ginčas. Šalys bendradarbiavimo keliu išsprendė kilusį ginčą ir sudarė taikos sutartį. Teismo patvirtintos sutarties sąlygose buvo nurodyta, jog „Ligoninė siekia sudaryti taikos sutartį tam, kad būtų sudaryta galimybė aprūpinti ligoninę [...] vienkartinėmis medicinos priemonėmis [...], o „UAB „Skirgesa“ sutinka taikiai išspręsti kilusį ginčą ir *ex gratia* atsisakyti nuo ieškiniu pareikštų reikalavimų.“[209]

Tarpusavio nuolaidomis ieškodamos galimybių taikiai išspręsti kilusį teisminį ginčą, šalys ne tik sutrumpina jo trukmę, bet ir išvengia didėjančių bylinėjimosi išlaidų, bei atgauna didžiąją dalį (75 %) sumokėto žyminio mokesčio. Nutraukus tiriamąsias bylas, bendra grąžinto žyminio

[207] “Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-935-544/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/145364
[208] ”Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-171-227/2009,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/114027
[209] “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2493-260/2013,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/757206

mokesčio suma siekė 395 tūkst. Lt. Net penkiose bylose[210] ieškovams buvo grąžintos net 25 tūkst. Lt viršijančios sumokėto žyminio mokesčio sumos.

Tai, kad tik pačios šalys geriausiai žino, kaip joms išspręsti tarpusavio ginčą, iliustruoja pavyzdys iš bylos, kurioje pirmosios instancijos teismui tenkinus ieškinį, atsakovas su apeliaciniu skundu kreipėsi į apeliacinį teismą. Ieškovas pateikė atsiliepimą į apeliacinį skundą, kuriuo prašė apygardos teismo sprendimą palikti nepakeistą. Tačiau apeliacinės instancijos teismo posėdžio metu tvirtinti pateikta šalių pasirašyta taikos sutartis, kuria ieškovas atsisako visų savo reikalavimų[211].

Kartais abipusių nuolaidų keliu sudaryta taikos sutartis padeda šalims rasti išeitį iš keblios situacijos, kurioje jos atsiduria teisminio bylinėjimosi pasekoje. Į tokią situaciją pateko ieškovas pirkimo dalyvis, atsakovas perkančioji organizacija ir tretysis asmuo be savarankiškų reikalavimų pirkimo laimėtoju pripažintas dalyvis, su kuriuo atsakovas sudarė statybos rangos sutartį. Lietuvos apeliacinis teismas, panaikinęs perkančiosios organizacijos sprendimą dėl imperatyvių teisės normų pažeidimo ir konstatavęs, kad sudaryta sutartis yra niekinė, nutarė perkančiosios organizacijos sprendimo negaliojimo teisinių padarinių klausimą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Nesulaukęs teismo sprendimo atsakovas nutraukė rangos sutartį, ko pasekoje, Lietuvos tarptautiniame ir nacionaliniame komerciniame arbitraže buvo įregistruotas laimėtojo ieškinys, kuriuo prašoma vienašališką rangos sutarties nutraukimą pripažinti neteisėtu. Galiausiai šalys pateikė apygardos teismui tvirtinti taikos sutartį, kurios sąlygose šalys nurodė, kad „tolimesnis bylinėjimasis visoms šalims yra nenaudingas ir nuostolingas, o ginčo ir teisminėmis procedūromis neįmanoma pasiekti viešojo Konkurso tikslų“, todėl „siekdami užbaigti teisinį ginčą ir išvengti papildomo bylinėjimosi, atsižvelgiant į Šalių ketinimus ir tikruosius tikslus, abipusių nuolaidų keliu šalys susitarė ginčą baigti taikiai.“[212]

Net ir kasaciniame teisme šalims nėra vėlu baigti bylą taikiu susitarimu. Tai ir padarė vienos iš tiriamųjų bylų šalys. LAT teisėjų kolegija nutartyje pažymėjo, „kad dispozityvumo principas (CPK 13 straipsnis) galioja ir kasaciniame procese. Kasacinis procesas ne tik pradedamas

[210] “Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. balandžio 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-181/2006,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/60488; “Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-338/2007,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/81885; “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1620-560/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/162618; “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. L2-460-109/2010,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/179095; “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2305-450/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/487008

[211] “Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-972/2011,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/202384

[212] “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-975-253/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/364728

dalyvaujančio byloje asmens (kasatoriaus) iniciatyva, bet ir gali baigtis jo ir kitos šalies iniciatyva, kai šie įgyvendina procesinę teisę baigti bylą taikos sutartimi.“ [213]

Taip pat paminėtina, kad tiriamųjų bylų tarpe buvo ginčų, kilusių iš viešojo pirkimo, bet ne tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjo, o tarp perkančiosios organizacijos ir viešąjį interesą ginančių Viešųjų pirkimų tarnybos bei prokuroro. Atkreiptinas dėmesys, kad ir šios bylos buvo baigtos šalims sudarius taikos sutartį.

Visose trijose bylose, kuriose ieškovas buvo Viešųjų pirkimų tarnyba, teismo buvo prašoma pripažinti negaliojančia perkančiosios organizacijos sudarytą viešojo pirkimo sutartį. Dviem atvejais[214] taikos sutartimi perkančioji organizacija įsipareigojo nutraukti sutartį, dėl kurios sudarymo kilo teisinis ginčas, trečioje byloje teismui tvirtinti pateikta taikos sutartimi, atsižvelgiant į tai, kad paslaugos jau yra suteiktos, perkančioji organizacija įsipareigojo sumokėti už jas, o ginčo šalys patvirtino, jog reikalavimų ar pretenzijų viena kitai neturi ir laiko šį ginčą visiškai išspręstu[215].

Paminėtina, kad 23-jose tiriamosiose bylose Viešųjų pirkimų tarnyba dalyvavo kaip išvadą teikianti institucija.

Viešąjį interesą ginantis prokuroras taip pat prašė pripažinti negaliojančia perkančiosios organizacijos sudarytą viešojo pirkimo sutartį. Visose keturiose bylose teismo patvirtinta taikos sutartimi šalys susitarė panaikinti perkančiosios organizacijos sprendimus ir pripažinti sudarytą sutartį niekine. Vienoje byloje[216] buvo taikyta restitucija, kitose trijose bylose[217], pripažinus, kad sutarties šalių grąžinti į ankstesnę padėtį negalima, ieškovas atsisakė reikalavimo dėl restitucijos taikymo.

Apibendrinant atlikto kiekybinio tyrimo rezultatus, galima teigti, kad praktikoje viešųjų pirkimų ginčai dažniau išsprendžiami šalims tarpusavyje bendradarbiaujant nei kitose civilinės teisės srityse. Tiriamuoju laikotarpiu vidutiniškai 6,5 % visų Lietuvos pirmosios instancijos

---

[213] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2012,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/368601

[214] “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-905-479/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/831296; “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2417-431/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/943984

[215] “Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-404/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/684480

[216] “Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1040/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/181357

[217] “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-975-154/2012,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/448162; “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-981-124/2012,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/486218; “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-983-357/2012,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/486180

teismuose išnagrinėtų viešųjų pirkimų bylų buvo baigtos sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio. Beveik pusė iš viešojo pirkimo teisinio santykio kilusių ginčų buvo baigti ieškovui atsisakius nuo ieškinio. Net 88 % ginčų kilo iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių. Viešojo pirkimo vykdymo metu ieškovai teismo prašė panaikinti perkančiosios organizacijos viešojo pirkimo komisijos sprendimus dėl: dalyvio pasiūlymo atmetimo; sudarytos pasiūlymų eilės ar nustatyto laimėtojo; pirkimo sąlygų; sudarytos pirkimo sutarties; pirkimo procedūrų nutraukimo. Viešojo pirkimo vykdymo metu kilusį ginčą pabaigiančios taikos sutarties sąlygose dažniausiai buvo nurodoma, kad: šalys neturi viena kitai pretenzijų; perkančioji organizacija panaikina skundžiamą sprendimą ir tęsia viešojo pirkimo procedūras; ieškovas atsisako savo reikalavimų (tačiau nenurodoma ar perkančioji organizacija įvykdys ieškinio reikalavimus); perkančioji organizacija įsipareigoja nutraukti viešojo pirkimo procedūras; perkančioji organizacija įsipareigoja sudaryti sutartį su ieškovu ir kt. Tik apie 26 % ieškinių dėl viešojo pirkimo komisijos sprendimų, kuriais atmestas dalyvio pasiūlymas ar sudaroma pasiūlymų eilė ir nustatomas laimėjęs pasiūlymas, buvo išties pagrįsti. Viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu ginčai tarp šalių daugiausiai kilo dėl perkančiosios organizacijos nevykdomo sutartinio įsipareigojimo laiku atsiskaityti už pristatytas prekes, suteiktas paslaugas ar atliktus darbus. Tarp tiriamųjų bylų nebuvo nei vieno ginčo, kilusio iš iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančių teisinių santykiu. Daugiausiai ginčų tarp viešojo pirkimo subjektų sukėlė darbų viešieji pirkimai. Nuo 2012 metų rašytinė posėdžio tvarka taikyta dažniau nei žodinė. Tiriamuoju laikotarpiu stebima vidutinės ginčo trukmės trumpėjimo tendencija. Ginčo šalių bendradarbiavimas ir abipusėmis nuolaidomis sudaryta taikos sutartis padėjo šalims greičiau užbaigti ginčą, atgauti didžiąją dalį jau sumokėto žyminio mokesčio, o daugeliu atvejų išvengti nepageidaujamų pasekmių, laiku neįsigijus prekių, paslaugų ar darbų.

Atliktas kiekybinis tyrimas įrodo, kad tiek iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių, tiek ir iš santykių, susiklostančių po viešojo pirkimo pabaigos, kilę ginčai gali būti baigiami taikos sutartimi. Iš to darytina išvada, kad sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus gali būti taikomos Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatos, kitaip tariant, iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilę ginčai gali būti sprendžiami taikant mediaciją (tarpininkavimą) ir tarpusavio derybas.

3.2. Platesnio alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, galimybės Lietuvoje

Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo privalumų, lyginant juos su teismo procesu, įrodinėti jau nebereikia. Tai atskleista tiek užsienio[218], tiek Lietuvos mokslininkų[219] darbuose. Šių autorių nurodomi AGS būdų privalumai, tokie kaip operatyvumas, ekonomiškumas, santykių išsaugojimas, yra svarbūs ir viešųjų pirkimų ginčų sprendime, ypač atsižvelgiant į tai, kad atlikus viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos Lietuvoje analizę, nustatyta, kad pastarąjį dešimtmetį pagrindiniai viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos trūkumai yra per ilga tokių ginčų sprendimo bendrosios kompetencijos teismuose trukmė ir neefektyvi nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema.

Išsiaiškinus viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarkos ypatumus, įvertinus alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo leistinumą sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, išanalizavus taikaus viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo teismų praktiką Lietuvoje, bei atsižvelgiant į tai, kad AGS būdų taikymą skatina tiek ES, tiek nacionalinė teisė, būtina kalbėti apie platesnį AGS būdų taikymą Lietuvoje, sprendžiant iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusius ginčus.

Nors ES peržiūros direktyvos sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus nenumato galimybės taikyti AGS procedūras, tačiau ir nedraudžia, bei kaip darbe jau buvo minėta, šiomis direktyvomis reglamentuojamas tik iš tarptautinių viešųjų pirkimų kylančių ginčų sprendimas. Tuo tarpu supaprastintų viešųjų pirkimų atveju, valstybėms narėms suteikta laisvė savarankiškai modeliuoti taikomas ginčų sprendimo procedūras.

Išanalizavus galiojančią iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylančių ginčų sprendimo tvarką, matyti, kad vienas iš šios tvarkos etapų – pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai – tai galimybė greitai, efektyviai bei taikiai išspręsti viešojo pirkimo metu tarp šalių kilusį ginčą. Šiai ikiteisminei ginčų nagrinėjimo tvarkai turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes jos dėka, didelė dalis perkančiosios organizacijos neteisėtų sprendimų galėtų būti ištaisyti operatyviau. Atsižvelgiant į tai, kad daugumoje perkančiųjų organizacijų tiekėjų pateiktas pretenzijas nagrinėja tie patys asmenys, kurie priėmė ginčijamą sprendimą, galima teigti, kad tai ženkliai sumažina šios procedūros efektyvumą. Siekiant užkirsti tam kelią, viešuosius pirkimus reglamentuojančiuose teisės aktuose

[218] John R. Miller, *supra* note 138, p. 656; Dacian Dragos, *supra* note 140, p. 113.
[219] Natalija Kaminskienė, *supra* note 93, p. 193-220; Vigita Vėbraitė, s*upra* note 104, p. 109-112; Feliksas Petrauskas, *supra* note 91, 641-643; Natalija Kaminskienė, Inga Žalėnienė ir Agnė Tvaronavičienė, s*upra* note 137, p. 76.

turėtų būti numatyta, kad tiekėjų pretenzijas nagrinėja perkančiosios organizacijos darbuotojai, nedalyvavę priimant sprendimą, dėl kurio pateikta pretenzija. Tokia tvarka padėtų efektyviau išnaudoti neteisminės ginčų nagrinėjimo procedūros privalumus.

Kaip jau darbe buvo minėta, 2016 metais turėtų įsigalioti nauja Viešųjų pirkimų įstatymo redakcija, kurios projekte numatyta šio įstatymo straipsnį, reglamentuojantį tiekėjo teisę ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus ar priimtus sprendimus, papildyti nuostata, kad „perkančioji organizacija neprivalo iš naujo nagrinėti tiekėjo pretenzijos, kuri teikiama pakartotinai dėl to paties pagrindo, išskyrus atvejus, kai nurodoma naujų aplinkybių ar pateikiama papildomų argumentų, leidžiančių abejoti perkančiosios organizacijos sprendimo pagrįstumu.“ [220] Pretenzijos nagrinėjimo svarba pažymima ir straipsnyje, reglamentuojančiame pretenzijos nagrinėjimą perkančiojoje organizacijoje, kur vietoje nuostatos „perkančioji organizacija nagrinėja tik tas tiekėjų pretenzijas, kurios gautos iki pirkimo sutarties sudarymo dienos“[221], įtvirtinama nuostata, kad „perkančioji organizacija privalo nagrinėti tik tas tiekėjų pretenzijas, kurios gautos iki pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties sudarymo dienos [...].“[222] Autorės nuomone, svarbu, kad šie pakeitimai išliktų priimant įstatymą, nes jie rodo įstatymų leidėjo valią skatinti ginčo šalis atsakingiau ir nuodugniau išnagrinėti kilusio ginčo priežastis, bei bendradarbiauti spendžiant iškilusį ginčą, o ne tik formaliai atlikti įstatymu numatytą ikiteisminę ginčo nagrinėjimo procedūrą.

Šiame ikiteisminiame ginčo nagrinėjimo etape teisės aktuose galėtų būti numatyta galimybė šalims pasinaudoti mediacija, kurios metu mediatorius kryptingo dialogo pagalba galėtų padėti ginčo šalims rasti sprendimą ir taip užkirsti kelią bylinėjimuisi. Siekiant užkirsti kelią procedūrų vilkinimui, turėtų būti nustatytas taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) terminas, kuriam pratęsiama pretenzijos nagrinėjimo procedūros trukmė. Tam, kad ikiteisminis ginčo nagrinėjimo etapas netaptų pernelyg ilgas, galima būtų svarstyti galimybę sutrumpinti pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai trukmę.

Siekiant skatinti šalis taikiai spręsti iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusius ginčus, CPK XXI[1] skyriaus „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“ nuostatose, reglamentuojančiose reikalavimus ieškinio ir atsiliepimo į ieškinį turiniui, tikslinga nustatyti šalims pareigą pasisakyti dėl taikos sutarties.

---

[220] “Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo ĮSTATYMO PROJEKTAS,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/ta/344702?ref=6

[221] “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).

[222] “Viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo ĮSTATYMO PROJEKTAS,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/ta/344702?ref=6

Nors vadovaujantis šiuo metu galiojančia viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka, nėra kliūčių pasinaudoti teismine mediacija, tačiau, kad tuo būtų praktiškai naudojamasi, būtinas detalesnis reglamentavimas teisės aktuose. Viena iš tokių detalesnio reglamentavimo galimybių būtų CPK XXI^{1} skyriaus „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“ 423^{6} straipsnio, reglamentuojančio pasirengimo nagrinėti bylą tvarką, papildymas nuostata, kad teismas, nustatęs ginčo esmę, pasiūlo šalims pasiekti priimtiną abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį, o šalių prašymu arba sutikimu, laikantis Teisėjų tarybos nustatytos tvarkos, gali būti vykdomas teisminis taikinamasis tarpininkavimas. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju būtina nustatyti konkrečius mediacijos proceso terminus.

Reglamentuojant viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu kilusių ginčų sprendimą, teisės aktuose tikslinga nustatyti, kad šie ginčai gali būti sprendžiami visais AGS būdais, numatant taikos sutarties, kaip taikaus ginčo išsprendimo derybų ar mediacijos būdu rezultato, tvirtinimą teisme, bei teismų kontrolę, tam, kad būtų užtikrinama, jog arbitražu buvo tinkamai įgyvendinti imperatyvai, ir atsisakoma pripažinti ir leisti vykdyti imperatyvų neatitinkantį arbitražo sprendimą.

Atsižvelgiant į tai, kad viešųjų pirkimų sritis yra specifinė, tarpininkaujantys asmenys turėtų būti kvalifikuoti ir gerai išmanantys viešųjų pirkimų sritį bei ją reglamentuojančius teisės aktus. Tai padėtų užtikrinti konstruktyvų šalių bendravimą bei tai, kad šalių priimtas susitarimas neprieštaraus imperatyvioms įstatymų nuostatoms ar viešajam interesui.

Tai, kad savo pobūdžiu skirtingiems teisiniams ginčams tarpininkauti turėtų specializuoti tarpininkai, patvirtina ir Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijoje[223] (toliau – Koncepcija) išdėstytas siūlymas sudaryti vieną bendrą taikinimo tarpininkų (mediatorių), teikiančių paslaugas valstybės organizuojamuose projektuose ar apmokamuose iš valstybės lėšų, sąrašą, nurodant jame taikinimo tarpininkų (mediatorių) specializacijas.

Nors Koncepcijoje didelis dėmesys skiriamas privalomam taikinamajam tarpininkavimui (mediacijai), pavyzdžiui, sprendžiant ginčus dėl nedidelių sumų ar tais atvejais, kai teisėjas mato taikaus ginčo išsprendimo tikimybę, autorės nuomone, iš viešojo pirkimo metu kilusių ginčų sprendime, tai būtų netikslinga, nes nesant išreikštos šalių valios ir pasirengimo bendradarbiauti, būtų užtęsiama pirkimo procedūrą.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant platesnio AGS būdų taikymo viešųjų pirkimų srityje, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai procedūrai, nes būtent ši ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka suteikia šalims galimybę greitai,

[223] “Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo,“ *TAR* 2015, 13939 (2015).

efektyviai bei taikiai išspręsti viešojo pirkimo metu tarp šalių kilusį ginčą. Tam, kad AGS būdai būtų praktiškai taikomi sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, būtinas detalus jų reglamentavimas teisės aktuose. Platesnis AGS būdų taikymas viešųjų pirkimų srityje leistų šalims operatyviau išspręsti kilusius ginčus, sutaupyti bylinėjimuisi skiriamas lėšas, išlaikyti konstruktyvų bendravimą bei prisidėtų prie dabartinės Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos problemų sprendimo, o kartu ir prie efektyvesnių viešųjų pirkimų.

IŠVADOS

Atliktas alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo galimybių viešųjų pirkimų srityje Lietuvoje tyrimas parodė, kad ginamieji teiginiai pasitvirtino. Darbo ginamųjų teiginių teisingumą patvirtina ir dalis tyrimo išvadų:

1. Viešųjų pirkimų tikslo įgyvendinimui yra sukurta sudėtinga viešųjų pirkimų sistema, apjungianti įvairius tarpusavyje sąveikaujančius elementus, kurių vienas svarbiausių yra teisinis reguliavimas, sukuriantis pagrindą visos sistemos funkcionavimui.

2. Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos formavimosi raidą įtakojo fundamentalūs, viešuosius pirkimus reglamentuojantys, tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai, kuriais siūloma trijų pakopų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistema: sprendimų peržiūra perkančiojoje organizacijoje, sprendimų peržiūra neteisminio pobūdžio institucijose, teisminė peržiūros procedūra.

3. Tobulinant Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemą buvo išbandytos įvairios jos formos, tačiau atlikti tyrimai rodo, kad per pastarąjį dešimtmetį pagrindiniai viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos trūkumai išlieka tie patys – per ilga tokių ginčų sprendimo bendrosios kompetencijos teismuose trukmė ir neefektyvi nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema.

4. Iš iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančių teisinių santykių kilti teisminiam ginčui pagrindo praktiškai nėra, nes dar nėra neteisėtų veiksmų kaip būtinosios civilinės atsakomybės sąlygos. Šiame etape tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų vyrauja pozityvios derybos dėl planuojamo pirkimo sąlygų.

5. Įvertinus, alternatyvaus ginčų sprendimo būdų naudojimo leistinumą sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, nustatyta, kad viešojo pirkimo metu ir po viešojo pirkimo kilę ginčai gali būti sprendžiami derybomis ir mediacija, tačiau galimybė pasinaudoti jomis viešojo pirkimo metu turi būti numatyta teisės aktuose, reglamentuojančiuose viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą. Arbitražu spręstini tik iš po viešojo pirkimo susiklostančių teisinių santykių kilę ginčai, užtikrinant, kad arbitrai priimdami sprendimą taikys imperatyvias viešųjų pirkimų nuostatas.

6. Atlikus kiekybinį tyrimą, nustatyta, kad praktikoje viešųjų pirkimų ginčai dažniau išsprendžiami šalims tarpusavyje bendradarbiaujant nei kitose civilinės teisės srityse. Nustatyta, kad ginčo šalių bendradarbiavimas ir abipusėmis nuolaidomis sudaryta taikos sutartis padėjo šalims

greičiau užbaigti ginčą, atgauti didžiąją dalį jau sumokėto žyminio mokesčio, o daugeliu atvejų išvengti nepageidaujamų pasekmių, laiku neįsigijus prekių, paslaugų ar darbų.

7. Praktika rodo, kad tiek iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių, tiek ir iš santykių, susiklostančių po viešojo pirkimo pabaigos, kilę ginčai gali būti baigiami taikos sutartimi, vadinasi jie gali būti sprendžiami taikant taikomojo pobūdžio alternatyvaus ginčų sprendimo būdus, pvz. derybas ir mediaciją (tarpininkavimą).

8. Platesnis alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymas viešųjų pirkimų srityje leistų šalims operatyviau išspręsti kilusius ginčus, sutaupyti bylinėjimuisi skiriamas lėšas, išlaikyti konstruktyvų bendravimą bei prisidėtų prie dabartinės Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos problemų sprendimo, o kartu ir prie efektyvesnių viešųjų pirkimų.

Darbas baigtas
2016-04-26

Jurgita Raišienė

PASIŪLYMAI

1. Siūloma Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai, kaip viešųjų pirkimų politiką formuojančiai institucijai, inicijuoti šiuo metu galiojančios viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimą, papildant Viešųjų pirkimų įstatymo 94^1 straipsnį, reglamentuojantį pretenzijos nagrinėjimo perkančiojoje organizacijoje tvarką, 4 dalimi, kurioje būtų numatyta galimybė šalims pretenzijos nagrinėjimo metu pasinaudoti mediacijos procedūra.

2. Siūloma įstatymų leidėjui Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnio 3 dalį, reglamentuojančią taikos sutarties tvirtinimo teisme tvarką, papildyti nuostata, kad taikos sutartis, sudaryta išsprendus viešojo pirkimo ar viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu kilusį ginčą, privalo būti tvirtinama teisme.

3. Siūloma įstatymų leidėjui CPK XXI^1 skyriaus „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“ 423^3 ir 423^5 straipsnius papildyti reikalavimais paduodant civilinį ieškinį nurodyti aplinkybes ir pareigą pasisakyti dėl taikos sutarties sudarymo, o atsakovui pareikšti nuomonę dėl taikos sudarymo galimybių, kai atsakovas pageidauja ją pateikti.

4. Siūloma įstatymų leidėjui CPK XXI^1 skyriaus „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“ 423^6 straipsnį, reglamentuojantį pasirengimo nagrinėti bylą tvarką, papildyti 4 dalimi ir ją išdėstyti taip: „Teismas, nustatęs ginčo esmę, pasiūlo šalims pasiekti priimtiną abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį. Teismas imasi priemonių šalims sutaikyti. Šalių prašymu arba sutikimu, laikantis Teisėjų tarybos nustatytos tvarkos, gali būti vykdomas teisminis taikinamasis tarpininkavimas.“

LITERATŪRA

Europos Sąjungos norminiai aktai

1. "1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo." *OL* L 395 (1989): 0033-0035.
2. "1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo." *OL* L 076 (1992): 0014 – 0020.
3. "2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityse koordinavimo." *OL* L 134, 1 (2004): 1-113.
4. "2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo." *OL* L 134, 114 (2004): 132-262.
5. "2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo." *OL* L 335 (2007): 31-46.
6. "2008 m. gegužės 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų." *OL* L 136 (2008): 3-8.
7. "2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB." *OL* L 94 (2014): 65-242.
8. "2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB." *OL* L 94 (2014): 243-274.

Lietuvos Respublikos norminiai aktai

9. "Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas." *Valstybės žinios* 13, 308 (1999), (redakcija aktuali nuo 2015-12-03).

10. “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52^1 straipsniu įstatymas.“ *Valstybės žinios* 62, 3060 (2013).
11. “Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52 (1) straipsniu įstatymo projektas.“ XIP, 4290 (2012), prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/ta/Default.aspx?Id=7&item=doc&SubMenu=4&RefId=9&aktoid=278044
12. “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas.“ *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).
13. “Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 85, 4126 (2011).
14. “Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
15. “Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 87, 3462 (2008).
16. “Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 39, 961 (1996).
17. “Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 76, 3932 (2012), (redakcija aktuali nuo 2012-06-30).
18. “Lietuvos Respublikos Seimo 1995 sausio 17 d. nutarimas Nr. I-760 „Dėl 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo.“ *Valstybės žinios* 10, 208 (1995).
19. “Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.“ *Valstybės žinios* 149,7630 (2012).
20. “Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo.“ *TAR* 2015, 13939 (2015).
21. “Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996).
22. “Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 1999-06-03 iki 1999-10-04).
23. “Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 19, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 49, 1885 (2002).

24. “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas.“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996), (redakcija aktuali nuo 2016-01-01).
25. “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 21-1, 94-1, 95-1, 95-2 straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas.“ *Valstybės žinios* 25, 1174 (2010).
26. “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 81, 3179 (2008).
27. “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95, 95^1 ir 95^2 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 85, 4133 (2011).
28. “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 2, 8-2, 10, 21-1, 33, 38, 87, 93, 94, 96 straipsnių, 2 priedėlio, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 18-1 straipsniu įstatymas.“ *TAR* 2015, 09610 (2015).
29. “Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 118, 5296 (2002).
30. “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 489 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų.“ *Valstybės žinios* 5, 90 (1992).
31. “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo.“ *Valstybės žinios* 24, 716 (1992).
32. “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose.“ *Valstybės žinios* 20, 604 (1992).
33. “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo.“ *Valstybės žinios* 33, 778 (1995).
34. “Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo.“ *Valstybės žinios* 29, 1406 (2013).

Lietuvos Respublikos teismų praktika

35. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-894-395/2008.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/116045
36. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1005-259/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/125058
37. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. L2-460-109/2010.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/179095
38. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-3358-254/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/331879
39. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2493-260/2013.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/757206
40. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1930-657/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/1083367
41. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-117-538/2008.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/97910
42. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-650-253/2008.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/98944
43. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2555-125/2010.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/185051
44. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-975-253/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/364728
45. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-258-125/2013.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/731795
46. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-905-479/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/831296
47. “Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. balandžio 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-181/2006.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/60488
48. “Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-338/2007.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/81885
49. “Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-160/2008.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/85214

50. “Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1040/2010.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/181357
51. “Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-972/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/202384
52. “Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-989/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/204112
53. “Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-404/2013.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/684480
54. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-552/2008.” Prieigą per internetą: http://www.infolex.lt/tp/90582?nr=1
55. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72/2009.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/96405?nr=1
56. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2009.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/141164?nr=1
57. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/227684?nr=1
58. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2012.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/368601
59. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/804713?nr=1
60. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-510/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/934753?nr=1
61. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-309-248/2015.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/1048346?nr=1
62. “Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-171-227/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/114027

63. “Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-935-544/2009.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/145364
64. “Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-422-425/2010.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/173193
65. “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-975-154/2012.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/448162
66. “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-981-124/2012.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/486218
67. “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-983-357/2012.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/486180
68. “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2667-262/2008.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/654641
69. “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1620-560/2010.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/162618
70. “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2305-450/2011.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/487008
71. “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1285-392/201.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/705534
72. “Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2417-431/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/943984

Specialioji literatūra

73. Advokatų kontora „LAWIN Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai“. *Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras.* Vilnius, 2012.
74. Banys, Aurimas. “Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys.“ *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1117-1139.
75. Baublys, Linas, et al. *Teisės teorijos įvadas 2 leidimas*. Vilnius: MES, 2012.
76. Bovis, Christopher H. *European Public Procurement Law. Second edition.* Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012.
77. Bublienė, Danguolė, ir Eglė Zemlytė. “Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga?“ *Teisė* 84 (2012): 7-27.

78. Dominas, Gediminas, ir Valentinas Mikelėnas. *Tarptautinis komercinis arbitražas.* Vilnius: Justitia, 1995.
79. Dragos, Dacian. "Alternative dispute resolution mechanisms in the field of public procurement: between effectiveness and constitutionality." *Transylvanian Law Review or Administrative sciences* 34 (2011): 98-113.
80. Driukas, Artūras, ir Virgilijus Valančius. *Civilinis procesas: teorija ir praktika I tomas.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
81. Driukas, Artūras, ir Virgilijus Valančius. *Civilinis procesas: teorija ir praktika II tomas.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
82. Jarusevičius, Justinas. "Civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumas." *Teisė* 91 (2014): 172-192.
83. Kaminskienė, Natalija, Inga Žalėnienė ir Agnė Tvaronavičienė. "Bringing sustainability into dispute resolution process." *Journal of security and sustainability issues* 4, 1 (2014): 69-77.
84. Kaminskienė, Natalija. "Alternatyvus ginčų sprendimas." *Jurisprudencija. Mokslo darbai* 9, 87 (2006): 84-91.
85. Kaminskienė, Natalija. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
86. Kaminskienė, Natalija. "Mediacijos samprata." Iš *Mediacija*, Natalija Kaminskienė et al. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
87. Kanapickas, Virginijus, Žydrūnas Plytnikas ir Agnė Tvaronavičienė. "Sustainable public procurement: realization of the social aspect in Republic of Lithuania." *Business: Theory and Practice* 16, 4 (2014): 302-315.
88. Kostkevičius, Gediminas. "Dėl teisinių santykių, susiklostančių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimo." *Teisės problemos* 4, 50 (2005): 59-73
89. Kovach, Kimberlee K. *Mediation: Principles and Practice Second edition.* St. Paul, Minesota: West Group, 2000.
90. Krivka, Egidijus. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
91. Kuncevičius, Gytis. "Sutarties instituto pritaikymas administracinėje teisėje: teorinės įžvalgos." *Socialinių mokslų studijos* 4, 8 (2010): 233-250.
92. Kuncevičius, Gytis. "Sutartis kaip viešojo administravimo subjektų teisinės veiklos Lietuvoje forma: probleminiai aspektai." *Socialinių mokslų studijos* 1, 5 (2010): 151-168.

93. Meškys, Linas, ir Mažvydas Gerdvila. "Ar galima mediacija administraciniame procese Lietuvos Respublikoje?" *Teisės apžvalga* 1, 12 (2015): 130-158.
94. Milašius, Tadas. "Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas." *Teisė* 63 (2007): 43-58.
95. Miller, John R. "Alternative dispute resolution (ADR): a public procurement best practice that has global application." From *Second International public procurement conference proceedings*, 653-668. Rome, 2006.
96. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. "Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos." *Teisė* 86 (2013): 36-56.
97. Petrauskas, Feliksas. "Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas." *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 631-658.
98. Petrauskas, Feliksas. "Alternatyvus vartotojų ginčų sprendimas: kitų šalių patirties pritaikymas naujojoje vartotojų teisių gynimo įstatymo redakcijoje." *Jurisprudencija. Mokslo darbai* 9, 99 (2007): 34-40.
99. Petrylaitė, Daiva. "Tarpininkavimas sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus." *Jurisprudencija. Mokslo darbai* 40, 32 (2003): 33-40.
100. Snider, Keith F., and Rene G. Rendon. "Public procurement policy: Implications from theory and practice." *Journal of Public Procurement* 8, 2 (2008): 310-333.
101. Soloveičikas, Deividas. "Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus." *Teisė* 70 (2009): 67-85.
102. Soloveičikas, Deividas. "Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problema." *Teisė* 75 (2010): 35-54
103. Soloveičikas, Deividas. "Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas." *Teisė* 91 (2014): 42-63.
104. Sternlight, Jean R. "Is Alternative Dispute Resolution Consistent With the Rule of Law? Lessons from Abroad," iš *Is Alternative Dispute Resolution Consistent With the Rule of Law?*, Jean R. Sternlight, 569-592. Las Vegas: William University of Nevada, S. Boyd School of Law, 2007.
105. Thai, Khi V. "Public procurement re-examined." *Journal of Public Procurement* 1, 1 (2001):9-50.
106. Trepte, Peter. *Public procurement in the EU: a practitioner's guide Second edition.* New York: Oxford University Press, 2007.

107. Trumpulis, Ugnius. “Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje.“ *Jurisprudencija* 19, 4 (2012): 1423-1437.
108. Tvaronavičienė, Agnė. “Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union.” From *Batumi International Conference on Law and Politics. Conference proceedings,* 95-116. Batumi: The International Institute for Academic Development, 2014.
109. Tvaronavičienė, Agnė. “Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumai ir veiksmingumas.“ Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2015.
110. Vėbraitė, Vigita. “Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje.“ *Teisė* 69 (2008): 106-116.
111. Vėlyvis, Stasys, ir Gitana Abromavičienė. “Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos.“ *Jurisprudencija* 2, 80 (2006): 123-133.
112. Whatling, Tony. *Mediation Skills and Strategies: a practical guide.* London: Jessica Kingslev publishers, 2012.
113. Zemlytė, Eglė. “Valstybės ir viešosios teisės juridinių asmenų teisė sudaryti arbitražinį susitarimą.“ *Teisė* 80 (2011): 193-213.

Kiti šaltiniai

114. “2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimas. Atliktų vertinimų apžvalga.“ Žiūrėta 2016-04-02. http://www.esinvesticijos.lt/lt/es_panaudojamumo_vertinimas
115. “2011 metų valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų aiškinamasis raštas.“ Žiūrėta 2016-04-02. https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/23(2).pdf
116. “Dėl valstybinių užsakymų verslininkai kovoja nesirinkdami priemonių.“ Žiūrėta 2016-03-04. http://www.delfi.lt/verslas/verslas/del-valstybiniu-uzsakymu-verslininkai-kovoja-nesirinkdami-priemoniu.d?id=20373965
117. “G. Kirkilas. ES paramos (ne)įsisavinimas – ne tik pinigai.“ Žiūrėta 2016-04-02. http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/gkirkilas-es-paramos-neisisavinimas-ne-tik-pinigai.d?id=58815347
118. “Ieško priešnuodžio viešųjų pirkimų vilkintojams.“ *Verslo žinios*, spalio 29, 2013. http://vz.lt/archive/article/2013/10/29/iesko-priesnuodzio-viesuju-pirkimu-vilkintojams

119. “K. Komskis siūlo keisti skundų dėl viešųjų pirkimų nagrinėjimą.“ Žiūrėta 2016-03-04. http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-05-k-komskis-siulo-keisti-skundu-del-viesuju-pirkimu-nagrinejima/%20118491
120. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. AC-38-1.“ *Teismų praktika* 38 (2013): 459-516.
121. “Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita.“ Žiūrėta 2016-04-02. http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf
122. “Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters.” 2002. Žiūrėta 2015-12-04. http://www.tm.lt/dok/MK_rekomendacija_del_mediacijos_civiliniuose_gincuose.pdf
123. “Revised Agreement on Government Procurement.” 2012. Prieiga per internetą: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/rev-gpr-94_01_e.htm
124. “UNCITRAL Model Law on Procurement of Goods, Construction and Services.” 1994. Prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/procurement_infrastructure/1994Model.html
125. “UNCITRAL Model Law on Procurement of Goods.” 2011. Prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/procurement_infrastructure/2011Model.html
126. “V. Sutkus. Viešieji pirkimai: ko reikia, kad svarbūs projektai neįstrigtų teismų labirintuose?“ Žiūrėta 2016-03-04. http://www.delfi.lt/verslas/verslas/v-sutkus-viesieji-pirkimai-ko-reikia-kad-svarbus-projektai-neistrigtu-teismu-labirintuose.d?id=66632306
127. “Viešasis interesas prieš viešąjį interesą?“ *Veidas*, rugpjūčio 12, 2011. http://www.veidas.lt/viesasis-interesas-pries-viesaji-interesa
128. Audzevičius, Ramūnas, ir Rimantas Daujotas. “Arbitrability of disputes arising from public procurement contracts – Lithuanian example.” Žiūrėta 2015-12-12. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2086349
129. Brown, Scott et al., “Alternative dispute resolution practitioners guide.” Žiūrėta 2016-04-02. https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1868/200sbe.pdf
130. European Commision. “Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law.” 2002. Prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002DC0196

131. Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitetas. “Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 82, 9, 10, 13, 18, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 56, 85, 86, 87, 90 ir 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto XIIP-545.“ Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=452595&p_query=nepri
132. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. “Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys.” Žiūrėta 2016-02-26. https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesuju-pirkimu-politika/viesuju-pirkimu-problematika-ir-sprendimu-kryptys
133. Nacionalinė teismų administracija. „Statistika.“ Žiūrėta 2016-02-24. http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106
134. Soloveičikas, Deividas, et al. “Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija.“ Studija (2007). Žiūrėta 2015-10-30. http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VPI-strategija.doc
135. Surantas, Audrius. “Viešųjų pirkimų teisinės bazės raida.“ *VPT prie LRV informacinis biuletenis*, sausis, 2002. http://old.vpt.lt/vpt/uploaded/Biuletenisx1x2.pdf
136. The Committee of Ministers, “Recommendation No. R (86) 12 concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in courts.” (1986). Prieiga per internetą: https://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/texts/Rec(86)18_en.pdf
137. Viešųjų pirkimų tarnyba. “Ketvirtinės ir metinės ataskaitos.“ Žiūrėta 2016-02-26. http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1
138. Viešųjų pirkimų tarnyba. “Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo teismuose vidutinės trukmės nustatymo ataskaitos.“ Žiūrėta 2016-02-26. http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/temines-viesuju-pirkimu-analizes
139. Viešųjų pirkimų tarnyba. “Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo teismuose vidutinės trukmės nustatymo ataskaitos.“ Žiūrėta 2016-02-26. http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/temines-viesuju-pirkimu-analizes
140. Viešųjų pirkimų tarnyba. „Ketvirtinės ir metinės ataskaitos.“ Žiūrėta 2016-02-26. http://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/ketvirtines-ir-metines-ataskaitos-1

ANOTACIJA

Darbe nagrinėjamos teorinės ir praktinės alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo Lietuvoje galimybės sprendžiant iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusius ginčus. Remiantis mokslininkų darbais bei teisės aktuose įtvirtintomis nuostatomis, atskleidžiama viešųjų pirkimų ginčų samprata ir jų sprendimo reglamentavimo ypatumai, vertinama, ar yra leistina naudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus. Atlikto kiekybinio tyrimo pagalba, atskleidžiama taikaus viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo teismų praktika Lietuvoje, kuri įrodo, kad tiek iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių, tiek ir iš santykių, susiklostančių po viešojo pirkimo pabaigos, kilę ginčai gali būti sprendžiami taikant mediaciją (tarpininkavimą) ir tarpusavio derybas. Darbe aptariamos galimybės platesniam alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymui, sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: viešųjų pirkimų ginčai, alternatyvus ginčų sprendimas, derybos, mediacija, arbitražas.

ABSTRACT

The thesis analyses theoretical and practical possibilities of application of alternative dispute resolution methods resolving disputes dealing with legal relations of public procurement in Lithuania. According to the scientific works and provisions affixed in legislation, public procurement dispute concept and decision regulatory features are disclosed and assessed whether there is a permissible use of alternative dispute resolution methods of dealing with public procurement disputes. A quantitative study aids to reveal peaceful public procurement dispute resolution in court practice in Lithuania which proves that disputes raised both from legal public procurement and relations being formed after the end of the public procurement can be resolved through mediation (arbitration) and mutual negotiations. The thesis discusses the possibility of wider alternative dispute resolution techniques, dealing with public procurement disputes in Lithuania.

Key words: public procurement disputes, alternative dispute resolution, negotiations, mediation, arbitration.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe „Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo viešųjų pirkimų srityje galimybės ir perspektyvos“ siekiama atskleisti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo viešųjų pirkimų srityje galimybes Lietuvoje. Remiantis mokslininkų darbais bei teisės aktuose įtvirtintomis nuostatomis, atskleidžiamas viešųjų pirkimų teisinio santykio išskirtinumas, viešųjų pirkimų ginčų samprata ir jų sprendimo reglamentavimo ypatumai, Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka ir jos trūkumai, vertinama, ar yra leistina naudoti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus. Atlikta analizė atskleidžia, kad iš iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančių teisinių santykių kilti teisminiam ginčui pagrindo praktiškai nėra, nes dar nėra neteisėtų veiksmų kaip būtinosios civilinės atsakomybės sąlygos. Iš viešųjų pirkimų metu ir po viešojo pirkimo susiklostančių teisinių santykių kilusių ginčų sprendimas derybomis ir mediacija galimas įtvirtinus taikos sutarties, kaip taikaus ginčo išsprendimo rezultato, tvirtinimą teisme, o arbitražu spręstini tik iš po viešojo pirkimo susiklostančių teisinių santykių kilę ginčai, užtikrinant, kad arbitrai priimdami sprendimą taikys imperatyvias viešųjų pirkimų nuostatas.

Siekiant įrodyti, kad ginčai, kylantys tarp viešųjų pirkimų subjektų, gali būti ir yra sprendžiami, taikant alternatyvaus ginčų sprendimo būdus, atliktas viešųjų pirkimų ginčų išsprendimo, sudarius taikos sutartį arba ieškovui atsisakius nuo ieškinio, Lietuvoje kiekybinis tyrimas, kurio metu analizuoti teisme, tačiau teismui nepriimant sprendimo, pasibaigę viešųjų pirkimų ginčai. Kiekybinis tyrimas įrodo, kad tiek iš viešojo pirkimo vykdymo metu susiklostančių teisinių santykių, tiek ir iš santykių, susiklostančių po viešojo pirkimo pabaigos, kilę ginčai gali būti baigiami taikos sutartimi, tai reiškia, kad gali būti sprendžiami taikant mediaciją (tarpininkavimą) ir tarpusavio derybas.

Įvertinus alternatyvaus ginčų sprendimo būdų platesnio naudojimo galimybes sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus Lietuvoje, daroma išvada, kad platesnis alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymas viešųjų pirkimų srityje leistų šalims operatyviau išspręsti kilusius ginčus, sutaupyti bylinėjimuisi skiriamas lėšas, išlaikyti konstruktyvų bendravimą bei prisidėtų prie dabartinės Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos problemų sprendimo, o kartu ir prie efektyvesnių viešųjų pirkimų.

SUMMARY

Master's thesis *Alternative dispute resolution application opportunities and prospects in the context of public procurement* aims to reveal alternative dispute resolution methods application opportunities in the context of public procurement in Lithuania. According to the scientific works and provisions affixed in legislation it is disclosed public procurement legal relationship exclusiveness, the concept of public procurement disputes and their resolution regulatory features, Lithuanian public procurement dispute settlement procedure and its shortcomings, assessed whether there is permissible use of alternative dispute resolution methods in dealing with public procurement disputes. The analysis reveals that from the beginning of the public procurement being formed legal relations do not form the base to rise legal disputes, as there are no illegal actions as the mandatory civil liability condition. Coming in from public procurement during and after the procurement being formed legal relations derived settlement of disputes by negotiation and mediation can consolidate peace agreement as an amicable settlement of validating the results in court, and arbitration to be addressed only after the public procurement being formed legal relations arising disputes, ensuring that the arbitrators making a decision will apply the mandatory provisions on public procurement.

In order to prove that the disputes arising between public procurement entities can be and are resolved through alternative dispute resolution techniques, the quantitative study on public procurement dispute resolution concluding a peace treaty or the applicant refusing the claim was carried out in Lithuania where disputes in court without the court taking decision public procurement disputes were analysed. Quantitative study proves that disputes both from the formed legal relations during the period of public procurement implementation as well as the relationships being formed after the end of the public procurement can be completed by the peace agreement, this means that it can be resolved through mediation (arbitration) and mutual negotiations.

After the assessment of alternative dispute resolution methods wider possibilities of resolving public procurement disputes Lithuania it is concluded that a wider alternative dispute resolution methods application in the field of public procurement will allow the parties to promptly resolve the disputes, save litigation funding, maintain constructive communication and contribute to the current Lithuanian public procurement litigation system problems resolution, and therefore to more efficient public procurement.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016-04-26
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas)
Teisės fakulteto mediacijos studijų programos
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

studentas (-ė) Jurgita Raišienė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo viešųjų pirkimų srityje galimybės ir perspektyvos“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*